

**Programmabegroting
2017 - 2020
Gemeente Steenwijkerland**

Voorstel aan de raad

Aan de gemeenteraad
Gemeente Steenwijkerland
Vendelweg 1
8331 XE Steenwijk

Steenwijk,
Nummer voorstel:

Voor de raadsvergadering d.d. 8 november 2016
Agendapunt:

Onderwerp: Nota van Aanbieding en besluiten Programmabegroting 2017-2020

Hierbij bieden wij u de Programmabegroting 2017-2020 aan.

In de Nota van Aanbieding treft u een nadere uiteenzetting aan, daarbij de bestuursprogramma's volgend en met het collegeprogramma als kader.

Wij stellen u dan ook voor de volgende besluiten te nemen:

1. De tarieven voor gemeentelijke belastingen en rechten vast te stellen overeenkomstig onderstaande voorstellen:
 - a. de riolrechten in 2017 met 2% te verhogen ten opzichte van 2016 en het dekkingspercentage voor 2017 te bepalen op 84,7%;
 - b. de afvalstoffenheffing in 2017 met 0,9% te verhogen ten opzichte van 2016 en het dekkingspercentage voor 2017 te bepalen op 79%;
 - c. de onroerende-zaakbelastingen in 2017 te verhogen met 1% ten opzichte van 2016;
 - d. de lijkbezorgingsrechten te verhogen met 1% ten opzichte van 2016 en het dekkingspercentage te bepalen op 58,6%.
2. Een krediet van € 1.108.000 beschikbaar te stellen voor de in bijlage 1 vermelde aanschaf/vervanging van bedrijfsmiddelen in 2017.
3. Een krediet van € 3.939.000 beschikbaar te stellen voor het uitvoeringsplan riolering 2017 zoals opgenomen in hoofdstuk 4.1.7.
4. Op basis van de Meerjarenbegroting Grondexploitaties 2017-2020, waarvan u de geheimhouding heeft bekrachtigd:
 - a. de grondexploitaties voor woningbouwprojecten en bedrijventerreinen die onderhanden zijn gewijzigd vast te stellen;
 - b. het college te machtigen, indien de markt- en economische omstandigheden daartoe aanleiding geven, tegen andere grondprijzen te verkopen dan opgenomen in de desbetreffende grondexploitaties onder de voorwaarde van een blijvend minimaal sluitende grondexploitatie.
5. De vijf bestuursprogramma's vast te stellen.

Burgemeester en wethouders van Steenwijkerland,
de secretaris, de waarnemend burgemeester,
drs. S.S. Weistra J.H. Bats

Inhoudsopgave

Voorstel aan de raad	2
1. Inleiding	5
2. De bestuursprogramma's.....	8
2.1. Inleiding.....	8
2.2. Uitgaven en inkomsten per programma	8
2.3. Meerjarenbeeld	10
2.4. Steenwijkerlanders voelen zich welkom	11
2.5. Steenwijkerlanders voelen zich thuis	15
2.6. Steenwijkerlanders doen het samen	26
2.7. Steenwijkerlanders zijn actief	35
2.8. Financiën en bedrijfsvoering	42
2.9. Overzicht totale programmabegroting	47
2.10. Overzicht algemene dekkingsmiddelen	48
2.11. Overhead	49
3. Financiële positie	50
3.1. Inleiding.....	50
3.2. Uitgangspunten programmabegroting	50
3.3. Herijkingen.....	50
3.3.1. Prijsmutaties.....	51
3.3.2. Autonome ontwikkelingen	51
3.3.3. Kapitaallasten	52
3.3.4. Beleidsbeslissingen.....	52
3.3.5. Structurele doorwerking Najaarsnota 2016	53
3.3.6. Wijzigingen BBV.....	54
3.3.7. Bestedingsplan 2017-2020	55
3.4. Vervangingsinvesteringen	56
3.5. Financiering	56
3.6. Reserves en voorzieningen	57
3.6.1. Verloop algemene en bestemmingsreserves	57
3.6.2. Verloop voorzieningen.....	59
4. Specifieke paragrafen.....	61
4.1. Lokale heffingen.....	61
4.1.1. Inleiding.....	61
4.1.2. Belastingen en heffingen	61
4.1.3. Uitgangspunten	62
4.1.4. Overzicht belastingopbrengsten	62
4.1.5. Lokale belastingdruk	63
4.1.6. Onroerende-zaakbelastingen.....	64
4.1.7. Rioolheffing.....	65
4.1.8. Afvalstoffenheffing	67
4.1.9. Lijkbezorging.....	69
4.1.10. Kwijtschelding gemeentelijke belastingen.....	69
4.2. Weerstandsvermogen en risicobeheersing	70

4.2.1. Algemeen.....	70
4.2.2. Inventarisatie weerstandscapaciteit.....	70
4.2.3. Inventarisatie risico's	71
4.2.4. Het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en de risico's	78
4.2.5. Diverse kengetallen.....	78
4.3. Meerjaren auditplan.....	82
4.4. Onderhoud kapitaalgoederen	82
4.5. Financiering	91
4.6. Bedrijfsvoering.....	98
4.7. Verbonden partijen	101
4.8. Grondbeleid en ontwikkelingsinvesteringen	103
5. Raadsbesluit.....	109
Bijlage 1. Vervangingsinvesteringen	110
Bijlage 2. Resultaat programmabegroting per taakveld	111
Bijlage 3. Meerjarig audit-programma, jaarschijf 2017.....	114
Bijlage 4. Verloop reserves en voorzieningen.....	118
Bijlage 5. Incidentele baten en lasten per programma	120
Bijlage 6. Structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves per programma	124
Bijlage 7. Verbonden partijen.....	125
Bijlage 8. Beleidsindicatoren	140

1. Inleiding

Met de vaststelling van de Perspectiefnota 2017-2020 heeft u ons de kaders en koers meegegeven voor het beleid in 2017 en latere jaren. De Programmabegroting 2017-2020, die u nu voor u heeft, is de concrete vertaling van deze koers. Hierin zijn opgenomen onze plannen voor 2017 op basis van de eerder vastgestelde ambities en doelstellingen. Uiteraard inclusief de financiële consequenties en het meerjarig financieel perspectief.

In de perspectiefnota hebben wij u een beeld geschetst van de realisatie van ons collegeprogramma “Verantwoord anders”, onder meer aan de hand van het onlangs gehouden inwonersonderzoek en het jaarverslag 2015. Dit tussenrapport gaf aan dat we een goede weg zijn ingeslagen, maar duidelijk is ook dat er nog voldoende werk te verzetten is. Op basis van “wat is gedaan” concluderen wij dat de belangrijkste opgaven nog altijd liggen op het gebied van werkgelegenheid, zorg en voorzieningen, sociale samenhang en ruimtelijke kwaliteit. Vandaar dat er in deze begroting dan ook extra investeringen zijn opgenomen voor deze thema’s. Voor het sociaal domein is een speciale paragraaf opgenomen, conform uw amendement bij de behandeling van de jaarstukken 2015. Deze kunt u vinden in het programma “Steenwijkerlanders doen het samen”.

Om goed invulling te kunnen geven aan onze koers zijn een professionele organisatie en een gezond huishoudboekje absolute voorwaarden. Als doelstelling hanteren wij de ontwikkeling van een wendbare organisatie en begroting. Deze processen zijn in volle gang. Voor de organisatie geldt dat, naast de in gang gezette verbetering van de dienstverlening en het ruimte geven aan participatie, het accent de komende jaren zal liggen in een aanpassing van de structuur en van de verantwoordelijkheden en bevoegdheden.

Zorgvuldig financieel beleid is noodzakelijk voor een adequate begroting. Echter, op het financiële vlak spelen ook de nodige veranderingen. Zo vormt onze belangrijkste inkomstenstroom, de algemene uitkering uit het gemeentefonds, nog altijd een bron van onzekerheid. Daarnaast speelt nieuwe en strengere financiële wetgeving een belangrijke rol, zoals voor deze begroting een omvangrijke herziening op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV). Dit alles maakt het voeren van solide financieel beleid tot een lastige klus.

Desalniettemin zijn wij content u een meerjarenbegroting aan te kunnen bieden met een positief financieel beeld. Mede dankzij de huidige lage rente resteert voor alle jaarschijven een positief saldo, dat varieert van ruim € 100.000 in 2017 en meer dan € 300.000 in de jaren 2018 tot en met 2020.

Speerpunten en politiek kompas

In hoofdstuk 2 vindt u per bestuursprogramma wat wij in het komende begrotingsjaar gaan doen om onze ambities te realiseren. Kort geven wij u een samenvatting van de belangrijkste speerpunten en ons politiek kompas “verantwoord anders” in 2017.

Sociaal domein

De afgelopen 2 jaar stond voor ons het waarborgen van de continuïteit van zorg en ondersteuning voor bestaande cliënten voorop. Inmiddels staat de transformatie op de agenda: hoe kunnen we de zorg slimmer organiseren? Een noodzakelijke slag die moet worden gemaakt om uiteindelijk met de toegekende budgetten uit te kunnen komen. In het eind 2016 vastgestelde beleidsplan Sociaal Domein 2017-2020 zijn

deze veranderingen beschreven, met als uitgangspunt de eigen kracht en verantwoordelijkheid van inwoners. Er wordt gewerkt met een transformatie-agenda. Dit is een dynamisch document waarin de thema's zijn benoemd die de komende vier jaar in de beleidsontwikkeling prioriteit hebben. Daarbij staan drie transformatielijnen centraal:

- ✓ het versterken van de preventie,
- ✓ het tot stand brengen van effectieve verbindingen en
- ✓ het realiseren van scherp opdrachtgeverschap.

Meer leest u in de speciale paragraaf, die in deze begroting en die van volgend jaar opgenomen wordt voor dit belangwekkende en complexe beleidsveld.

Werkgelegenheid

We willen in 2017 als gemeente op verschillende manieren met werkgelegenheid en het ondernemersklimaat aan de slag:

- Structurele aandacht voor bedrijventerreinen (uitvoeringsagenda parkmanagement 3.0, samen met de BCS)
- We intensiveren in het kader van het arbeidsmarktbeleid de samenwerking met de regio
- Analyse van de arbeidsmarkt en de beroepsbevolking (motie 'Wiedenplan')
- Investeren in de stadsranden ter versterking van de beleving van het landschap
- Uitwerken en operationaliseren van de nieuwe opzet van het Nationaal Park Weerribben-Wieden
- Uitvoeren van de uitvoeringsagenda voor de versterking van de binnenstad van Steenwijk.

Duurzaamheid

In 2017 zetten we stevig in op zonne-energie. We geven een impuls aan zonne-energie op daken en koppelen dit aan de verwijdering van asbest. We onderzoeken de mogelijkheid één of meerdere zonneparken in de gemeente te realiseren en investeren ook zelf in nieuwe energie via zonnepanelen op het gemeentehuis en theater De Meenthe. Het opwaarderen van de openbare verlichting naar led zal in 2017 eveneens worden opgepakt.

Wonen

Begin 2017 bieden wij u de nieuwe Woonvisie aan. We zetten in op het zo lang mogelijk zelfstandig thuis wonen van ouderen met een zorgvraag en andere kwetsbare inwoners en nemen een actieve rol in de doorontwikkeling van de woonservicegebieden.

Omgevingsvisie

Eveneens begin 2017 hopen wij u de kaders voor het fysiek-ruimtelijk beleid via de Omgevingsvisie aan te kunnen bieden. Hierin spreekt u uit wat de gewenste kwaliteit van de omgeving is en hoe er tegelijkertijd ruimte geboden kan worden voor ontwikkelingen. Aan ons om deze kaders vervolgens te vertalen in een omgevingsplan voor het buitengebied.

Financiën

Een solide gemeentelijk huishoudboekje, ook voor de langere termijn. Dat is de essentie van de manier waarop wij "verantwoord anders" onze financiële koers willen varen: uitgaven en inkomsten structureel en reëel in evenwicht houden, zorgen voor balans in de begroting en voldoen aan veranderende wetgeving. Daarnaast staan wij voor een sobere, transparante en doelmatige besteding van gemeenschapsgeld en

streven we ernaar de lasten voor burgers en ondernemers niet meer dan trendmatig te verhogen. Hierbij hoort ook het beheersbaar houden van onze schulden, ook als de rente weer gaat stijgen.

BBV

In deze begroting is de nieuwe wetgeving op grond van het Besluit Begroten en Verantwoorden (BBV) geïmplementeerd. Met deze wetgeving is onder meer beoogd uw kaderstellende en controlerende rol te verbeteren door een makkelijker inzicht in de begroting en een betere vergelijkbaarheid met andere gemeenten. Het nieuwe BBV betekende een behoorlijke klus voor de organisatie en zal ook in de komende jaren nog de nodige (beleids)inspanningen vergen. Onder meer zijn alle beleidsproducten herzien, nieuwe berekeningswijzen toegepast (overhead, investeringen met maatschappelijk nut activeren), verplichte beleidsindicatoren opgenomen en wijzigingen in de verplichte paragrafen doorgevoerd.

Organisatie

Onze organisatie werkt aan een dienstverlenende en uitnodigende houding naar onze inwoners. Samen zoeken naar mogelijkheden, dat vinden wij belangrijk. Net als dat de kennis en vaardigheden van onze medewerkers matchen bij de nieuwe taken en rollen van de gemeente.

Een evenwichtig personeelsbestand met de kennis van de oudere medewerkers gekoppeld aan de denkkracht van jongere medewerkers helpt daarbij. Daarom willen wij ook in 2017 een vervolg geven aan een traineeprogramma.

Bestuursstijl

Als bestuur willen wij dichtbij de mensen staan en de samenleving als uitgangspunt nemen. In de aanpak van de opgaven zoeken wij de verbinding met u en de samenleving. Handen en voeten geven aan deze ambitie en daarmee een verantwoord andere bestuursstijl in de praktijk brengen heeft voor ons een hoge prioriteit. Graag zetten wij ons met een inmiddels deels gewijzigd collegeteam hier ten volle voor in!

2. De bestuursprogramma's

2.1. Inleiding

Belangrijk onderdeel van de begroting is het programmagedeelte. Hierin presenteren wij u onderstaande programma's met daarin onze ambities en doelstellingen voor 2016 en volgende jaren.

De programma's in de begroting zijn afgeleid van de programmahoofdstukken uit het collegeprogramma, te weten:

- Steenwijkerlanders voelen zich welkom
- Steenwijkerlanders voelen zich thuis
- Steenwijkerlanders doen het samen
- Steenwijkerlanders zijn actief
- Financiën en bedrijfsvoering

Ieder programma start met onze ambities en doelstellingen. Vervolgens wordt per programma voor 2017 weergegeven, hoe invulling aan deze ambities/ doelstellingen wordt gegeven en waar wij naar streven. Tevens is per programma een overzicht van de kosten opgenomen.

Schematisch kunnen de bestuursprogramma's en het politieke kompas als volgt worden weergegeven.

2.2. Uitgaven en inkomsten per programma

In onderstaand cirkeldiagram treft u een overzicht aan van de budgetten per bestuursprogramma voor zowel de inkomsten als de uitgaven over 2017. Ruim 79% van de inkomsten staat vermeld in het bestuursprogramma Financiën en bedrijfsvoering. In dit programma zijn ook de algemene uitkering uit het gemeentefonds en de gemeentelijke belastingen opgenomen. De uitgavenzijde komt voornamelijk voor

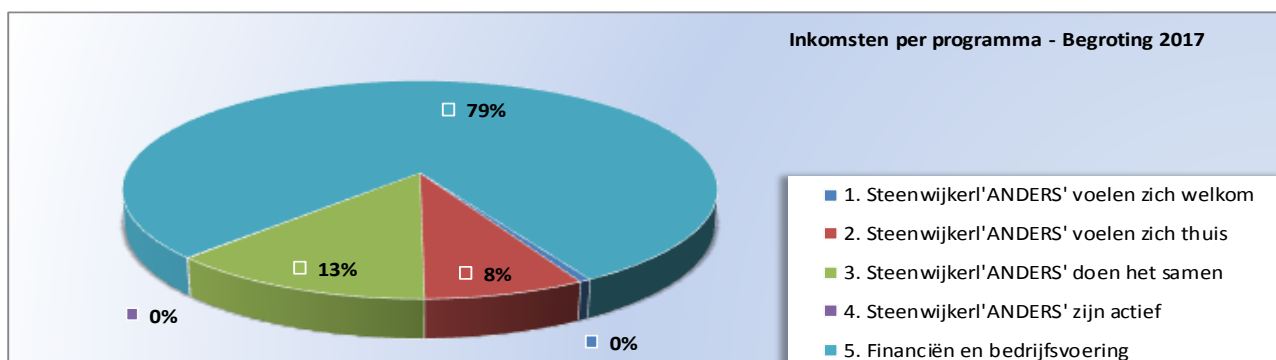
rekening van twee bestuursprogramma's, nl. Steenwijkerlanders voelen zich thuis en Steenwijkerlanders doen het samen.

Het totaal van de bestuursprogramma's betreft het resultaat voor bestemming. Er is geen rekening gehouden met de mutaties in de reserves.

bedragen x € 1.000

Inkomsten per programma - Begroting 2017	Bedrag	Percentage
1. Steenwijker!'ANDERS' voelen zich welkom	600	0,5%
2. Steenwijker!'ANDERS' voelen zich thuis	8.428	7,6%
3. Steenwijker!'ANDERS' doen het samen	13.989	12,6%
4. Steenwijker!'ANDERS' zijn actief	84	0,1%
5. Financiën en bedrijfsvoering	88.076	79,2%
Totaal	111.177	100,0%

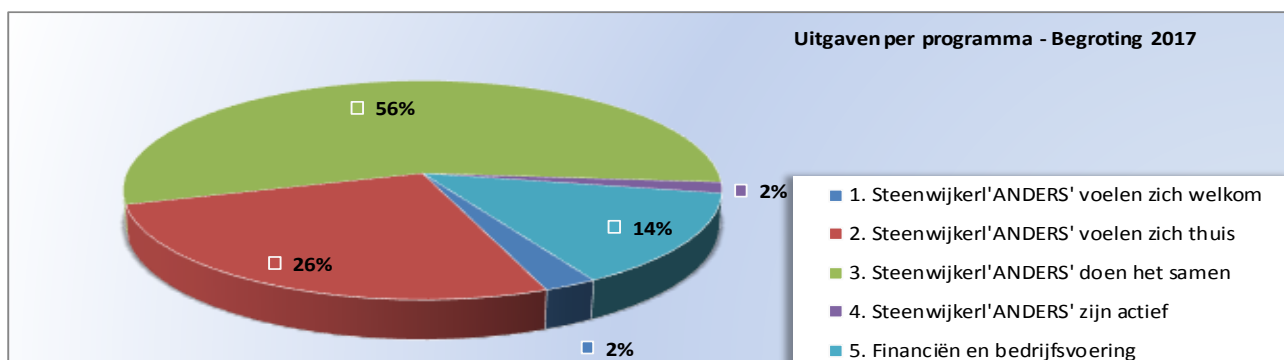
Grafisch weergegeven ziet de verdeling van de inkomsten er als volgt uit.

bedragen x € 1.000

Uitgaven per programma - Begroting 2017	Bedrag	Percentage
1. Steenwijker!'ANDERS' voelen zich welkom	2.723	2,5%
2. Steenwijker!'ANDERS' voelen zich thuis	28.732	26,3%
3. Steenwijker!'ANDERS' doen het samen	60.932	55,8%
4. Steenwijker!'ANDERS' zijn actief	1.745	1,6%
5. Financiën en bedrijfsvoering	15.023	13,8%
Totaal	109.156	100,0%

Grafisch weergegeven ziet de verdeling van de uitgaven er als volgt uit.

2.3. Meerjarenbeeld

Het meerjarenbeeld start met de begrotingspositie zoals vermeld in de Perspectiefnota 2017-2020. In de raadsbrief van 22 juni 2016 bent u vervolgens geïnformeerd over de gevolgen van de door het rijk uitgebrachte mei-circulaire. Het is verheugend te constateren dat alle jaren een positief saldo vertonen. De raadsbesluiten zijn verwerkt tot en met de raadsvergadering van 5 juli 2016 met dien verstande dat ook de structurele doorwerking van diverse in de Najaarsnota 2016 opgenomen budgetten zijn meegenomen. Vervolgens zijn de herijkingen (prijs- en loonmutaties, autonome ontwikkelingen, kapitaallasten en beleidsbeslissingen) in het meerjarenbeeld verwerkt. In paragraaf 3.3. wordt een nadere toelichting gegeven op de herijkingen en de wijzigingen van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV).

Meerjarenbeeld	Begroting 2017	MJR 2018	MJR 2019	MJR 2020
Saldo perspectiefnota	- 138	- 82	388	548
Raadsbrief 22 juni 2016 (mei circulaire)	119	- 201	- 547	- 833
Subtotaal	- 19	- 283	- 158	- 285
Programmabegroting 2017 GGD en Veiligheidsregio (raad 31-5-2016)	- 52	- 52	- 52	- 52
Structurele doorwerking Najaarsnota 2016	- 100	- 43	- 41	- 44
Herijkingen	568	986	909	972
Wijzigingen BBV	- 268	- 247	- 238	- 259
Saldo programmabegroting	129	361	419	332

2.4. Steenwijkerlanders voelen zich welkom

Wat zijn onze ambities en doelstellingen?

De gemeente Steenwijkerland heeft een voorbeeldfunctie voor de samenleving. Dienstverlening draait om de beleving van de inwoner. In 2017 gaan we verder met de ontwikkelingen die we in 2016 in gang hebben gezet.

Metten

De beleving van de inwoner is bepalend voor het antwoord op de vraag 'voelt u zich welkom bij de gemeente Steenwijkerland?' Daarom willen wij ook in 2017 meer inzicht in de beleving van onze klanten. Op die manier kunnen we betere keuzes maken in de verdere ontwikkeling van onze dienstverlening.

Basis op orde

Om de inwoner van dienst te kunnen zijn, moeten de medewerkers van de gemeente zich verantwoordelijk voelen voor het afhandelen van klantvragen. Daarbij is het belangrijk om de informatievoorziening op orde te hebben. Heldere afspraken bij het gebruik van een goed werkend zaakstelsel ondersteunen de dienstverlening. Bovendien is het belangrijk om de verbinding met elkaar te leggen, zodat de juiste kennis op het juiste moment kan worden ingezet.

Deze uitgangspunten vertalen we naar de volgende doelstellingen:

Ambitie: Goed bereikbaar

Doelstelling: Persoonlijk waar nodig, digitaal waar mogelijk					
Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nul situatie	Norm 2017	Norm 2018 en verder
Aanvragen gebeuren digitaal	2015	2018	Niet bekend	≥30% van de aanvragen gebeurt digitaal	≥60% van de aanvragen gebeurt digitaal.

In het contact met onze inwoners en ondernemers, wijzen we hen op de gemakken van digitale aanvragen. Waar nodig geven we uitleg over het gebruik ervan.

Op de website wordt bij de verschillende onderwerpen een link gelegd naar de in 2016 geïmplementeerde e-formulieren, zodat deze voor de klant goed vindbaar zijn. In 2017 zal bij persoonlijk contact aan de klant gevraagd worden “wat de reden is van het niet digitaal aanvragen”. De uitkomst hiervan zal een basis zijn voor verdere ontwikkeling van onze e-diensten.

Doelstelling: Heldere dienstverlening					
Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nul situatie	Norm 2017	Norm 2018 en verder
Onze inwoners vinden de informatie op onze site actueel en gemakkelijk vindbaar.	2015	2018	Niet bekend.	≥70%.	≥75%
Efficiënt en robuust georganiseerd KCC.	2015	2018	Niet bekend	Inrichting gezamenlijk KCC met Zwartewaterland	Realisatie inrichting gezamenlijk KCC met Zwartewaterland

De informatievoorziening via de website wordt getoetst aan de webrichtlijnen. Reacties van klanten worden meegenomen in de verdere verbetering van de website, die continu op de agenda van de redactieraad staat. Met behulp van onder andere Google Analytics worden klantvragen in beeld gebracht. Hiermee wordt ook de woordkeus op de website aangepast aan de beleving en woordkeus van de klant. Waar mogelijk wordt een link gelegd naar de digitale aanvragen.

Ambitie: Prettig contact

Doelstelling: Goed gastheerschap					
Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nul situatie	Norm 2017	Norm 2018 en verder
Inwoners en ondernemers zijn tevreden over de dienstverlening van onze gemeente met betrekking tot burgerzaken.	2015	2018	Onbekend	7,2	7,5

Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nul situatie	Norm 2017	Norm 2018 en verder
Bij negatieve beschikkingen zoeken onze medewerkers persoonlijk contact (bv. weigering bouwvergunning, verzoek om handhaving, afwijzing WMO)	2015	2018	0%	≥50%	≥60%

De klanttevredenheid stijgt wanneer de kwaliteit van dienstverlening beter aansluit op de wensen van inwoners en ondernemers. Daarom willen we graag weten wat deze wensen zijn. We brengen de verwachtingen in beeld door vanuit het perspectief van onze inwoners en ondernemers naar onze dienstverlening te kijken. De uitkomsten hiervan gebruiken we om de Klantencontactmonitor (KCM) verder in te richten. Zo meten we de klanttevredenheid op die aspecten van dienstverlening die voor onze inwoners en ondernemers belangrijk zijn.

Doelstelling: Passend contact met een ieder					
Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nul situatie	Norm 2017	Norm 2018 en verder
Jaarlijkse relatieve toename van het aantal mediation-trajecten ten opzichte van het aantal conflicten (in wording) tussen burger en gemeente.	2015	2018	Als basis 2016	+5%	+5%

In 2017 zal de uitvoering van het inzetten van mediation bij burenruzies nadrukkelijker worden opgepakt. Het inzetten van een buurtbemiddelingsbureau zou hierbij tot de mogelijkheden horen.

Ambitie: Gemakkelijk en duidelijk

Doelstelling: Actief communiceren

Doelstelling: Duidelijk en tijdig antwoord op vragen					
Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nul situatie	Norm 2017	Norm 2018 en verder
De inwoner en ondernemer wordt binnen 2 werkdagen teruggebeld.	2015	2018	90%	≥90%	≥90%
Briefafhandeling vindt plaats binnen 5 werkdagen.	2015	2018	90%	≥90%	≥90%

We willen onze dienstverlening verbeteren door het juist gebruiken van een goed ingericht zaakstelsel. Hiermee kunnen wij in beeld brengen hoe het proces loopt. Ook de klant wordt hierdoor beter geïnformeerd.

Doelstelling: Status vraag inwoner en ondernemer bekend					
Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nul situatie	Norm 2017	Norm 2018 en verder
Inwoners hebben via Mijnoverheid.nl inzicht in hun contacten met de gemeente.	2015	2017	Geen toegang tot Mijn overheid .nl.	Inwoners kunnen alle zaken welke digitaal aangeboden kunnen worden ook digitaal aanvragen en inzien.	Inwoners kunnen alle zaken welke digitaal aangeboden kunnen worden ook digitaal aanvragen en inzien.

Het inzicht dat de inwoner heeft in de status van zijn vraag draagt bij aan het gevoel van administratieve lastenverlichting. Bovendien gaan wij de e-formulieren 'pre-filled' aan onze inwoners aanbieden, op basis van DigiD. Dit betekent dat de gegevens die wij al hebben, alvast zijn ingevuld op het e-formulier. Bovendien kijken wij kritisch of de gegevens die we vragen wel daadwerkelijk nodig zijn.

Verbonden partij

Van de Stichting Dataland is de gemeente certificaathouder. Deze stichting verzorgt de toegankelijkheid van gemeentelijke vastgoed, GEO- en WOZ-informatie voor publieke en private afnemers in Nederland.

Wat mag het kosten?

bedragen x € 1.000

Overzicht baten en lasten - 1. Steenwijker!'ANDERS' voelen zich welkom	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	MJR 2018	MJR 2019	MJR 2020
Saldo van baten en lasten						
Lasten	- 5.091	- 4.468	- 2.723	- 2.676	- 2.711	- 2.681
Baten	1.083	594	600	600	600	600
Saldo van baten en lasten	- 4.008	- 3.874	- 2.123	- 2.076	- 2.111	- 2.081
Mutatie reserves						
Toevoegingen	- 31	-	-	-	-	-
Onttrekkingen	115	65	-	-	-	-
Mutatie reserves	83	65	-	-	-	-
Resultaat	- 3.925	- 3.809	- 2.123	- 2.076	- 2.111	- 2.081
Af: incidentele baten en lasten	83	65	-	-	-	-
Materieel resultaat	- 4.008	- 3.874	- 2.123	- 2.076	- 2.111	- 2.081

2.5. Steenwijkerlanders voelen zich thuis

Wat zijn onze ambities en doelstellingen?

Een goede duurzame woning in een veilige, mooie en streekeigen omgeving maakt dat je je al snel thuis voelt. Even belangrijk is het om goed contact te hebben met de buurt, elkaar te ontmoeten en te helpen als dat nodig is. Maar ook moet er ruimte zijn voor gezamenlijke initiatieven: een fijne woonomgeving maak én houd je immers met elkaar. Daarnaast moeten kernen en wijken over voldoende voorzieningen beschikken en goed bereikbaar zijn. Leegstand moet zoveel mogelijk worden voorkomen of opgelost.

Ambitie: passend en betaalbaar wonen voor iedereen

Duurzaamheid centraal					
Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nul situatie	Norm 2017	Norm 2018 en verder
In 2020 wordt een volume aan nieuwe energie opgewekt ter grootte van het huishoudelijke energiegebruik binnen de gemeente	2015	2020	<5%	10%	≥12%

Doelstelling: Status vraag inwoner en ondernemer bekend

In 2017 zetten we stevig in op zonne-energie. We geven een impuls aan zonne-energie op daken en koppelen dit aan de verwijderingsplicht van asbest. Als gemeente stimuleren we het terugplaatsen van zonnepanelen om de doelstelling van zon op daken te kunnen realiseren. De lokale bedrijven helpen elkaar hierbij in samenwerking met BCS en LTO Noord. Dit leidt tot een omzetgroei en een stimulering van de lokale werkgelegenheid. Daarnaast jagen we de ontwikkeling van één of meerdere zonneparken aan. De locatie Woldmeenthe is de eerste die in Steenwijk wordt onderzocht op de haalbaarheid en draagvlak. Daarnaast stimuleren we lokale initiatieven en daar waar mogelijk worden marktpartijen benaderd voor de ontwikkeling ervan.

In het kader van 'Duurzame dorpen' stimuleren we wijken en kernen in het realiseren van projecten op het gebied van energiebesparing en –opwekking. Dit levert een bijdrage aan duurzaamheid en verlaagt de woonlasten of de kosten voor bijvoorbeeld de exploitatie van dorpshuizen en sportcomplexen. Lokale energie coöperaties kunnen hierin een belangrijke rol spelen. We investeren ook zelf in nieuwe energie. We plaatsen zonnepanelen op het gemeentehuis en theater De Meenthe. We werken aan een verdere verduurzaming van de exploitatie van maatschappelijk vastgoed. We onderzoeken de mogelijkheden van energiebesparing in maatschappelijk vastgoed met ondersteuning van een P-ESCo (Publieke Energie Service Company). We verkennen daarbij de mogelijkheid tot participatie bij de P-ESCo van de provincie Overijssel in samenwerking met het Energiefonds Overijssel.

Naast deze initiatieven blijven we actief zoeken naar innovatieve oplossingen om de doelstelling van 39% nieuwe energie in 2020 uit de Nota Nieuwe energie van 2013 te realiseren.

Woonpromotie gericht op doelgroepen					
Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nul situatie	Norm 2017	Norm 2018 en verder
Stijging CPO (Collectief Particulier Opdracht-geverschap) naar 2 per jaar	2015	2018	1	2	2

Woonpromotie gericht op doelgroepen					
Verkoop gemeentekavels ten behoeve van zelfbouwers	2015	2018	Programma Wonen met Meerwaarde	50 kavels	50 kavels
Woonprogramma op maat					
Subdoelen	Aanvangs- jaar	Jaar van realisatie	Nul situatie	Norm 2017	Norm 2018 en verder
Stabilisatie van het aantal sociale huurwoningen als saldo van verkoop, sloop en nieuwbouw.	2015	2018	4.900 huur- woningen	4.900 huurwoningen	4.900 huur- woningen
Realisatie 125 woningen per jaar	2015	2015	125	125	125

Voor de komende jaren willen we bestaande nieuwbouwplannen realiseren, waarbij het voor de gemeente als geheel voor een belangrijk deel gaat om de toevoeging van tweekappers en vrijstaande woningen. Daarnaast willen we vooral ruimte geven aan transformatie van leegkomend vastgoed zoals winkels, scholen en bedrijfsruimte naar woningen. In 2017 willen we het planologisch kader voor de beoordeling van nieuwe initiatieven op het gebied van woningbouw en transformatie tegen het licht houden om inwoners, ontwikkelaars en woningcorporaties beter te kunnen faciliteren.

In het eerste kwartaal van 2017 wordt u ter vaststelling de nieuwe Woonvisie aangeboden.

We maken jaarlijks prestatieafspraken met woningcorporaties over de beschikbaarheid en betaalbaarheid van hun huurwoningen voor de inwoners die afhankelijk zijn van sociale huur. We zetten in op het zo lang mogelijk zelfstandig thuis wonen van ouderen met een zorgvraag en andere kwetsbare inwoners en nemen een pro-actieve rol in de doorontwikkeling van de woonservicegebieden. We werken samen met zorginstellingen en woningcorporaties bij het realiseren van woonvormen voor ouderen en andere kwetsbare inwoners. De energetische kwaliteit van de sociale huurwoningvoorraad is aandachtspunt in de prestatieafspraken met de woningcorporaties. Ook helpen we particuliere woningeigenaren hun woning te verduurzamen door hierover voorlichting te geven.

Lokale vraag centraal					
Subdoelen	Aanvangs- jaar	Jaar van realisatie	Nul situatie	Norm 2017	Norm 2018 en verder
Toepassen gedifferentieerde welstand op basis van nieuwe welstandsnota.	2015	2016	Huidig welstands- beleid en plan van aanpak	-	-

De begin 2017 vast te stellen Omgevingsvisie geeft de kaders voor fysiek/ruimtelijk beleid. Deze visie is verplicht op grond van de Omgevingswet die in 2019 in werking treedt en die veel wetten en regelingen in de fysieke omgeving vervangt. Doel van de wet is om meer integraal te werken en ruimte te bieden voor ontwikkeling.

Met de Omgevingsvisie spreken we ons uit over de gewenste kwaliteit van de omgeving en hoe we tegelijkertijd ruimte bieden aan ontwikkelingen. Dit principe werken we uit in het omgevingsplan

Buitengebied. Steenwijkerland is door het Rijk aangewezen als pilotgemeente voor het maken van een bestemmingsplan met verbrede reikwijdte (lees: omgevingsplan) voor het buitengebied. Met het omgevingsplan kan meer flexibiliteit geboden worden om o.a. vrijkomende agrarische bedrijven een andere invulling te geven. Ook wordt er gekeken naar de relatie tussen de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) en het omgevingsplan.

Het omgevingsplan wordt naar verwachting in 2017 vastgesteld.

In 2017 werken we verder aan de implementatie van de Omgevingswet. De digitale informatievoorziening en de integrale afweging van beleid en initiatieven zijn belangrijke aandachtspunten voor onze dienstverlening.

Het bestemmingplan voor Giethoorn wordt naar verwachting ook in 2017 vastgesteld. Tevens werken we in 2017 aan de bestemmingsplannen voor Eeserwold en de recreatiewoningenterreinen. Daarnaast worden de bestemmingsplannen die de 10-jaar termijn naderen, de komende jaren geactualiseerd (o.a. Wetering, Kornputkwartier, Beulakerpolder en Tuk Bergstein).

We ronden de Welstandsnota af in het eerste kwartaal van 2017.

Ambitie: gastvrije en betaalbare ploatsen

Goed uitgeruste sportaccommodaties					
Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nul situatie	Norm 2017	Norm 2018 en verder
Onze inwoners zijn tevreden over de sportvoorzieningen	2015	2018	82%	≥83%	≥85%
Toename opgevaardeerde sportaccommodaties (NOC*NSF)	2015	2017	2015: 1	2	-

In Scheerwolde (bij v.v. Scheerwolde) en in Sint Jansklooster (bij s.v. V.H.K.) worden in 2017 de kleedaccommodaties opgevaardeerd. Ook wordt het project 'verbeteren waterhuishouding sportvelden' afgerond. Het opstellen van het meerjarenplan Sportvelden staat op de agenda voor 2017. Klein en groot onderhoud aan de sportvelden wordt in dit meerjarenplan inzichtelijk gemaakt en vastgelegd.

Functionele maatschappelijke gebouwen					
Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nul situatie	Norm 2017	Norm 2018 en verder
Duurzame exploitatie maatschappelijk vastgoed (waaronder MFC's)	2016	2018	Accommodatiebeleidsplan, vast te stellen door de raad	Nader in te vullen o.b.v. beleidsplan	Nader in te vullen o.b.v. beleidsplan

Functionele maatschappelijke gebouwen					
Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nul situatie	Norm 2017	Norm 2018 en verder
Herbestemming leegstaand maatschappelijk vastgoed	2015	2017	Actielijst leegstaand maatschappelijk vastgoed	50%	80%

Het accommodatiebeleid (gemeentelijk maatschappelijk vastgoed) wordt naar verwachting begin 2017 vastgesteld. Het accommodatiebeleidsplan bestaat uit een gemeentelijke visie op accommodaties en een gedeelte over prestaties en maatregelen voor het gemeentelijk eigendom. Belangrijke onderdelen zijn het inzicht geven in gegevens (waaronder financieel) van het maatschappelijk vastgoed in gemeentelijk eigendom en een duurzame exploitatie van de gemeentelijke panden. De norm voor exploitatie van deze panden wordt op een later moment bepaald.

De lijst met leegstaand gemeentelijk maatschappelijk vastgoed is een dynamische lijst. Jaarlijks worden panden verkocht en soms ook gesloopt. Door samenvoeging van bijvoorbeeld scholen wordt de lijst ook weer aangevuld.

Ambitie: thuis in de openbare ruimte

Goed afgestemd onderhoudsniveau van de openbare ruimte					
Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nul situatie	Norm 2017	Norm 2018 en verder
Onze inwoners zijn tevreden over de afhandeling van de Meldingen Openbare Ruimte (MOR)	2015	2018	6,0	≥7,1	≥7,3
Binnen 5 werkdagen zijn de Meldingen Openbare Ruimte verholpen	2015	2018	50%	80%	85%
Toename aantal burgerschouwers	2015	2018	34	>2016	>2017
Onze inwoners zijn tevreden over het schoonhouden van de buurt	2015	2018	51%	≥51%	≥55%
De overlast van rommel op straat neemt af	2015	2018	26%	<26%	<26%

Bij een goed afgestemd onderhoudsniveau hoort dat de openbare ruimte onderhouden wordt op het afgesproken niveau. Dit betekent dat uit de burgerschouw blijkt dat hotspots, de groene parels hoog scoren en de overige openbare ruimte minimaal basis scoort.

Meer en meer inwoners maken (digitaal) melding van een kapotte of gevaarlijke situatie in de openbare ruimte via de Melding Openbare Ruimte, de zogenaamde MOR. Wij vinden het belangrijk dat deze

meldingen adequaat en naar tevredenheid worden opgelost. Samen met inwoners verbeteren wij onze dienstverlening op dit gebied. In 2017 streven wij erna dat 80% van de meldingen binnen vijf dagen worden afgerond.

Het aantal greenteams is (en wordt) uitgebreid. Meer en meer vrijwilligers (jong én oud) hebben oog voor hun eigen omgeving en zijn bereid deze schoon te houden. Deze vrijwilligers ondersteunen wij van harte.

In 2017 wordt, in overleg met de inzamelaars en inwoners, de inzameling van oud papier geoptimaliseerd. Onderdeel van deze optimalisatie zijn de veiligheid tijdens de inzameling en het serviceniveau richting inwoners.

Duurzaam beheer van de openbare ruimte					
Subdoelen	Aanvangs- jaar	Jaar van realisatie	Nul situatie	Norm 2017	Norm 2018 en verder
Terugdringen energieverbruik openbare verlichting	2015	2018	2015: Start monitoring	->	->
Bewonersbetrokkenheid bij inrichting/onderhoud groen in de buurt (projecten per jaar)	2015	2018	2	2	2
Uitbreiding aandeel social return bij werkzaamheden in de openbare ruimte	2015	2018	2015: Start monitoring	->	->

In 2016 hebben wij in beeld gebracht hoe wij werken aan een duurzame buurt. Voor 2017 gaan wij voor projecten, met behulp van de Omgevingswijzer, in kaart brengen wat de invloed van het project is op de omgeving. Op deze manier worden kansen voor verduurzaming inzichtelijk gemaakt.

Om onze openbare ruimte duurzaam te beheren, hebben wij de onkruidbestrijding op verhardingen verduurzaamd. We streven erna om de werkzaamheden in 2017 met minimaal 50% social return uit te voeren.

Voor het beheer van de openbare ruimte gaan we de komende jaren tevens een kwaliteitssysteem implementeren. Hierbij wordt aansluiting gezocht met de landelijke ontwikkelingen op het gebied van assetmanagement. Het kwaliteitssysteem stroomlijnt en borgt de processen die nodig zijn voor een duurzaam en professioneel beheer van de openbare ruimte.

Aantrekkelijke en streekeigen openbare ruimte					
Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nul situatie	Norm 2017	Norm 2018 en verder
Onze inwoners zijn tevreden over de speelmogelijkheden voor kinderen	2015	2018	63%	≥65%	≥65%
Onze inwoners zijn tevreden over de groenvoorzieningen in de gemeente	2015	2018	56%	≥58%	≥58%
Inwoners zijn tevreden over de mogelijkheden van de gemeentelijke begraafplaatsen	2015	2018	2015: start monitoring 73%	≥75%	≥75%

Ambitie: veiligheid voorop

Iedereen wil graag veilig van A naar B. Verkeersveiligheid is dan ook een belangrijk item. We zetten daarom in op educatie voor jong en oud, maar ook op de aanpak van (kleine) verkeers-knelpunten. Dit laatste doen we gebiedsgericht en in overleg met plaatselijke belangen en wijkorganisaties.

Voor 2017 staat op de planning om de omgeving bij de Clauschool opnieuw in te richten.

In 2017 wordt een meerjarenplan verkeer opgesteld. In dit plan hebben wij met name aandacht voor de leefbaarheid in onze wijken en kernen. Belangrijk onderdeel van de leefbaarheid is de tevredenheid over de verkeersveiligheid in de buurt. Samen met de buurt gaan wij aan de slag om deze tevredenheid te verbeteren. Begin 2017 wordt het Masterplan Openbaar Licht (in combinatie met een meerjarenplan) ter vaststelling aangeboden. Het opwaarderen van de openbare verlichting naar led zorgt niet alleen voor een lager verbruik, ook de kwaliteit van het licht zorgt ervoor dat de zichtbaarheid en daarmee het gevoel van veiligheid toeneemt.

Verkeersveilig op pad					
Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nul situatie	Norm 2017	Norm 2018 en verder
Onze inwoners zijn tevreden over de verkeersveiligheid in de buurt	2015	2018	46%	≥47%	≥48%
De overlast door te hard rijden neemt af (% dat overlast ervaart)	2015	2018	45%	<45%	<45%
Basisscholen nemen deel aan verkeerseducatieprogramma	2015	2018	2015: start monitoring	->	->

Zorgeloos uitgaan					
Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nul situatie	Norm 2017	Norm 2018 en verder
Onze inwoners voelen zich veilig	2015	2018	86%	>86%	>86%

In het integrale veiligheidsplan (2015-2018) zijn voor 2017 de volgende prioriteiten opgenomen: bevorderen veiligheidsbewustzijn en zelfredzaamheid, minder woninginbraken, minder overlast, minder drugshandel en drugsgebruik, minder alcohol gerelateerde overlast, veiliger uitgaan en minder georganiseerde criminaliteit en ondermijning. In de uitvoeringsmatrix zijn aan deze prioriteiten, concrete acties gekoppeld. Ook zullen wij extra aandacht aan het onderwerp veiligheid besteden door de organisatie medio juli van de regionale Veiligheidsdag in onze gemeente.

Veilig thuis					
Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nul situatie	Norm 2017	Norm 2018 en verder
Onze inwoners doen mee met Burgernet	2015	2018	20%	>20%	>25%
Het aantal misdrijven in Steenwijkerland ligt blijvend onder het gemiddelde van de politieregio IJsselland	2015	2018	S < IJ	S < IJ	S < IJ

Verbonden partij

Veiligheidsregio IJsselland Zwolle

In Veiligheidsregio IJsselland wonen, werken en recreëren ruim 500.000 inwoners in elf gemeenten. Dit zijn de gemeenten Dalfsen, Deventer, Hardenberg, Kampen, Ommen, Olst-Wijhe, Raalte, Staphorst, Steenwijkerland, Zwartewaterland en Zwolle.

Binnen de Veiligheidsregio werken brandweer, GHOR, politie en gemeenten samen op het gebied van: Brandweerzorg, Crisisbeheersing, Geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen en Rampenbestrijding.

De veiligheidsregio is ingesteld om de inwoners van onze regio beter te beschermen tegen de risico's van branden, rampen en crises. Dankzij samenwerking zorgen we ervoor dat we steeds beter voorbereid zijn op het bestrijden van rampen en het onder controle houden van steeds groter wordende risico's.

Ambitie: goed toegankelijk

Begin 2017 wordt het beleidsplan wegen ter vaststelling aangeboden aan de raad. Aan dit beleidsplan wordt een meerjarenplan gekoppeld en hebben we afgesproken om in overleg met de plaatselijke belangen en wijkverenigingen, per gebied, de prioriteiten in beeld te brengen. In 2017 staat ook groot onderhoud gepland aan de Lageweg tussen Ossenzijl en Kuinre.

Ook wordt in 2017 een impuls gegeven aan het onderhoud en het vervangen van bruggen in onze waterrijke gemeente.

Als onderdeel van de 'Uitvoeringsagenda binnenstad Steenwijk' gaan we met inwoners en ondernemers kijken naar de mogelijkheden om de leefbaarheid in de binnenstad verder te verbeteren.

Goed onderhouden (water)wegen, fiets- en voetpaden					
Subdoelen	Aanvangs- jaar	Jaar van realisatie	Nul situatie	Norm 2017	Norm 2018 en verder
Onze inwoners zijn tevreden over het onderhoud van wegen en fietspaden	2015	2018	58%	≥58%	≥58%
Onze inwoners zijn tevreden over het aanbod van fietspaden in de gemeente	2015	2018	75%	≥75%	≥75%
Onze inwoners zijn tevreden over de toegankelijkheid van de openbare ruimte	2015	2018	78%	≥78%	≥78%

Voldoende parkeergelegenheid					
Subdoelen	Aanvangs- jaar	Jaar van realisatie	Nul situatie	Norm 2017	Norm 2018 en verder
Onze inwoners zijn tevreden over de parkeermogelijkheden in de gemeente	2015	2018	≥59%	≥62%	≥63%

Per 1 januari 2017 is de regiotaxi gestopt. Samen met de vrijwilligersvervoerders monitoren wij de gevolgen hiervan en ondernemen, daar waar nodig, actie. Ook blijven wij de toeristische sector uitdagen om alternatieven te vinden voor de afname van het buslijnnet als het gaat om het vervoer van toeristen van bijvoorbeeld het treinstation in Steenwijk naar Giethoorn.

Voldoende duurzame openbare vervoersmogelijkheden					
Subdoelen	Aanvangs- jaar	Jaar van realisatie	Nul situatie	Norm 2017	Norm 2018 en verder
Onze inwoners zijn tevreden over het openbaar vervoer in onze gemeente	2015	2018	≥47%	≥48%	≥50%

Ambitie: initiatiefrijk

De leefbaarheid in kernen en wijken staat centraal in onze relatie met plaatselijke belangen en wijkverenigingen. Met hen en andere actieve organisaties geven we ruimtelijke- en sociale ontwikkelingen binnen de wijk samen vorm.

Uit het Inwonersonderzoek 2015 blijkt dat inwoners het belang van inwoners- en overheidsparticipatie zien. De afgelopen jaren zijn allerlei initiatieven ontstaan. Ook in 2017 blijven we deze initiatieven ondersteunen en stimuleren. Een mooi voorbeeld hiervan is de Oldemarktseweg. In 2016 hebben bewoners van de

Oldemarktseweg in Steenwijkerwold een herinrichtingsplan opgesteld. Voor de uitvoering van hun plannen is in 2017 budget gereserveerd.

Trots zijn we op de vele projecten en initiatieven die jaarlijks in het kader van de matrix dorpsplannen worden ontwikkeld en uitgevoerd. Als gemeente ondersteunen we inwoners-initiatieven door financiële middelen beschikbaar te stellen. Startkapitaal is een belangrijke randvoorwaarde om initiatieven uit onze samenleving handen en voeten te geven. Onze bijdrage betreft een vorm van cofinanciering en biedt mogelijkheden om gelden van derden te genereren. Deze manier van financiering zorgt ervoor dat initiatiefnemers een hoge mate van betrokkenheid en zelfredzaamheid ontwikkelen.

In 2016 is besloten dat de reserve Kernen en Wijken voor de komende twee jaar, jaarlijks gevoed wordt met € 100.000 om deze stimulering en ondersteuning te kunnen blijven bieden.

Gemeente levert maatwerk					
Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nul situatie	Norm 2017	Norm 2018 en verder
Betrokken bewoners zijn tevreden over de mate van burgerparticipatie bij projecten in de openbare ruimte	2015	2018	2015: Start monitoring	->	->

PBW's als gesprekspartner					
Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nul situatie	Norm 2017	Norm 2018 en verder
Faciliteren dorpsplannen	2015	2018	10 projecten	10 projecten	10 projecten
PBW's zijn tevreden over de samenwerking met de gemeente (cijfer)	2015	2018	6,7	7,0	7,5

Zelforganiserende kernen en wijken					
Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nul situatie	Norm 2017	Norm 2018 en verder
Kernen/wijken hebben (deel van) de openbare ruimte in zelfbeheer	2015	2018	1	3	4

Wat mag het kosten?

bedragen x € 1.000

Bestedingsplan - 2. Steenwijker!'ANDERS' voelen zich thuis	Begroting 2017	MJR 2018	MJR 2019	MJR 2020
In PPN 2017-2020 opgenomen				
Omgevingsplan	60			
Asbest verwijderen en zon op het dak	105	105	30	30
Brugwachtershuisje Kooibrug Scheerwolde	75			
Vervangen brug nabij Stroinkemaal (eigendom Waterschap)	pm	pm	pm	pm
Herinrichting parkeerterrein MFC De Ploats te Blokzijl	6	6	5	5
Chemievrij onkruidbeheer op verharding	100	100	100	100
Vervanging oeververbindingen (bruggen)	25	25	25	24
Eerste aanzet vervanging verlichting	26	25	25	24
Eerste aanzet vervanging verlichting	- 20			
Handhaving met Citycontrol 6 applicatie	11	11	11	10
Herinrichting schoolomgeving Clausschool	12	12	12	11
Vrijval budget van project verkeersveilige omgeving	- 10			
Aanschaf zonnepanelen op het gemeentehuis en de Meenthe		52	51	50
Energie Service Company	30	30		
Realisatie zonneparken	300			
Veiligheidsdag	10			
Kernen en wijken	100	100		
Herinrichting Oldemarktseweg Steenwijkerwold	32	32	31	31
Totaal bestedingsplan	862	497	289	286

bedragen x € 1.000

Overzicht baten en lasten - 2. Steenwijker!'ANDERS' voelen zich thuis	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	MJR 2018	MJR 2019	MJR 2020
Saldo van baten en lasten						
Lasten	- 47.768	- 52.449	- 28.732	- 32.137	- 32.170	- 33.849
Baten	16.583	15.431	8.428	8.610	8.934	11.276
Saldo van baten en lasten	- 31.185	- 37.019	- 20.304	- 23.527	- 23.236	- 22.573
Mutatie reserves						
Toevoegingen	- 3.078	- 415	- 434	- 234	- 163	- 972
Onttrekkingen	5.429	9.058	- 752	760	640	580
Mutatie reserves	2.351	8.642	- 1.186	526	478	- 392
Resultaat	- 28.834	- 28.376	- 21.491	- 23.000	- 22.758	- 22.965
Af: incidentele baten en lasten	2.351	8.642	1.417	0	1	- 0
Materieel resultaat	- 31.185	- 37.019	- 22.907	- 23.001	- 22.759	- 22.965

2.6. Steenwijkerlanders doen het samen

Wat zijn onze ambities en doelstellingen?

Weten waar je terecht kunt met je zorgvraag; dat is belangrijk als je aangewezen bent op regelingen op het sociale terrein. Onze inwoners moeten er van op aan kunnen dat zij de ondersteuning krijgen die past bij de (zorg)vraag. Sinds 1 januari 2015 geeft de gemeente invulling aan een nieuwe en grotere rol binnen het sociaal domein. Met een zachte landing hebben we taken en verantwoordelijkheden vormgegeven en de basis op orde gebracht. Na bijna 2 jaar uitvoering hebben we steeds meer een beter beeld van de zorgvraag en kunnen we inzetten op veranderingen in het sociaal domein (transformatie) zoals deze zijn beschreven in het eind 2016 vastgestelde beleidsplan Sociaal Domein 2017-2020. Met als doel om inwoners ook bij teruglopende budgetten de ondersteuning te bieden die past. Uitgangspunt daarbij is en blijft de eigen kracht en verantwoordelijkheid van inwoners die we waar nodig ondersteunen, stimuleren en faciliteren. Vanaf 1 januari 2017 gaan we werken met een integrale gemeentelijke toegang Wmo en jeugd, waarbij we de zorgvraag integraal en voor het hele gezin oppakken.

In 2017 gaan we de succesvolle inzet van de beweeg- en cultuurcoaches continueren. Zowel sport als cultuur kunnen bijdragen aan oplossingen binnen het sociale domein. Het biedt mogelijkheden aan onze inwoners om mee te doen, het verbindt en we zien kansen op het terrein van preventie.

Toegankelijke zorgvoorzieningen					
Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nul situatie	Norm 2017	Norm 2018 en verder
Cliënten beoordelen de toegang via de gemeente tot gemeentelijke en maatwerk voorzieningen Wmo met een 7,5 of hoger	2015	2018	7,1 (2015)	7,3	7,5
Cliënten beoordelen de toegang via het CJG tot jeugdhulp met een nog nader te bepalen cijfer (afhankelijk nulmeting)	2015	2018	6,7 (2016)	(N.a.v. nulmeting 2016) 6,7	(N.a.v. nulmeting 2016) 7
Een nog nader te bepalen % van de inwoners weet waar zij terecht kunnen met vragen over participatie of zelfredzaamheid (afhankelijk nulmeting)	2015	2018	39% (2015)	(N.a.v. nulmeting 2015) 45%	(N.a.v. nulmeting 2015) 50%
90% van de inwoners weet waar zij terecht kunnen met vragen over opgroeien en opvoeden.	2015	2018	91% (2013)	85%	90%

Iedereen doet mee					
Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nul situatie	Norm 2017	Norm 2018 en verder
Het percentage vrijwilligers dat zich voldoende ondersteund voelt ligt op 90% of hoger	2015	2018	93% (2013)	88%	90%
Het percentage mantelzorgers dat zich voldoende ondersteund voelt ligt op 75% of hoger	2015	2018	76% (2013)	73%	75%
Aantal laaggeletterden dat een taalcursus of een programma met taalcoach heeft gevolgd	2015	2018	-	150	200
% ingezette schuldhulpverleningstrajecten succesvol afgesloten (afhankelijk nulmeting)	2015	2018	65% (medio 2016)	65%	65%

De komende vier jaar staan we in het sociaal domein voor een transformatie-opgave. Het beleidsplan Sociaal domein 2017- 2020 geeft hieraan nadere invulling. Ambitie is dat alle inwoners van Steenwijkerland kunnen

meedoen aan het sociale, maatschappelijke en economische verkeer. Hierbij is nadrukkelijk aandacht voor kwetsbare inwoners.

Voor de ondersteuning van inwoners in het algemeen en mantelzorgers en vrijwilligers in het bijzonder is het voorliggend veld (onze ketenpartners) randvoorwaardelijk. Wij zien hierin ook een belangrijke rol voor de vernieuwde inzet van welzijn.

Sociale samenhang in de buurt

Het bevorderen van een krachtige samenleving, gericht op het vergroten van de leefbaarheid en sociale cohesie, is van groot belang. In een vitale omgeving is het behouden of vergroten van zelfredzaamheid en het meedoen in de samenleving gemakkelijker.

Ouderen blijven langer thuis wonen en inwoners die eerder in een beschermde woonsituatie woonden, zullen vaker zelfstandig wonen met begeleiding. Op het terrein van wonen-welzijn-zorg is intensieve afstemming met betrokken partijen als woningbouwcorporaties, zorgpartijen, mantelzorgnetwerk etc. nodig. Dit om te zorgen voor een gezonde woonsituatie, voldoende zorg en het voorkomen van eenzaamheid of uitsluiting.

Ambitie: zorg voor en met elkaar

Solide maatwerkondersteuning

Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nul situatie	Norm 2017	Norm 2018 en verder
Het rapportcijfer voor de tevredenheid over de maatwerkvoorzieningen* is 7,5 of hoger	2015	2018	7,1 Alle Wmo voorzieningen (2015)	≥7,3	≥7,5

Sluitend netwerk algemene voorzieningen**

Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nul situatie	Norm 2017	Norm 2018 en verder
Een nog nader te bepalen % inwoners mist geen hulp- of ondersteuningsaanbod in Steenwijkerland	2015	2018	2018	N.a.v. nulmeting 2018	N.a.v. nulmeting 2018

* een maatwerkvoorziening is een voorziening die niet algemeen toegankelijk is. Om gebruik te kunnen maken van een maatwerkvoorziening is een beschikking van de gemeente nodig. De gemeente neemt een besluit op basis van het onderzoek naar de behoeften, persoonskenmerken en mogelijkheden van de inwoner.

** een algemene voorziening is toegankelijk voor de doelgroep zonder een uitgebreid onderzoek naar de behoeften, persoonskenmerken en mogelijkheden van de inwoner.

In september 2016 is het Beleidsplan Sociaal Domein ter vaststelling door de gemeenteraad behandeld. Dit beleidsplan bestrijkt het hele sociaal domein, waaronder het jeugddomein. Voor de jeugd is daarin de ambitie opgenomen “dat zij zich de vaardigheden verwerven om zich, als volwassenen, staande te kunnen houden in de samenleving en deel te kunnen nemen aan het sociale, maatschappelijke en economische verkeer. Binnen het jeugddomein is intensieve afstemming met betrokken partijen als het onderwijs en de zorg.

Verbonden partijen.

N.V. NoordWestGroep

Het doel van NoordWestGroep is om op sociaal –economisch verantwoorde wijze inwoners met een arbeidsbeperking van de gemeente Steenwijkerland zoveel mogelijk (veelal met een loonkostensubsidie) toe te leiden naar regulier werk. Voor de groep waarbij dit niet (meer) lukt biedt NoordWestGroep een beschutte werkomgeving aan. Landelijke regelgeving noopt ons tot afbouw van de Sociale werkvoorziening te komen. Afbouw van deze subsidie alsmede van de doelgroep betekenen een financieel risico als hier geen vervangende inkomsten tegenover staan c.q. als niet tot een evenredige afbouw van de kosten van de infrastructuur wordt overgegaan door NoordWestGroep.

Intergemeentelijke Sociale Dienst

De hoofdtaak van de IGSD is om inwoners van de gemeente Steenwijkerland die een beroep doen of willen doen op een bijstandsuitkering weer toe te leiden naar regulier, betaald werk. Mocht dit niet of niet direct lukken dan kan men een beroep doen op het vangnet van de sociale zekerheid, namelijk een bijstandsuitkering. Hierbij wordt dan wel een tegenprestatie verwacht om op die manier actief te blijven participeren in de samenleving.

Daarnaast vervult de IGSD nog een actieve rol bij het armoede- en minimabeleid, inclusief de schuldhulpverlening.

De gemeenten Steenwijkerland en Westerveld zijn risicodragers voor de uitvoering van de taken van de IGSD. De belangrijkste risico's waarmee de IGSD te maken heeft zijn de zogeheten open-eind regelingen, zoals de Wet Werk en Bijstand, de bijzondere bijstand, minimabeleid en de schuldhulpverlening. In het najaar 2016 zullen de resultaten van het externe onderzoek door K+V naar de toekomst van de IGSD met de bijbehorende scenario's en nader te bepalen risico's aan de raad worden voorgelegd.

GGD IJsselland Zwolle

De gemeente Steenwijkerland maakt deel uit van de GGD IJsselland. Volgens de Wet publieke gezondheid hebben gemeenten de taak een GGD in stand te houden voor de uitvoering van taken op het gebied van de publieke gezondheidszorg. Dit is o.m. gericht op het bevorderen van de algemene gezondheid en het voorkomen van ziekten bij risicogroepen. Een belangrijke rol van de GGD is daarnaast monitoring en signalering.

BVO Jeugd

De Bedrijfsvoeringsorganisatie Jeugdzorg IJsselland (BVO) is een samenwerkingsverband van 11 gemeenten in Overijssel. De BVO voert voor 11 gemeenten een aantal bedrijfsvoeringstaken uit die verbonden zijn aan de inkoop en contractmanagement, financiële afhandeling en monitoring van de verstrekte individuele voorzieningen jeugdhulp. Jeugdhulp biedt extra ondersteuning aan kinderen en hun ouders bij het opgroeien en opvoeden tot zelfstandige volwassenen. De regeling is aangegaan voor de jaren 2015 en 2016. In het vierde kwartaal van 2016 beslist de gemeente over de samenwerking vanaf het jaar 2017. Risico's zijn gelegen in keuzes over de vormgeving van de samenwerking en inkoop die kunnen doorwerken in de bedrijfsvoering (waaronder de wens tot meer maatwerk, flexibiliteit, toetreding van nieuwe aanbieders op de markt en het eventueel loslaten van de verevening). Daarnaast is het terrein van jeugdhulp dermate in beweging dat noodzakelijke aanpassingen aan het registratiesysteem kunnen leiden tot meerkosten.

Sociaal domein

Aanleiding

De raad heeft bij het vaststellen van de jaarstukken 2015, door middel van een amendement aangegeven dat in de programmabegroting 2017 en 2018 een afzonderlijke paragraaf Sociaal domein opgenomen moet worden.

In de paragraaf moet informatie opgenomen worden over de deelbudgetten nieuwe Wmo-taken, Participatie, Jeugdzorg en oude Wmo-taken zoals de nadere onderbouwing (kaders) daarvan. In de reguliere P&C cyclus wordt vervolgens gerapporteerd over de ontwikkeling van de zorgvragen en het daaraan gerelateerde budget.

Transitie

Vanaf januari 2015 is er sprake van een transitie binnen het Sociaal domein. Gemeenten hebben een grote rol gekregen op het gebied van de jeugdzorg en de diverse AWBZ-functies na de decentralisaties en op het gebied van de participatiewet na de invoering hiervan.

Deze transities moeten een bijdrage leveren aan een duurzame oplossing van diverse problemen en hebben als gemeenschappelijke doelen:

- meer eigen verantwoordelijkheid van de burger;
- lagere kosten;
- effectievere en efficiëntere hulp;
- toename van participatie.

Transformatie

Met het nieuwe beleidsplan Sociaal domein 2017-2020 wordt gestart met de transformatie. Om ervoor te zorgen dat in de toekomst iedereen die dat nodig heeft, ondersteuning kan krijgen bij deelname aan de samenleving, moeten er nú maatregelen genomen worden. Gezien de omvang van de te verwachten tekorten, zijn kleine aanpassingen niet voldoende. Er is een ombuiging in denken en doen nodig in beleid en uitvoering met als doel het versterken van de zelf- en samenredzaamheid van onze inwoners en het vergroten van de effectiviteit en efficiëntie van de ondersteuning (de vangnetvoorzieningen). Dit vergt een ombuiging in denken, een 'mindshift'. Van verzekerd denken waarin een inwoner 'recht' heeft op voorzieningen, naar het onderzoeken van wat nodig is om zelfredzaam te kunnen blijven. Van 'zorgen voor'

naar 'zorgen dat'. Van denken in bestaande producten naar maatregelen die nodig zijn om te kunnen deelnemen aan de samenleving. Van een focus op de individuele inwoner naar de gemeenschappen waar de inwoner deel van uit maakt. Van afzonderlijke organisatiebelangen naar de gemeenschappelijke maatschappelijke opdracht. Deze ombuiging is voor ons de kern van het begrip 'transformeren'. Daarbij liggen de pasklare oplossingen niet op tafel. Transformeren is vooral een zoektocht naar een ander samenspel tussen inwoners, organisaties en de gemeente.

Er wordt gewerkt met een transformatie-agenda. Dit is een dynamisch document waarin de thema's zijn benoemd die de komende vier jaar in de beleidsontwikkeling prioriteit hebben. Daarbij staan drie transformatielijnen centraal:

- ✓ het versterken van de preventie,
- ✓ het tot stand brengen van effectieve verbindingen en
- ✓ het realiseren van scherp opdrachtgeverschap.

Bij de transformatielijn 'preventie' gaat het primair om het vinden van een andere mix van preventieve activiteiten, waarbij meer nadruk komt te liggen op activiteiten waarvan het aannemelijk is dat zij een positieve bijdrage leveren om inwoners zo zelfstandig mogelijk deel te laten nemen aan het maatschappelijk-, economisch- en sociaal verkeer.

Het doel van de transformatielijn verbindingen is – heel in het kort – het versterken van de integraliteit van hulpverlening en beleid.

Het doel van de transformatielijn 'opdrachtgeverschap' is het versterken van de sturende werking die uitgaat van het gemeentelijk opdrachtgeverschap. Daarbij staat het sturen op kwaliteit centraal en zijn de financiële kaders rand voorwaardelijk.

Daarbij hebben we te maken met krimpende budgetten. Dit omdat de decentralisaties vanuit het rijk gepaard zijn gegaan met forse bezuinigingen (die gefaseerd worden doorgevoerd). Reden genoeg om na de transitie nu volop in te zetten op de transformatie.

Bijdrage vanuit het Rijk

Met het overhevelen van de taken in het kader van de Jeugdwet, de nieuwe Wmo en de Participatiewet is er ook budget overgeheveld naar de gemeente via de Algemene uitkering van het gemeentefonds. Dit betreft zowel de uitvoeringskosten van de nieuwe taken als ook de eigen personele kosten.

Hieronder staat aangegeven hetgeen per deeldomein aan budget wordt ontvangen.

Bedragen X € 1.000					
Omschrijving	2016	2017	2018	2019	2020
Jeugdzorg	9.137	9.777	9.913	9.920	9.939
WMO 2015	7.459	6.637	6.218	6.144	6.108
Participatie (re-integratie)	1.282	1.348	1.417	1.465	1.499
Participatie (Wsw)	8.103	7.460	6.844	6.354	5.908
Totaal	25.981	25.222	24.392	23.883	23.454

Bovenvermelde opsomming is overigens exclusief het budget dat wordt ontvangen voor de uitvoering van de oude Wmo (o.a. schoonmaakondersteuning) en het minimabeleid. Dit bedrag is binnen de Algemene uitkering niet meer geheel afzonderlijk te herleiden.

Begroting 2017

De begroting 2017 is opgesteld volgens de nieuwe indeling op grond van het Besluit Begroten en Verantwoorden (BBV). Deze indeling sluit aan bij de informatie die ook de gemeenteraad vraagt aangaande het Sociaal domein.

De categorieën die in de rapportage naar de raad gehanteerd worden en ook in grote mate aansluiten bij de categorisering van het BBV zijn:

- Jeugd; maatwerkvoorzieningen (ZIN en PGB) en geëscaleerde zorg (reclassering en veilig thuis);
- Wmo; nieuwe maatwerkvoorzieningen (dagbesteding en begeleiding zowel ZIN als PGB), geëscaleerde zorg (opvang en beschermd wonen), oude maatwerkvoorzieningen (wonen, rollen en vervoer) en schoonmaakondersteuning;
- Overige taken; toegang (CJG en exploitatielasten BVO) en Samenkracht en burgerparticipatie zoals algemeen maatschappelijk werk, sociaal cultureel werk, ouderenbeleid, jeugdbeleid, gehandicaptenvervoer, innovatie, kinderopvang en asiel-/minderhedenbeleid;
- Participatie; participatie (re-integratie) en Wsw (Noordwestgroep);
- Minimabeleid;
- Eigen bijdragen; eigen bijdragen voor Wmo-voorzieningen.

Bedragen X € 1.000

Sociaal domein	Realisatie 2015	2016 (na PPN)	2017
Jeugd	8.634	8.455	8.375
Wmo			
Wmo-nieuw	4.350	4.974	5.022
Wmo-oud	1.764	1.996	1.940
Schoonmaakondersteuning	2.722	2.718	4.023
Overige taken jeugd en Wmo			
Toegang (*)	1.227	1.388	1.393
Samenkracht en Burger-participatie	1.273	2.678	2.231
Participatie			
Participatiewet	807	1.282	1.348
WSW	8.992	8.429	8.121
Minimabeleid	1.637	1.385	1.335
Eigen bijdragen Wmo	-492	-500	-800
Totaal	30.913	32.805	32.989

(*) Van dit budget is bijna € 700.000, naar aanleiding van het raadsbesluit Geïntegreerde toegang Wmo/Jeugd (13 september 2016), overgeheveld naar het bedrijfsvoeringsbudget van de ambtelijke organisatie.

Voor het Sociaal domein is in 2017 ongeveer evenveel budget meegenomen als in 2016, ondanks het feit dat er minder geld van het Rijk is ontvangen voor uitvoering van de decentralisatie. De verdeling van de budgetten over de diverse posten is gebeurd aan de hand van de vorige begroting en de realisatie 2015 en, indien bekend, verwachte realisatie 2016. Uiteindelijk wordt gestuurd op het totale budget van afgerond € 33 miljoen. Noodzakelijke verschuivingen, zoals het besluit van 28 juni 2016 rondom de schoonmaakondersteuning, worden (in principe) binnen dit ontschot budget Sociaal domein gevonden. Daarnaast is besloten om een reserve 'Opvang effecten decentralisaties' in het leven te roepen. In deze reserve is een bedrag van € 3 miljoen gestort.

Meerjarenperspectief 2017-2020

Het meerjarenperspectief van het Sociaal domein ziet er als volgt uit:

Bedragen X € 1.000				
Sociaal domein	2017	2018	2019	2020
Jeugd	8.375	8.375	8.375	8.375
Wmo				
Wmo-nieuw	5.022	4.960	4.893	4.907
Wmo-oud	1.940	1.940	1.939	1.939
Schoonmaakondersteuning	4.023	4.023	4.023	4.023
Overige taken jeugd en Wmo				
Toegang	1.393	1.393	1.393	1.393
Samenkracht en Burgerparticipatie	2.231	1.921	1.921	1.921
Participatie				
Participatie	1.348	1.417	1.466	1.465
WSW	8.121	7.674	7.185	6.773
Minimabeleid	1.335	1.284	1.284	1.284
Eigen bijdragen	-800	-800	-800	-800
Totaal	32.989	32.188	31.679	31.282

Net zoals de rijksbijdrage voor de decentralisaties afneemt, neemt ook het budget voor het Sociaal domein af. Dit is één van de ontwikkelingen die geschetst wordt in het beleidsplan waarvoor met behulp van de transformatie een oplossing gezocht moet worden.

In het beleidsplan Sociaal domein zijn enkele scenario's geschetst. In deze scenario's wordt uitgegaan van een groei van de zorgvraag (met 2 of 5%), bijvoorbeeld door vergrijzing en extramuralisering. De scenario's zullen de komende jaren verder onderzocht worden met name de gevolgen van demografische ontwikkelingen.

Beleidsplan Sociaal domein en planning & control cyclus

In het beleidsplan Sociaal domein zijn méér budgetten meegenomen dan in bovenstaande overzichten. Ook de budgetten Gezondheidszorg, Sport, Cultuur en Onderwijs zijn in het beleidsplan meegenomen. Deze beleidsvelden zullen mogelijk op termijn ingezet worden in de transformatie. Wanneer dit het geval is, zal het overzicht mogelijk aangepast worden. De transformatie is erop gericht om beleid en uitvoering op de deelterreinen zodanig om te buigen, dat we de uitdagingen van de komende jaren, zoals bijvoorbeeld het

krimpde budget, het hoofd kunnen bieden. Hoe we dat precies gaan doen, weten we nog niet exact. Pasklare oplossingen liggen namelijk niet op tafel. Daarvoor is de complexiteit in Sociaal domein te groot en hebben de grote decentralisaties nog te kort geleden plaats gevonden. Wat we wel weten is de richting waarin we de ombuiging van het bestaand beleid willen vormgeven. Het gaat om een koerswijziging in de volgende richtingen:

1. Preventie versterken
2. Effectieve verbindingen
3. Scherp opdrachtgeverschap

Belangrijk om te weten is dat transformeren fundamenteel innoveren is en dat het niet meer gaat om kleine aanpassingen binnen de bestaande kaders. Het vraagt ook financiële investeringen.

De koerswijziging langs de drie geschetste lijnen moet antwoord geven op de vraag hoe we er met elkaar voor zorgen dat inwoners met elkaar zo lang mogelijk zelfredzaam zijn en er voor wie dat nodig heeft, goede en betaalbare vangnetvoorzieningen blijven. Dit doen we aan de hand van een dynamische transformatieagenda.

Er is momenteel nog niet bekend wat die transformatie (het fundamenteel innoveren en investeren) gaat kosten en wat die gaat opbrengen. De financiële ontwikkelingen van de transformatieagenda worden via de reguliere P&C-instrumenten, zijnde de Perspectiefnota, Najaarsnota en de begroting, voorgelegd aan de gemeenteraad.

Wat mag het kosten?

bedragen x € 1.000

Bestedingsplan - 3. Steenwijkerl'ANDERS' doen het samen	Begroting 2017	MJR 2018	MJR 2019	MJR 2020
In PPN 2017-2020 opgenomen				
Fusieschool Giethoorn	33	56	102	100
Gymvervoer komt vervallen bij fusiescholen				
Groot onderhoud zwembaden	29	28	28	27
Totaal bestedingsplan	62	84	130	127

bedragen x € 1.000

Overzicht baten en lasten - 3. Steenwijkerl'ANDERS' doen het samen	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	MJR 2018	MJR 2019	MJR 2020
Saldo van baten en lasten						
Lasten	- 70.763	- 69.639	- 60.932	- 59.718	- 58.930	- 58.510
Baten	16.590	13.563	13.989	13.989	13.989	13.989
Saldo van baten en lasten	- 54.174	- 56.076	- 46.943	- 45.730	- 44.942	- 44.521
Mutatie reserves						
Toevoegingen	- 653	- 4.980	- 50	- 50	- 50	- 50
Onttrekkingen	4.238	10.021	458	29	29	29
Mutatie reserves	3.585	5.041	408	- 21	- 21	- 21
Resultaat	- 50.589	- 51.035	- 46.535	- 45.750	- 44.962	- 44.541
Af: incidentele baten en lasten	3.585	5.041	505	0	0	0
Materieel resultaat	- 54.174	- 56.076	- 47.040	- 45.751	- 44.963	- 44.542

2.7. Steenwijkerlanders zijn actief

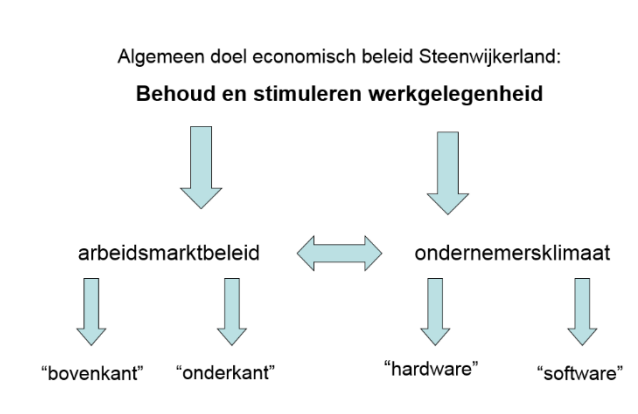

Wat zijn onze ambities en doelstellingen?

Samen willen we werken aan werk. We vinden het erg belangrijk dat iedereen aan het werk kan, waar mogelijk in ons eigen gebied. Het hebben van werk is van belang voor het individu, de samenleving en de economie. De toeristische sector biedt kansen voor de werkgelegenheid. Samen met ondernemers(organisaties) en met partners in de Regio Zwolle gaan we hier actief mee aan de slag.

Ambitie: behoud en ontwikkeling werkgelegenheid in Steenwijkerland

Het behoud en stimuleren van de werkgelegenheid staat bij het economisch beleid centraal. Hiervoor zetten we in op het ondernemersklimaat en het arbeidsmarktbeleid.

Bij het ondernemersklimaat kijken we naar de hardware en de software. De hardware richt zich o.a op investeringen op bedrijventerreinen. Zo is onder de noemer Parkmanagement 3.0 een vervolg gegeven aan de onlangs afgeronde fysieke revitalisering van de bedrijventerreinen (samen voor drie sterren). Immers een goed ondernemersklimaat vraagt structurele aandacht voor de bedrijventerreinen. In samenwerking met de provincie Overijssel en gemeenten in West Overijssel worden afspraken voorbereid over de kwantiteit en kwaliteit van de bedrijventerreinen.

Naast de fysieke maatregelen vormt de software een belangrijke peiler voor het ondernemers-klimaat. Belangrijk onderdeel hiervan is de dienstverlening aan ondernemers. We zetten hierbij in op voorkantsturing. Het geven van een goed, integraal afgewogen advies aan het begin van het traject. Naast dienstverlening gaat het om relatiebeheer, netwerken en samenwerking. Zo zal, onder andere in het kader van arbeidsmarktbeleid, de samenwerking met de Regio Zwolle worden geïntensiveerd. Werkgelegenheid is immers een regionale aangelegenheid.

De samenwerking met de BCS is intensief en vruchtbaar. In het kader van het eerder aangehaalde Parkmanagement 3.0 wordt een uitvoeringsagenda opgesteld, waarin vooral ingezet wordt op het stimuleren van de werkgelegenheid. Daarnaast werken wij de thema's duurzaamheid, leegstand, beheer openbare- en privateruimte en veiligheid uit. Ons streven is om in de week van de Ondernemer, in het najaar van 2016 de uitvoeringsagenda, te presenteren.

Versterken ondernemersklimaat					
Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nul situatie	Norm 2017	Norm 2018 en verder
Revitalisering bedrijventerreinen "2.0" is omgezet in duurzaam, veilig en efficiënt gebruik van de gebieden.	2015	2015	Evaluatie 'Samen voor 3 Sterren'	80% afspraken uitgevoerd	100% afspraken uitgevoerd
Ondernemers zijn tevreden over het ondernemersklimaat	2015	2018	Steenwijkerland scoort op de dienstverlening een 5,9.	6,0	6,1

Een versterking van het ondernemersklimaat moet er mede toe leiden dat bedrijven zich goed verankeren in onze gemeente. Bedrijven die zich kunnen ontwikkelen en zorgen voor werkgelegenheid. Dit betekent dat we niet alleen focussen op het aantal bedrijven maar ook op de grootte en het saldo van vestigende en vertrekkende bedrijven in Steenwijkerland.

Groei aantal arbeidsplaatsen en toeleiding					
Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nul situatie	Norm 2017	Norm 2018 en verder
Plaatsen mensen met een arbeidsbeperking (ex-Wajong en Wsw)	2015	2018	0 (medio 2016)	50	75

Groei aantal arbeidsplaatsen en toeleiding					
Subdoelen	Aanvangs- jaar	Jaar van realisatie	Nul situatie	Norm 2017	Norm 2018 en verder
Jaarlijks stromen gemiddeld 150 personen uit de WWB naar betaald werk.	2015	2018	105 (2015)	150	150
Alle cliënten met een grote afstand tot de arbeidsmarkt verrichten naar vermogen een tegenprestatie voor hun uitkering in de vorm van vrijwilligerswerk, mantelzorg of anderszins maatschappelijk nuttige activiteiten.	2015	2018	45% (2015)	95%	100%
Efficiënte en robuuste uitvoering van de participatiewet	2015	2016	Samenwerking met Westerveld		Effectuering van de samenwerking
Het werkloosheidspercentage in de gemeente (10,6%) groeit dichter toe naar het werkloosheidspercentage in de regio Zwolle* (9,0%,)	2015	2018	1,6%** Dec 2014	1,2%	1,0%

*Het betreft werkbedrijf regio Zwolle dat bestaat uit de gemeenten: Dalfsen, Hardenberg, Hattem, Heerde, Kampen, Meppel, Oldebroek, Ommen, Raalte, Staphorst, Steenwijkerland, Westerveld, Zwartewaterland en Zwolle.

** Dit is het verschil in percentage tussen de Regio Zwolle (9,0%) en Steenwijkerland (10,6%) Bron UWV.

Om de werkgelegenheid en het ondernemersklimaat verder te bevorderen wordt in samenwerking met de subregio (Meppel, Westerveld en Staphorst) de werkgeversdienstverlening geïntensiveerd. Deze aanpak moet leiden tot meer plaatsingen van werkzoekenden op de arbeidsmarkt.

In de uitvoeringsagenda met de BCS worden concrete acties opgenomen. In het vervolg daarop willen wij ook met andere sectoren (detailhandel, recreatie & toerisme, dienstensector e.d.) tot afspraken komen. Een extra mogelijkheid die er ligt in het kader van werk en inkomen is het basisinkomen. Op dit moment wordt bij meer gemeenten via pilots in ons land geëxperimenteerd met dit zogeheten basisinkomen. Wij gaan de komende tijd kijken bij deze gemeenten en hun pilots. Mochten de pilots hiertoe aanleiding geven dan gaan we onderzoeken of dergelijke experimenten ook in onze gemeente mogelijk zijn.

Tot slot is een belangrijke activiteit bij onze ambitie van een groei in het aantal arbeidsplaatsen het opstellen en uitvoeren van een werkgelegenheidsplan, waarin ook de arbeidsparticipatie voor mensen met een (grote) afstand tot de arbeidsmarkt veel aandacht krijgt. In de concrete uitvoeringsplannen wordt dit meegenomen. Om het effect van de maatregelen zo groot mogelijk te maken, starten wij, conform de motie 'Wiedenplan voor de arbeidsmarkt' (30 juni 2015) met een analyse van de arbeidsmarkt en de beroepsbevolking. De uitkomsten daarvan proberen wij nog in het jaar 2016 met de raad te delen.

Respect voor (landschappelijke) omgeving

Bij majeure nieuwe investeringen wordt nadrukkelijk en structureel getoetst op de invloed op de landelijke omgeving. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van de Kwaliteitsimpuls Groene Omgeving. Dit geeft mogelijkheden voor sociaal-economische ontwikkelingen in het buitengebied, mits die bijdragen aan een versterking van de ruimtelijke kwaliteit. Investeringen in de stadsranden die het beleven van het landschap versterken worden gestimuleerd en ondersteund. Hierbij wordt o.a. gedacht aan de stadsranden van Vollenhove en Blokzijl.

Toename werkgelegenheid in de recreatiesector					
Subdoelen	Aanvangs- jaar	Jaar van realisatie	Nul situatie	Norm 2017	Norm 2018 en verder
We streven naar een groei van het aantal arbeidsplaatsen in de recreatiesector.	2016	2018	2.070 werkzame personen in de vrijetijdsector	2% groei	2% groei
We streven naar een jaarlijkse toename van het aantal arbeidsplaatsen in de recreatiesector voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.	2016	2018	Momenteel geen zicht op het aantal plaatsen.	25	25

De werkgelegenheid binnen de gemeente is afhankelijk van veel zaken zoals bijvoorbeeld de (inter)nationale economie. De gemeente heeft wel mogelijkheden (toeristische) ontwikkelingen te stimuleren, te faciliteren en de voorwaarden daarvoor te scheppen. We streven naar een jaarlijkse groei van het aantal arbeidsplaatsen in Steenwijkerland van 2%, ook in de recreatiesector. Daarnaast streven we er, binnen onze mogelijkheden, naar om jaarlijks honderd arbeidsplaatsen te realiseren voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Vijfentwintig hiervan moeten er per jaar gerealiseerd worden in de recreatiesector.

Eind 2015 is gestart met een nieuwe LEADER-periode. LEADER is een Europees subsidie-programma voor plattelandontwikkeling. Onze gemeente vormt samen met Zwartewaterland, Staphorst, Dalfsen, Ommen, Hardenberg, Kampen en Zwolle het LEADER-gebied Noord Overijssel. Het programma loopt tot en met 2021 en biedt nieuwe kansen voor innovatieve projecten op het gebied van werkgelegenheid voor jongeren, voor recreatie en toerisme en voor verbrede landbouw.

De raad heeft op 1 september 2015 groen licht gegeven om met gebiedspartners te werken aan een nieuwe opzet voor het Nationaal Park Weerribben - Wieden. Er is een kernteam gevormd, bestaande uit verschillende gebiedspartners, dat plannen voorbereidt voor de nieuwe opzet. In juni 2016 zijn de plannen gepresenteerd. In de tweede helft van 2016 zal een verdere uitwerking van de plannen door het kernteam worden opgepakt. Begin 2017 zullen deze uitwerkingen aan de gemeente worden aangeboden.

Het blijft altijd zaak om te bekijken of ons toeristisch beleid beantwoordt aan de vraag vanuit de markt. Om deze reden hebben we in 2015 onderzocht of de beoogde invulling van de gele gebieden (op basis van het gebiedsperspectief Noordwest Overijssel) herijkt moet worden. Op basis van de resultaten zullen we, in overleg met de betrokken partijen, kijken naar mogelijkheden om de beoogde invulling aan te passen .

Ambitie: vitaliteit en leefbaarheid centraal

Landelijk gebied als promotor					
Subdoelen	Aanvangs- jaar	Jaar van realisatie	Nul situatie	Norm 2017	Norm 2018 en verder
Nationaal Park Weerribben Wieden is een door gebiedspartners gedragen zelfstandige gebiedsentiteit	2015	2016	Er is geen sprake van een toekomst- bestendig en gedra- gen entiteit, gebieds- proces NP WW nieuwe stijl is gestart	NP WW nieuwe stijl is afhankelijk van het proces gevormd en operationeel	NP WW nieuwe stijl is afhankelijk van het proces gevormd en operationeel
Nominatie van Koloniën van Weldadigheid voor aanwijzing tot Unesco Werelderfgoed	2016	2018	Concept nominatie- dossier is gereed	Het rijk heeft het nominatie-dossier ingediend bij Unesco	Positieve aanwijzing door Unesco en breed draagvlak voor Werelderfgoed
Toename van het aantal groen/blauwe diensten	2016	2018		Uitvoering van afspraken	10% groei in aantal contracten t.o.v. 2015

Als voorbereiding op de toekenning van de Koloniën van Weldadigheid tot Werelderfgoed zullen, naast de gevraagde input voor het nominatiedossier, de inwoners van het gebied met behulp van informatieavonden op de hoogte worden gehouden en betrokken bij het dossier. Tevens vindt er regelmatig overleg plaats met het plaatselijk belang Willemsoord e.o. en wordt er regelmatig in de dorpskrant van Willemsoord geschreven over de voortgang van het dossier.

Wij hebben nog steeds de ambitie samen met de provincie ons potentieel aan Groene diensten verder te benutten. Hierbij hoort ook een financiële inspanning van onze kant. De regeling Groene diensten is in 2015 beëindigd door de provincie Overijssel. Dit zorgt op dit moment voor stagnatie en onzekerheid over het behalen van onze ambitie.

De provincie heeft onlangs wel geld beschikbaar gesteld voor een andere impuls, waarbij uitgegaan wordt van een collectieve aanpak van landschapsonderhoud. We denken hierin proactief mee.

Economische vitaliteit en leefbaarheid in de kernen					
Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nul situatie	Norm 2017	Norm 2018 en verder
Investerings in leefbaarheid vergroten (m.b.v. investeringen Leader programma).	2015	2018	Leaderstructuur wordt voorbereid en geïmplementeerd	Realiseren investeringsprogramma module 2017	Realiseren investeringsprogramma module 2018
Ruimte voor herbestemming leegstand vastgoed	2015	2018	0	3 à 4	3 à 4

Bij bovenstaand doel wordt ingezet op het versterken van de kern Steenwijk. Samen met ondernemers, bewoners en de gemeente wordt een integrale visie voor de binnenstad opgesteld. "Vestingstad" is daarbij het centrale thema. De visie is vertaald in een uitvoeringsagenda, waarvoor bij de behandeling van de perspectiefnota 2016 middelen voor de uitvoering ervan zijn gereserveerd.

Kansen zijn er ook voor het project Steenwijkerdiep. In nauwe samenwerking met alle betrokken eigenaren in het plangebied worden herontwikkelingsmogelijkheden onderzocht. Zodra overeenstemming is bereikt met alle partijen kan een planologische procedure worden opgestart. Met Stichting Woonconcept is overeenstemming over de realisatie van sociale huurwoningen op de locatie Gouden Engel.

Voor Eeserwold wordt het bestemmingsplan geactualiseerd. Voor het onderdeel wonen wordt het aantal nog te realiseren woningen verlaagd tot 80 in de komende planperiode. De mogelijkheid van een crematorium zal ook worden opgenomen in dit deel van het bestemmingsplan. Voor het onderdeel bedrijventerrein wordt eind 2016 een zitting van de Raad van State verwacht over de verleende vergunning voor de hypermarkt. In 2017 is de behandeling van het bestemmingsplan door de gemeenteraad voorzien.

Iedereen aangesloten					
Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nul situatie	Norm 2017	Norm 2018 en verder
Buitengebied Steenwijkerland ontsloten met snel internet.	2016	2018	Verkennen draagvlak en organisatievorm	Start uitrol	Nader te bepalen

Vanuit een burgerinitiatief is overeenstemming bereikt met een marktpartij (CIF) voor de uitrol van internet in het buitengebied van Steenwijkerland. Nadat tijdens de vraagbundeling 50% van de adressen een contract sluit met CIF wordt tot aanleg overgegaan. De gemeente heeft een faciliterende rol richting burgerinitiatief en zal een convenant sluiten met CIF waarin afspraken worden gemaakt ten aanzien van leges, degeneratiekosten en de kosten van toezicht.

Wat mag het kosten?

bedragen x € 1.000

Bestedingsplan - 4. Steenwijkerl'ANDERS' zijn actief	Begroting 2017	MJR 2018	MJR 2019	MJR 2020
In PPN 2017-2020 opgenomen				
Nationaal park Weerribben Wieden	235	110		
Uitvoeringsagenda binnenstad Steenwijk	410	625	635	575
Kolonien van Weldadigheid		25	25	25
Totaal bestedingsplan	645	760	660	600

bedragen x € 1.000

Overzicht baten en lasten - 4. Steenwijkerl'ANDERS' zijn actief	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	MJR 2018	MJR 2019	MJR 2020
Saldo van baten en lasten						
Lasten	- 4.734	- 5.419	- 1.745	- 1.408	- 1.296	- 1.299
Baten	1.401	1.395	84	84	84	84
Saldo van baten en lasten	- 3.333	- 4.024	- 1.662	- 1.324	- 1.212	- 1.215
Mutatie reserves						
Toevoegingen	- 611	- 880	-	-	-	-
Onttrekkingen	1.207	2.824	460	110	-	-
Mutatie reserves	595	1.945	460	110	-	-
Resultaat	- 2.737	- 2.079	- 1.202	- 1.214	- 1.212	- 1.215
Af: incidentele baten en lasten	595	1.945	-	-	-	-
Materieel resultaat	- 3.333	- 4.024	- 1.202	- 1.214	- 1.212	- 1.215

2.8. Financiën en bedrijfsvoering

Wat zijn onze ambities en doelstellingen?

Een sobere, transparante en doelmatige besteding van gemeentelijke gelden. Voldoen aan de wettelijke financiële vereisten, zoals aan de nieuwe regels vanuit het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording) die ons ook helpen om die transparante en doelmatige besteding te realiseren. Daar staan we voor.

De gemeentelijke organisatie is volop in ontwikkeling en werkt aan de realisatie van de in 2015 opgestelde Toekomstagenda. Daarbij richten we ons op de thema's Dienstverlening, Participatie, Interne organisatie en Samenwerking, waarover meer in de paragraaf Bedrijfsvoering van deze begroting.

Ambitie: Verantwoorde gemeentelijke financiën

Indicatoren voor de sturing op verantwoorde gemeentelijke financiën bestaan behalve uit een structureel en reëel sluitende begroting ook uit onder meer de gecorrigeerde netto schuldquote.

De netto gecorrigeerde schuldquote geeft inzicht in het niveau van de schulden van de gemeente ten opzichte van de eigen inkomsten. De gedachte is dat hoe hoger de inkomsten zijn des te meer schuld een gemeente aan zou kunnen.

Sluitende meerjarenbegroting					
Subdoelen	Aanvangsjaar	Jaar van realisatie	Nul situatie	Norm 2017	Norm 2018 en verder
De uitgaven en inkomsten zijn inclusief bezuinigingsmaatregelen structureel en reëel in evenwicht	2015	2018	Bezuinigingsrichtingen in beeld, concrete maatregelen niet	De uitgaven en inkomsten zijn structureel en reëel in evenwicht	De uitgaven en inkomsten zijn structureel en reëel in evenwicht

De netto gecorrigeerde schuldquote is de afgelopen jaren opgelopen van 13% in 2010 naar 43% in 2015. De quote is één van de 5 financiële kengetallen, waarop wij in 2017 via een nadere categorie-indeling onze ambities en doelstellingen vormgeven. Zie daarvoor de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Onder dit hoofddoel valt tevens dat wij er naar streven riolrechten, afvalstoffenheffing en onroerende-zaakbelastingen gemiddeld niet meer dan trendmatig te verhogen.

Ambitie: Wendbare bedrijfsvoering

Samenwerking met meerwaarde					
Subdoelen	Aanvangsjaar	Jaar van realisatie	Nul situatie	Norm 2017	Norm 2018 en verder
Inkoop efficiënt en robuust georganiseerd	2016	2018	Gesprekken met andere gemeente m.b.t. samenwerking inkoop	Naast realisatie van achtervang voor inkoopcoördinatie ook procesmatig de samenwerking op elkaar aan laten sluiten	Een goed lopende inkoop samenwerking
Uitvoering BGT efficiënt en robuust georganiseerd	2015	2016	Geen samenwerking met andere gemeenten op gebied van basisregistraties	Onze organisatie is goed in staat zelf de uitvoering van de BGT efficiënt en robuust te organiseren. Voorstel om dit subdoel te laten vervallen.	Zie opmerking bij norm 2017.
Verminderen kwetsbaarheid op het gebied van ICT	2015	2017	Uitwijk in ontwikkeling.	Goed werkende uitwijk.	

We zoeken op verschillende onderwerpen de samenwerking met andere gemeenten. Hierdoor kunnen we de kwaliteit verhogen, de efficiency vergroten, en de kwetsbaarheid (bij solo-functies) beperken.

Risicomanagement					
Subdoelen	Aanvangsjaar	Jaar van realisatie	Nul situatie	Norm 2017	Norm 2018 en verder
Beheersing van interne werkprocessen (zelfcontrolerend)	2015	2018	9 processen	12 processen	13 processen
Informatiebeveiligingsrisico's geminimaliseerd	2015	2020; 5 jaren plan	Start implementatie Informatiebeveiligingsplan	Planning informatiebeveiligingsplan 2017 uitgevoerd	Planning informatiebeveiligingsplan 2018 uitgevoerd

In het kader van risicomanagement vindt interne controle plaats voor een goede beheersing van de interne werkprocessen. Van de 32 werkprocessen die gecontroleerd worden, wordt dit in 12

gevallen door de afdelingen zelf uitgevoerd. Doel is dit aantal de komende jaren te laten groeien. Het fundament voor de interne controle is het meerjaren auditplan. De, in opdracht van de raad, te onderzoeken processen voor 2017 zijn opgenomen in bijlage 3.

Daarnaast heeft de informatiebeveiliging permanente aandacht, ook in relatie tot de privacy wetgeving.

Kwaliteit van de organisatie					
Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nul situatie	Norm 2017	Norm 2018 en verder
Rapportcijfer gemeentelijke organisatie 6,5	2015	2018	6,3	Het rapportcijfer is dermate algemeen dat bepalen van gerichte verbeteracties op basis van deze meting niet mogelijk is. Monitoring en verbetering van de gemeentelijke organisatie vindt al plaats door meer gerichte meetinstrumenten, waaronder de Klantcontactmonitor, deelname aan Vensters voor Bedrijfsvoering en andere onderzoeken die meer focus hebben. Dit rapportcijfer voegt weinig toe. Voorgesteld wordt om dit subdoel te laten vervallen.	Zie opmerking bij norm 2017.
Er is een dynamische, plezierige en gezonde werkomgeving	2015	2018	Medewerkers-tevredenheid 7,1 (2014). Ziekteverzuim 5% (2015)	Medewerkers-tevredenheid $\geq 7,5$ Ziekteverzuim $\leq 5,3\%$ Onderbouwing: In 2015 was het landelijke verzuimpercentage 5,3 procent (Bron: A+O fonds). Norm van Steenwijkerland hierop aanpassen.	Norm 2017.
Geen gemelde integriteitsschendingen	2015	2018	Geen gemelde integriteitsschendingen	Norm 2016 (Geen gemelde integriteitsschendingen).	Norm 2016.
Een evenwichtige leeftijdsopbouw van de organisatie	2015	2018	11 medewerkers onder de 30 jaar (2015)	Instroom van tenminste 2 medewerkers onder de 30 jaar	Instroom van minimaal 2 medewerkers onder de 30 jaar

De organisatie heeft een Toekomstagenda opgesteld waaraan wordt gewerkt om de organisatie door te ontwikkelen. Op alle thema's worden diverse ontwikkelingen tot stand gebracht. Overall doelstelling van de organisatie is om wendbaar te zijn, waarbij 'de vraag' van inwoners en ondernemers centraal staat. De organisatie wil in staat zijn om veranderingen die komen goed en snel op te kunnen pakken maar wil ook een organisatie zijn waar mensen met plezier werken en kansen krijgen om zich te ontwikkelen en om mobiel te zijn. Het accent voor de komende jaren zal, naast de in gang gezette verbetering van de dienstverlening en het ruimte geven aan participatie, liggen in de aanpassing van de structuur en van de verantwoordelijkheden en bevoegdheden inclusief het leiderschap.

Als werkgever wil de gemeente in 2017 de HR-visie verder invulling geven. Een van de onderdelen daarvan is het stappen zetten op het gebied van e-HRM, waarbij het verder digitaliseren van HR-processen en personeelsdossiers meer inzicht en service zal bieden. Tevens wordt hiermee beoogd de verantwoordelijkheden zoveel mogelijk bij de medewerker te leggen. Onderdeel van de HR-visie is eveneens een evenwichtig personeelsbestand. In 2016 zijn we daarom gestart met 5 jonge trainees, die op verschillende plekken in de organisatie aan de slag zijn gegaan. In 2017 zullen wij aan dit traject een vervolg geven.

In het bestedingsplan 2017-2020 zoals opgenomen in de Perspectiefnota 2017-2020, is de uitbreiding van het aantal MS Office licenties inclusief Software Assurance opgenomen. Dit om te voldoen aan het licentiebeleid van Microsoft wat stelt dat wanneer je als organisatie gebruik maakt van flexwerken en/of thuiswerken, je MS Office licenties moet gebruiken inclusief Software Assurance. Binnen onze organisatie wordt steeds meer gebruik gemaakt van flexwerken en thuiswerken. Daarnaast is de Wet flexibel werken per 1-1-2016 ingegaan, waarin is geregeld dat iedere medewerker de mogelijkheid heeft om flexibel en thuis te werken.

Verbonden Partijen

De volgende verbonden partijen leveren via het aandelendividend een bijdrage aan de gemeentelijke financiële positie:

- Enexis
- Vitens
- Rendo
- Wadinko
- BNG
- ROVA Holding

In de begroting wordt rekening gehouden met dit jaarlijks te ontvangen dividend. Dit dividend is uiteraard afhankelijk van de prestaties en winstgevendheid van deze onderneming en vormt daarmee een risico voor de begroting. Een belangrijk risico vormt momenteel de beperking van verhoging van de tarieven, die de ACM nutsbedrijven oplegt door de lage rentestand. Dit zal gevolgen hebben voor het uit te keren dividend van deze bedrijven.

In de bijlage Verbonden Partijen wordt nader op de afzonderlijke verbonden partijen ingegaan.

Wat mag het kosten?

bedragen x € 1.000

Bestedingsplan - 5. Financiën en bedrijfsvoering	Begroting 2017	MJR 2018	MJR 2019	MJR 2020
In PPN 2017-2020 opgenomen				
400 MS Office licenties inclusief software	59	58	29	30
e- HRM	48	47	47	46
Rente inzet reserves	36	63	81	98
Totaal bestedingsplan	143	168	157	174

bedragen x € 1.000

Overzicht baten en lasten - 5. Financiën en bedrijfsvoering	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	MJR 2018	MJR 2019	MJR 2020
Saldo van baten en lasten						
Lasten	- 1.443	- 3.459	- 521	- 528	- 530	- 532
Baten	91.003	90.378	86.552	85.609	84.667	84.124
Saldo van baten en lasten	89.559	86.919	86.030	85.081	84.137	83.592
Mutatie reserves						
Toevoegingen	- 4.768	- 6.760	- 2.461	-	-	-
Onttrekkingen	6.821	7.447	889	-	-	-
Mutatie reserves	2.053	687	- 1.572	-	-	-
Resultaat	91.612	87.605	84.458	85.081	84.137	83.592
Af: incidentele baten en lasten	2.053	687	- 1.857	-	-	-
Materieel resultaat	89.559	86.919	86.315	85.081	84.137	83.592

2.9. Overzicht totale programmabegroting

In onderstaand overzicht is het materieel resultaat weergegeven voor de komende jaren. Deze is voor de jaren 2017 tot en met 2020 positief.

bedragen x € 1.000

Overzicht baten en lasten	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	MJR 2018	MJR 2019	MJR 2020
Programma's						
Lasten						
1. Steenwijkerl'ANDERS' voelen zich welkom	- 3.728	- 3.050	- 2.512	- 2.498	- 2.500	- 2.502
2. Steenwijkerl'ANDERS' voelen zich thuis	- 47.768	- 52.449	- 28.732	- 32.137	- 32.170	- 33.849
3. Steenwijkerl'ANDERS' doen het samen	- 70.763	- 69.639	- 60.932	- 59.718	- 58.930	- 58.510
4. Steenwijkerl'ANDERS' zijn actief	- 4.734	- 5.419	- 1.745	- 1.408	- 1.296	- 1.299
5. Financiën en bedrijfsvoering	- 420	- 2.414	- 62	- 62	- 62	- 62
Totaal Lasten	- 127.414	- 132.971	- 93.984	- 95.823	- 94.957	- 96.221
Baten						
1. Steenwijkerl'ANDERS' voelen zich welkom	1.083	593	600	600	600	600
2. Steenwijkerl'ANDERS' voelen zich thuis	16.583	15.431	8.428	8.610	8.934	11.276
3. Steenwijkerl'ANDERS' doen het samen	16.590	13.563	13.989	13.989	13.989	13.989
4. Steenwijkerl'ANDERS' zijn actief	1.401	1.395	84	84	84	84
5. Financiën en bedrijfsvoering	11.422	10.280	10.389	10.389	10.389	10.389
Totaal Baten	47.079	41.262	33.489	33.671	33.995	36.337
Totaal Programma's	- 80.335	- 91.709	- 60.495	- 62.151	- 60.962	- 59.884
Algemene dekkingsmiddelen						
Lasten						
Algemene dekkingsmiddelen	- 10.319	- 8.442	917	748	797	868
Overhead	- 55.746	- 59.760	- 16.091	- 15.611	- 15.708	- 15.547
Onvoorzien	- 351	- 42	1	-	-	-
Totaal Lasten	- 66.416	- 68.243	- 15.173	- 14.864	- 14.911	- 14.679
Baten						
Algemene dekkingsmiddelen	89.104	87.462	75.889	74.962	74.037	73.510
Overhead	54.439	58.416	1.798	1.798	1.798	1.798
Onvoorzien	68	-	-	-	-	-
Totaal Baten	143.611	145.878	77.688	76.761	75.835	75.308
Totaal Algemene dekkingsmiddelen	77.195	77.635	62.515	61.897	60.924	60.630
Mutatie reserves						
Toevoegingen						
	- 9.142	- 13.035	- 2.945	- 284	- 213	- 1.022
Onttrekkingen						
	17.809	29.414	1.055	900	670	609
Totaal Mutatie reserves	8.667	16.379	- 1.890	616	457	- 413
Resultaat	5.528	2.305	130	361	419	333
Af: incidentele baten en lasten	91	1.053	65	1	1	0
Materieel resultaat	5.436	1.252	66	361	418	332

2.10. Overzicht algemene dekkingsmiddelen

Onderstaand overzicht biedt inzicht in de samenstelling van de algemene dekkingsmiddelen. Toegevoegd zijn de taakvelden voor overhead en onvoorzien. Het overzicht is opgesteld overeenkomstig de notitie Overhead van de commissie BBV.

bedragen x € 1.000

Algemene dekkingsmiddelen	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	MJR 2018	MJR 2019	MJR 2020
Algemene dekkingsmiddelen						
Alg. dekkingsmiddel: Uitkeringen Gemeentefonds						
Integratie-uitkering Sociaal domein	27.145	25.981	25.222	24.392	23.883	23.454
Uitkeringen gemeentefonds	40.753	42.245	40.873	40.819	40.420	40.433
Alg. dekkingsmiddel: Uitkeringen Gemeentefonds	67.898	68.226	66.095	65.210	64.303	63.887
Alg. dekkingsmiddel: OZB woningen						
Heffing&invord.gem.belastingen (OS)	- 224	- 301	-	-	-	-
Onroerende-zaakbelastingen eigenaren	5.758	5.809	-	-	-	-
Onroerende-zaakbelastingen gebruikers	1.092	1.136	-	-	-	-
Wet Waardering Onroerende Zaken	- 94	- 168	-	-	-	-
Wet Waardering Onroerende Zaken (OS)	- 204	- 212	-	-	-	-
Wet Waardering Onroerende Zaken - woningen	-	-	- 149	- 149	- 149	- 149
Wet Waardering Onroerende Zaken - woningen (OS)	-	-	- 204	- 207	- 208	- 209
Onroerende-zaakbelastingen gebruikers - woningen	-	-	1.147	1.147	1.147	1.147
Onroerende-zaakbelastingen eigenaren - woningen	-	-	5.890	5.885	5.885	5.885
Heffing&invord.gem.belastingen - ozb woningen (OS)	-	-	- 127	- 129	- 130	- 131
Alg. dekkingsmiddel: OZB woningen	6.328	6.264	6.557	6.546	6.544	6.543
Alg. dekkingsmiddel: Belastingen overig						
Hondenbelasting	187	194	197	197	197	197
Bestrijding hondenpoep	- 6	- 15	- 15	- 15	- 15	- 15
Alg. dekkingsmiddel: Belastingen overig	181	179	182	182	182	182
Alg. dekkingsmiddel: Treasury						
Geldleningen en uitzettingen (OS)	2.890	1.704	- 0	- 0	- 0	- 0
Geldleningen en uitzettingen korter dan 1 jr (OS)	13	-	-	-	-	-
Kapitaallasten	- 9.576	- 7.783	- 6.930	- 6.522	- 6.086	- 5.635
Kapitaallasten (OS)	9.576	7.783	8.094	7.538	7.170	6.808
Nutsbedrijven (OS)	1.127	2.253	1.922	1.921	1.929	1.929
Ov. financiële middelen (beleggingen) (OS)	347	394	397	397	397	397
Geldleningen en uitzettingen	-	-	489	437	396	268
Alg. dekkingsmiddel: Treasury	4.377	4.351	3.972	3.772	3.805	3.767
Totaal Algemene dekkingsmiddelen	78.785	79.020	76.807	75.710	74.834	74.378
Overhead						
Overhead	- 1.307	- 1.343	- 14.293	- 13.813	- 13.910	- 13.749
Totaal Overhead	- 1.307	- 1.343	- 14.293	- 13.813	- 13.910	- 13.749
Onvoorzien						
Onvoorzien						
Onvoorzien lasten	- 283	- 42	1	-	-	-
Onvoorzien	- 283	- 42	1	-	-	-
Totaal Onvoorzien	- 283	- 42	1	-	-	-
Totaal	77.195	77.635	62.515	61.897	60.924	60.630

2.11. Overhead.

In het wijzigingsbesluit van 5 maart 2016 van het Besluit begroting en verantwoording (BBV) is onder meer bepaald dat er een beter inzicht in de kosten van de overhead moet worden verkregen.

Om uw raad op eenvoudige wijze meer inzicht te geven in de totale kosten van de overhead voor de gehele organisatie en ook meer zeggenschap over die kosten te geven, wordt voorgeschreven dat een apart overzicht moet worden opgenomen van de kosten van de overhead.

Om te kunnen vaststellen welke kosten verband houden met de sturing en ondersteuning van het primaire proces en zodoende gerekend kunnen worden tot de overhead, wordt de volgende definitie gehanteerd: alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces.

Met deze definitie wordt een eenduidig inzicht geboden in de kosten die direct zijn toe te rekenen aan bepaalde taakvelden.

De kosten van sturing en ondersteuning van de directe medewerkers (overhead) bestaan in ieder geval uit:

- Loonkosten (onder meer: financiën, personeel en organisatie, inkoop, juridische zaken, leidinggevend, bestuurszaken en bestuursondersteuning)
- ICT kosten
- Huisvesting en facilitaire zaken
- Uitbestedingskosten bedrijfsvoering
- Overige materiele kosten (waaronder tractie, gereedschappen, kantoorbenodigdheden)

In het BBV is één uitzondering gemaakt op het verplicht centraal begroten en verantwoorden van overhead. Dit betreft de toerekening van overhead aan de grondexploitaties en de investeringen. Deze uitzondering is gemaakt omdat het niet toerekenen van overhead aan dergelijke investeringen zou leiden tot een begrotingstekort. Voor de gemeente Steenwijkerland wordt rekening gehouden met een bedrag van € 1,35 mln.

Zoals uit onderstaande tabel blijkt bedragen de kosten voor overhead in totaal € 14,3 mln. voor 2017.

Uitgedrukt in een percentage van de totale exploitatielasten voor mutaties in de reserves bedraagt de overhead 13%.

Bedragen X € 1.000	
Overhead	2017
A. Loonkosten overhead	10.972
B. ICT kosten	1.937
C. Huisvestingskosten	1.099
D. Uitbestedingskosten bedrijfsvoering	454
E. Overige materiele kosten	1.182
F. Prestatiecontract	-1.351
Totaal overhead	14.293
(A) Totale lasten begroting (exclusief mutaties reserves)	109.156
(B) Totaal overhead	14.293
(C) Totaal overhead / Totale lasten (B/A)	13 %

3. Financiële positie

3.1. Inleiding

In hoofdstuk 2.3. hebben wij reeds het meerjarenbeeld geschetst. In dit hoofdstuk wordt nader ingegaan op de totstandkoming van dit beeld.

Bij de behandeling van de Perspectiefnota 2017-2020 heeft u ingestemd met de kaders voor de samenstelling van deze programmabegroting. Voor zover niet anders is vermeld zijn deze kaders dan ook gehanteerd. In onderstaande tabel zijn ze nogmaals weergegeven. Verder treft u in dit hoofdstuk een toelichting aan op de reguliere herijkingen en wordt nader ingegaan op de reserves en voorzieningen.

3.2. Uitgangspunten programmabegroting

Bij de samenstelling van de Programmabegroting 2017-2020 zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd.

Uitgangspunten programmabegroting	Grondslag
Raadsbesluiten (incl. structurele doorwerking Najaarsnota 2016)	t/m raadsvergadering 5 juli 2016
Looninflatie	2,15%
Prijsinflatie inkomstenbudgetten	1%
Prijsinflatie uitgavenbudgetten	1%
Prijsinflatie grondexploitatie	3%
Stijging opbrengsten grondexploitatie	2%
Renteomslagpercentage	3%
Prijsinflatie verstrekte subsidies	1%
Prijsinflatie gemeentelijke belastingen en rechten	1%
Areaaluitbreiding wegen en wegmeubilair, openbare verlichting en openbaar groen	€ 32.400
Algemene uitkering uit het gemeentefonds	mei circulaire
Aantal woonruimten per 1-1-	20.372
Areaaluitbreiding riolering	€ 18.800

3.3. Herijkingen

De herijkingen hebben betrekking op prijsmutaties, loonaanpassingen, autonome ontwikkelingen, kapitaallasten en beleidsbeslissingen. Ook zijn de effecten van de wijzigingen van het BBV afzonderlijk onder de herijkingen in beeld gebracht.

Verwezen wordt naar onderstaande tabel. Het totaal van de herijkingen is opgenomen in het meerjarenbeeld (hoofdstuk 2.3.).

Herijkingen	bedragen x € 1.000			
	Begroting 2017	MJR 2018	MJR 2019	MJR 2020
Prijsmutaties	60	57	56	57
Autonome ontwikkelingen	- 145	371	309	370
Kapitaallasten	737	536	541	555
Beleidsbeslissingen	- 85	22	3	- 9
Structurele doorwerking Najaarsnota 2016	- 100	- 43	- 41	- 44
Wijzigingen BBV	- 268	- 247	- 238	- 259
Totaal	200	696	629	670

3.3.1. Prijsmutaties

In de Perspectiefnota 2017-2020 is voor de uitgaven- en inkomstenbudgetten rekening gehouden met een trendmatige aanpassing van 1%. Deze uitgangspunten zijn ook voor de programmabegroting gehanteerd. Het betreft hier een aanpassing van de in de perspectiefnota opgenomen prijsmutaties.

3.3.2. Autonome ontwikkelingen

Een specificatie van de autonome ontwikkelingen treft u onderstaand aan.

Autonome ontwikkelingen	Begroting	MJR	MJR	MJR
	2017	2018	2019	2020
Uitkering 2e fase cluster VHROSV cf. brief 8 juli van BIZA	274	351	322	350
Correctie incidenteel effect asielinstroom (mei circ.)	- 438			
Inwonersenquete (1 X per 2 jaar)			- 33	
Areaaluitbreiding (toename woningen/ honden)	20	20	20	20
Totaal	- 145	371	309	370

bedragen x € 1.000

Uitkering 2e fase cluster VHROSV cf. brief 8 juli van BIZA.

De minister van BIZA heeft bij brief van 8 juli 2016 de Tweede Kamer nader geïnformeerd over de nieuwe verdeling per 2017 van het onderdeel Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Stedelijke Vernieuwing (VHROSV) in het gemeentefonds. De nieuwe verdeling van het subcluster VHROSV houdt in dat de voorgestelde verdeling per 2017 opnieuw voor 33% wordt doorgevoerd. In 2016 was ook reeds 1/3 deel doorgevoerd. Het laatste deel zal niet meer aan de gemeenten worden uitgekeerd.

Correctie incidenteel effect asielinstroom

In de raadsbrief van 22 juni 2016 zijn wij bij de uitwerking van de mei-circulaire ervan uitgegaan dat de normeringsmethodiek (samen de trap op, samen de trap af) voor de voeding (via het accres) van het gemeentefonds is toegepast. Mutaties als gevolg van de normeringsmethodiek worden altijd als structureel beschouwd. Dit is ook gebeurd voor de voeding van het gemeentefonds voor de verhoogde asielinstroom. Gelijktijdig met de voeding van het gemeentefonds via een toename van het accres is via de uitkeringsfactor in 2016 en 2017 resp. € 117.300 en € 438.100 in mindering gebracht op de algemene uitkering uit het gemeentefonds. Met deze uitname is door het Rijk de decentralisatieuitkering "Verhoogde Asielinstroom" gevormd. De uitname is als incidenteel beschouwd. Immers de uitname vindt maar gedurende twee jaar plaats. In de raadsbrief is aangegeven dat deze incidentele onttrekking ten laste van de Algemene reserve vrij besteedbaar zal worden gebracht.

Op grond van verkregen informatie moet in dit geval niet de normeringsmethodiek voorop staan, maar het verband tussen de voeding en de uitname voor de verhoogde asielinstroom. Dit betekent dat de voeding eveneens als incidenteel moet worden beschouwd. De incidentele onttrekking aan de Algemene reserve vrij besteedbaar is dan ook niet nodig. Immers de voeding en onttrekking zijn beide voor twee jaar en dus incidenteel. Het structurele tekort neemt daardoor in 2017 toe, omdat de voeding niet langer als structureel wordt beschouwd.

Inwonersenquête (1 X per 2 jaar).

Het betreft hier het benodigde budget voor 2019.

Areaaluitbreiding (toename woningen/ honden)

Op grond van de Kadernota wordt een toename van het aantal woningen en honden geraamd van 89 woningen en 14 honden.

3.3.3. Kapitaallasten

Het voordeel op de kapitaallasten wordt met name veroorzaakt door de lagere rentelasten.

Bij de berekening van de (verwachte) werkelijke rentelasten zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- huidig saldo in rekening-courant bij de BNG;
- financiering van de investeringen met kasgeldleningen (looptijd < 1 jaar) tot de kasgeldlimiet van € 10,6 mln. tegen 1%;
- boven de kasgeldlimiet (looptijd > 1 jaar) wordt rekening gehouden met het omslagpercentage van 3% over de aan te trekken leningen;
- de ontwikkelingen van de grondexploitaties;
- de (verwachte) werkelijke rente is berekend over de restant kredieten van voorgaande jaren, vervangingsinvesteringen 2017 en het Bestedingsplan 2017-2020. Het 1e jaar is gerekend met een half jaar rente.

In de perspectiefnota was voor 2016 reeds een incidenteel voordeel van € 0,5 mln. meegenomen.

Hantering van vorengenoemde uitgangspunten leiden tot de in de tabel geraamde voordelen.

3.3.4. Beleidsbeslissingen

Onder de noemer beleidsbeslissingen zijn de volgende onderwerpen gebracht.

Beleidsbeslissingen	Begroting 2017	MJR 2018	bedragen x € 1.000	
			MJR 2019	MJR 2020
Motie zonnepanelen (1 jaar naar voren gehaald)	- 52	1	1	1
Stelpost "Nog te formuleren nieuw beleid" verwerken in programmabegroting	- 33	44	25	13
Toekomst gemeentearchief		- 24	- 24	- 24
Totaal	- 85	22	3	- 9

Toelichting.

Motie zonnepanelen (1 jaar naar voren gehaald).

Uw raad heeft tijdens de behandeling van de perspectiefnota een motie aangenomen om de aanschaf van zonnepanelen op het gemeentehuis en de Meenthe met één jaar naar voren te halen.

Dit betekent dat de kapitaallasten ook een jaar eerder ontstaan. Vanaf 2018 ontstaat een gering rentevoordeel ter grootte van 3% rente over de jaarlijkse afschrijvingslasten.

Stelpost "Nog te formuleren nieuw beleid" verwerken in programmabegroting.

Zoals uit de volgende tabel blijkt was er een budget van € 100.000 oplopend naar € 200.000 beschikbaar voor "Nog te formuleren nieuw beleid". Dit budget is (nagenoeg volledig) ingezet voor de dekking van de rentelasten voortvloeiende uit de inzet van reserves. Buiten de programmabegroting om zijn namelijk nog

diverse kredieten door uw raad beschikbaar gesteld, waarbij u heeft ingestemd met de dekking uit de voorgestelde reserves en de hieruit voortvloeiende rentelasten.

De resterende bedragen zijn verwerkt in de programmabegroting als onderdeel van het begrotingsaldo.

Overzicht beschikbare bedragen op de stelpost "Nog te formuleren nieuw beleid"

Omschrijving	2017	2018	2019	2020
Oorspronkelijk beschikbaar	100.000	200.000	200.000	200.000
Ingezet voor dekking van de rentelasten voortvloeiende uit de inzet van reserves	- 132.779	-155.919	-175.019	-187.065
Saldo (- = tekort)	-32.779	44.081	24.981	12.935

Toekomst gemeentearchief

De werkzaamheden van het gemeentearchief vloeien voort uit enerzijds wettelijke taken en anderzijds een raadsbesluit uit 2008. Het raadsbesluit kende drie speerpunten: verwerving van particuliere archieven, promotie en presentatie, en digitalisering en internet. Inzet op deze speerpunten is in lijn met de visie van het rijk op het archiefwezen en in lijn met de keuzes van het merendeel van de Nederlandse gemeenten. Op alle drie speerpunten uit het raadsbesluit is succesvol ingezet. Ook is, in lijn met het collegeprogramma, succesvol ingezet op cultuureducatie. Inzet op de speerpunten en cultuureducatie is echter in de afgelopen jaren alleen mogelijk gebleken met inzet van tijdelijk personeel, gefinancierd uit tijdelijke projectbudgetten. Daarnaast is de huidige vaste formatie klein en daardoor kwetsbaar. Het Historisch Centrum Overijssel heeft in de, eind 2015 aan uw raad ter kennisname gestuurde rapportage Kritische Prestatie Indicatoren Archiefwet 1995 gewezen op de risico's hiervan.

Om aan de raadsopdracht te kunnen blijven voldoen, om verder te kunnen gaan met cultuureducatie en om de kwetsbaarheid van de vaste formatie op te lossen zijn structureel extra middelen nodig vanaf 1 januari 2018.

3.3.5. Structurele doorwerking Najaarsnota 2016

In de Najaarsnota 2016 is een nadere toelichting gegeven over de structurele doorwerking van onderstaande onderwerpen in de Programmabegroting 2017-2020.

Structurele doorwerking Najaarsnota 2016	Begroting	MJR	MJR	MJR
	2017	2018	2019	2020
Onkruidbestrijding op begraafplaatsen	- 20	- 20	- 20	- 20
Leges bestemmingsplannen	- 123	- 133	- 133	- 133
Stelpost visie plattelandseconomie	25	25	25	25
Dividend Wadinko		65	65	65
Rente lening Vitens	- 7	- 4	- 3	- 6
Forensenbelasting	25	25	25	25
Totaal	- 100	- 42	- 41	- 44

bedragen x € 1.000

3.3.6. Wijzigingen BBV

Onderstaand zijn de financiële gevolgen van de wijzigingen van het Besluit begroting en verantwoording in beeld gebracht. Tevens zijn de onderwerpen nader toegelicht.

Wijzigingen BBV	bedragen x € 1.000			
	Begroting 2017	MJR 2018	MJR 2019	MJR 2020
Doorberekende rente grondexploitaties	- 77	- 57	- 50	- 72
Activering diverse investeringen	- 225	- 225	- 225	- 225
Wijziging methodiek van afschrijven (van annuïteit naar lineair)	34	36	37	38
Totaal	- 268	- 247	- 238	- 259

Doorberekende rente grondexploitaties.

In de perspectiefnota is een structureel nadeel opgenomen van ruim € 0,6 mln. aflopend naar € 0,45 mln. Op grond van het gewijzigde besluit en de notitie grondexploitaties van de commissie BBV mag met ingang van 2016 maximaal het gewogen gemiddelde rentepercentage van de bestaande leningenportefeuille in de verhouding vreemd/ totale vermogen worden toegerekend. Deze was berekend op 0,9%. Na de samenstelling van de jaarrekening 2015 blijkt het percentage lager te liggen, namelijk 0,6%. Het budgettaire nadeel neemt daardoor toe met de in de tabel vermelde bedragen.

Activeren diverse investeringen.

Een van de gewijzigde voorschriften van het BBV heeft betrekking op het onderscheid tussen investeringen met economisch en maatschappelijk nut. Investerings met maatschappelijk nut, zoals investeringen in de openbare ruimte (wegen, bruggen, parken) hoefden niet verplicht te worden geactiveerd. Omdat gemeenten vrij zijn om investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut al dan niet te activeren, bestaan grote verschillen tussen gemeenten in de wijze waarop met deze investeringen wordt omgegaan, hetgeen uiteraard ten koste van de vergelijkbaarheid van gemeenten gaat.

Het aangepaste BBV kent thans geen onderscheid meer tussen investeringen met economisch of maatschappelijk nut. Voor beide bestaat de verplichting deze te activeren en overeenkomstig de verwachte toekomstige gebruiksduur af te schrijven. Daarmee wordt (in de toekomst) een betere vergelijking van de kosten tussen de gemeenten verkregen.

Wij activeren de investeringen met een maatschappelijk nut niet, maar brengen deze ten laste van de reserves.

Per 1 januari 2017 is dat dus niet langer mogelijk. De verwachte boekwaarde per 1 januari 2017 van de investeringen met een maatschappelijk nut bedraagt afgerond € 4,5 mln. Op grond van de verwachte gebruiksduur bedragen de afschrijvingslasten € 225.200. Deze zijn ten laste van het begrotingssaldo gebracht. Doordat de reserves nu niet worden aangewend ter dekking van de investeringen wordt de vermogenspositie € 4,5 mln. beter.

Wijziging methodiek van afschrijven (van annuïteit naar lineair).

In de financiële administratie zijn nog enkele investeringen opgenomen, die annuïtair worden afgeschreven. Op grond van het nieuwe BBV moet jaarlijks het omslagpercentage opnieuw worden bepaald. Voor investeringen met een annuïtaire afschrijving kan dit een jaarlijkse herrekening van de annuïteit tot gevolg hebben. Ons college heeft dan ook gemeend om deze investeringen in het vervolg in lijn met de overige investeringen lineair af te schrijven.

3.3.7. Bestedingsplan 2017-2020

Uw raad heeft bij de behandeling van de perspectiefnota kennisgenomen van het Bestedingsplan 2017-2020. Ons college is verheugd te kunnen constateren dat de financiële situatie voor de planjaren dusdanig positief is dat het bestedingsplan kan worden gehandhaafd. De incidentele en structurele lasten, die voortvloeien uit het bestedingsplan, zijn verwerkt in de programmabegroting.

bedragen x € 1.000

Bestedingsplan	Begroting 2017	MJR 2018	MJR 2019	MJR 2020
Perspectiefnota 2017-2020				
<u>Steenwijker!'ANDERS' voelen zich thuis</u>				
Omgevingsplan	60			
Asbest verwijderen en zon op het dak	105	105	30	30
Brugwachtershuisje Kooibrug Scheerwolde	75			
Vervangen brug nabij Stroinkemaal (eigendom Waterschap)	*	pm	pm	pm
Herinrichting parkeerterrein MFC De Ploats te Blokzijl	6	6	5	5
Chemievrij onkruidbeheer op verharding	100	100	100	100
Vervanging oeververbindingen (bruggen)	25	25	25	24
Eerste aanzet vervanging verlichting	26	25	25	24
Eerste aanzet vervanging verlichting	- 20			
Handhaving met Citycontrol 6 applicatie	11	11	11	10
Herinrichting schoolomgeving Clausschool	12	12	12	11
Vrijval budget van project verkeersveilige omgeving	- 10			
Aanschaf zonnepanelen op het gemeentehuis en de Meenthe		52	51	50
Energie Service Company	30	30		
Realisatie zonneparken	*	300		
Veiligheidsdag	10			
Kernen en wijken	100	100		
Herinrichting Oldemarktseweg Steenwijkerwold	*	32	31	31
<u>Steenwijker!'ANDERS' doen het samen</u>				
Fusieschool Giethoorn	*	33	56	102
Groot onderhoud zwembaden	29	28	28	27
<u>Steenwijker!'ANDERS zijn actief</u>				
Nationaal park Weerribben Wieden	*	235	110	
Uitvoeringsagenda binnenstad Steenwijk	*	410	625	635
Koloniën van Weldadigheid		25	25	25
<u>Financiën en bedrijfsvoering</u>				
400 MS Office licenties inclusief software	59	58	29	30
e- HRM	48	47	47	46
Rente inzet reserves voor dekking incidentele investeringen Bestedingsplan 2017-2020	36	62	81	98
Totaal perspectiefnota	1.712	1.509	1.235	1.187
Ten laste van begrotingssaldo	522	644	600	612
Subtotaal:	522	644	600	612
<u>Dekking incidenteel</u>				
Algemene reserve vrij besteedbaar	1.140	665	405	375

Bestedingsplan	Begroting 2017	MJR 2018	MJR 2019	MJR 2020
Reserve Volkshuisvesting (Binnenstad Steenwijk)	50	200	230	200
Totaal dekking incidenteel	1.190	865	635	575
Totaal ten laste van begrotingssaldo	522	644	600	612

Een aantal onderwerpen dient nog nader te worden uitgekristalliseerd. Dit hebben wij tot uitdrukking gebracht door voor deze onderwerpen in de vorm van een * aan te geven dat wij uw raad nog een voorstel presenteren, alvorens tot uitvoering over te gaan. Uiteraard informeren wij u over de voortgang van de diverse projecten via tussentijdse bestuursrapportages.

3.4. Vervangingsinvesteringen

In de Programmabegroting 2016-2019 zijn op basis van meerjarige vervangingsinvesteringplannen voor de jaren 2017 en volgende de kapitaallasten van de geplande investeringen voor 2017, 2018 en 2019 gereserveerd. Wij verwijzen u naar bijlage 1 van deze begroting. Het betreffen de vervangingsinvesteringen voor:

- Tractie
- ICT
- Begraafplaatsen
- Huishoudelijke dienst

De meerjarige vervangingsinvesteringplannen zijn voor de Programmabegroting 2017-2020 geactualiseerd. De kapitaallasten voortvloeiende uit de vervangingsinvesteringen voor 2017 kunnen volledig worden gedekt uit de gereserveerde vrijvallende kapitaallasten. Voor 2017 stellen wij voor de volgende kredieten beschikbaar te stellen:

bedragen x € 1

Kredieten 2017	Investering
Bedrijfsmiddelen	
Tractie	644
Huishoudelijke dienst	24
Begraafplaatsen	30
ICT	410
Totaal beschikbaar te stellen krediet	1.108

3.5. Financiering

Om investeringen te kunnen doen moet meestal worden geleend. De gemeente Steenwijkerland heeft in 2016 tot op heden geen langlopende geldlening aan hoeven trekken ter financiering van haar investeringen. Bij het aantrekken van financieringsmiddelen wordt op basis van de geldende rentetarieven op de geld- en kapitaalmarkt en de te verwachten liquiditeitsbehoefte een financieringsconstructie gekozen, die optimaal aansluit bij eerdergenoemde behoefte en in de pas loopt met de wettelijke voorschriften.

3.6. Reserves en voorzieningen

In de Perspectiefnota 2017-2020 hebben wij aangegeven dat wij op 1 januari 2017 een vermogenspositie verwachten van € 44,4 mln. Thans wordt verwacht dat de vermogenspositie per 1 januari 2017 € 46 mln. gaat bedragen. Derhalve een verbetering met € 1,6 mln. Deze verbetering is met name gevolg van een wijziging van de BBV voorschriften. Wij verwijzen u naar de toelichting bij paragraaf 3.3.6. Geen rekening is gehouden met het verwachte positieve resultaat van de Najaarsnota 2016 van € 3,6 mln.

Het meerjarig verloop van de reserves en voorzieningen is opgenomen in bijlage 4.

Reserves en voorzieningen	Realisatie	Begroting	Begroting	MJR	MJR	MJR
	Ultimo 2015	Ultimo 2016	Ultimo 2017	Ultimo 2018	Ultimo 2019	Ultimo 2020
bedragen x € 1.000						
Reserves						
Saldo rekening	5.528	0	0	0	0	0
Algemene reserve	20.485	20.888	20.920	20.255	19.850	19.475
Algemene reserves grondexploitatie	4.000	3.600	3.924	4.058	4.220	5.193
Bestemmingsreserves onderwijs	5.473	413	413	413	413	413
Bestemmingsreserves overig	21.525	15.731	17.265	17.180	16.965	16.781
Totaal Reserves	57.011	40.632	42.522	41.906	41.449	41.862
Voorzieningen						
Voorzieningen	5.398	5.347	4.980	4.504	3.957	3.540
Totaal Voorzieningen	5.398	5.347	4.980	4.504	3.957	3.540
Totaal	62.409	45.979	47.502	46.411	45.406	45.402

3.6.1. Verloop algemene en bestemmingsreserves

Het BBV onderscheidt de volgende reserves:

- a. algemene reserve(s)
- b. de bestemmingsreserves

In onderstaande toelichting wordt nader ingegaan op een aantal algemene en bestemmingsreserves.

Algemene reserves

Algemene reserve vaste buffer

In de nota Reserves en Voorzieningen 2011-2015 is vastgelegd dat de norm voor de Algemene reserve vaste buffer 10% van de som van de algemene uitkering uit het Gemeentefonds en de opbrengst onroerende-zaakbelastingen (o.z.b.) bedraagt.

Ten einde zeer frequent toevoegingen en onttrekkingen aan genoemde reserve te voorkomen als gevolg van fluctuaties in de algemene uitkering en de opbrengst o.z.b. wordt een ondergrens en een bovengrens van 1% gehanteerd. Beneden de 9% moet de reserve worden gevoed en boven de 11% kan het meerdere voor incidentele doeleinden worden ingezet, met inachtneming van het gemeentelijk risicoprofiel. Uit onderstaand overzicht blijkt dat de norm zich beweegt tussen 9% en 11%.

Norm Algemene reserve		Begroting 2017
Grondslag normbepaling		
Algemene uitkering uit gemeentefonds		40.873
Integratie-uitkering sociaal domein		25.222
Opbrengst Onroerende-zaakbelasting		7.037
Totaal Grondslag normbepaling		73.133
Afwijking t.o.v. norm		
Norm 10%		7.313
Algemene reserve per ultimo 2016		7.475
Afwijking t.o.v. norm (hoger)		- 162

Algemene reserve grondbedrijf

In hoofdstuk 4.8. wordt een overzicht gegeven van verloop van deze reserve. Voor de jaren 2016 tot en met 2019 worden winstnemingen verwacht van in totaal € 0,7 mln. De stand van de reserve komt daarmee per 1 januari 2017 op afgerond € 3,6 mln. en overtreft in geringe mate (€ 0,4 mln.) de op basis van de risicoscan noodzakelijke hoogte van de reserve.

Algemene reserve vrij besteedbaar

De Algemene reserve vrij besteedbaar bedraagt per ultimo 2020 circa € 11,5 mln. Daarbij is nog geen rekening gehouden met uw besluit om de onttrekking aan de reserve ter grootte van € 0,9 mln. voor dekking van de investering in breedband terug te draaien.

Bedrijfsreserve

Het saldo van de bedrijfsreserve bedraagt per 1-1-2017 het maximaal afgesproken bedrag van € 0,5 mln.

Bestemmingsreserves

Reserve Fricie samenvoeging IGSD/NWG.

In de Najaarsnota 2016 is een beroep gedaan tot een bedrag van € 215.000 op deze reserve. Deze mutatie is niet verwerkt in de stand van deze reserve. Indien rekening wordt gehouden met deze onttrekking bedraagt het resterende saldo € 751.000 - € 215.000 is € 536.000.

Reserve Volkshuisvesting.

Het saldo bedraagt per 1 januari 2017 € 7,5 mln. In verband met de gewijzigde BBV voorschriften moeten investeringen met maatschappelijk met ingang van 2017 worden geactiveerd. Daardoor is er geen onttrekking aan de reserve Volkshuisvesting meer nodig en neemt de reserve toe met € 2,8 mln. Voorts is voor 2017 tot en met 2020 nog een onttrekking geraamd van 1 mln. voor de uitvoering van de wijkvisie Steenwijk-west (€ 0,3 mln.) en de Uitvoeringsagenda binnenstad (€ 0,7 mln.) Ultimo 2020 bedraagt de reserve € 9,3 mln.

3.6.2. Verloop voorzieningen

Voorzieningen worden onder meer gevormd wegens:

- a. verplichtingen en verliezen waarvan de omvang op de balansdatum onzeker is, doch redelijkerwijs is te schatten;
- b. op de balansdatum bestaande risico's ter zake van bepaalde te verwachten verplichtingen of verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs is te schatten;
- c. kosten die in een volgend begrotingsjaar worden gemaakt, mits het maken van die kosten zijn oorsprong mede vindt in het begrotingsjaar of in een voorafgaand begrotingsjaar en de voorziening strekt tot gelijkmatige verdeling van lasten over een aantal begrotingsjaren.

Evenals bij de reserves treft u onderstaand ook een toelichting aan op de meest in het oog springende voorzieningen.

Voorziening Maatschappelijk vastgoed.

De omvang van de voorziening is gebaseerd op een meerjarig onderhoudsplan met een looptijd van 10 jaar. Dit plan wordt jaarlijks herijkt en voor zover deze herijking invloed op de hoogte van de voorziening heeft wordt deze bij de samenstelling van de jaarrekening bijgesteld.

Voorziening Riolering (investeringen).

In paragraaf 4.1.7. Rioolheffing wordt uitgebreid ingegaan op de ontwikkeling van de tarieven en de voorziening riolering.

De voorziening Riolering wordt gevormd uit vrijvallende kapitaallasten. Het dekkingspercentage voor de heffing van rioolrechten bedraagt 84,7%. Er vindt voor 2017 een uitname plaats van € 193.000. Het saldo van de reserve bedraagt ultimo 2020 € 337.000.

Voorziening Riolering (exploitatie).

Met uitzondering van de vrijvallende kapitaallasten worden de exploitatiesaldi ten laste of ten gunste van de egalisatievoorziening gebracht.

Er vindt in 2017 geen onttrekking aan de egalisatievoorziening plaats. Zoals ook bij de voorziening Riolering (investeringen) is opgemerkt wordt in paragraaf 4.1.7 Rioolheffing een nadere toelichting gegeven.

Voorziening wachtgeldten collegeleden periode 2010-2014 en 2014-2017

De wachtgeldverplichtingen van voormalige bestuurders (collegeperiode 2010-2014) lopen tot en met 2017. In de Najaarsnota 2016 is een storting opgenomen van € 485.000 voor wachtgeldverplichtingen van twee voormalige bestuurders uit het huidige college. In de programmabegroting is met deze storting nog geen rekening gehouden.

Voorziening pensioen wethouders.

Op grond van de wet APPA (algemene pensioenwet politieke ambtsdragers) is de gemeente verplicht om een voorziening te treffen voor wethouders teneinde hen in staat te stellen hun pensioen over te dragen aan een pensioeninstelling. Indien dit gebeurt is een eenmalige afkoopsom benodigd. Op dit moment is de gemeente voor de bestuurders die hieraan niet de voorkeur geven, na het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd, verplicht pensioen uit te betalen. Per 1 januari 2017 bedraagt het saldo € 1.143.000. In 2016/2017 en vanaf 2018 wordt jaarlijks € 95.000 respectievelijk € 75.000 toegevoegd aan deze

voorziening. Ook deze voorziening wordt ieder jaar bij de samenstelling van de jaarrekening op basis van een actuariële berekening geactualiseerd.

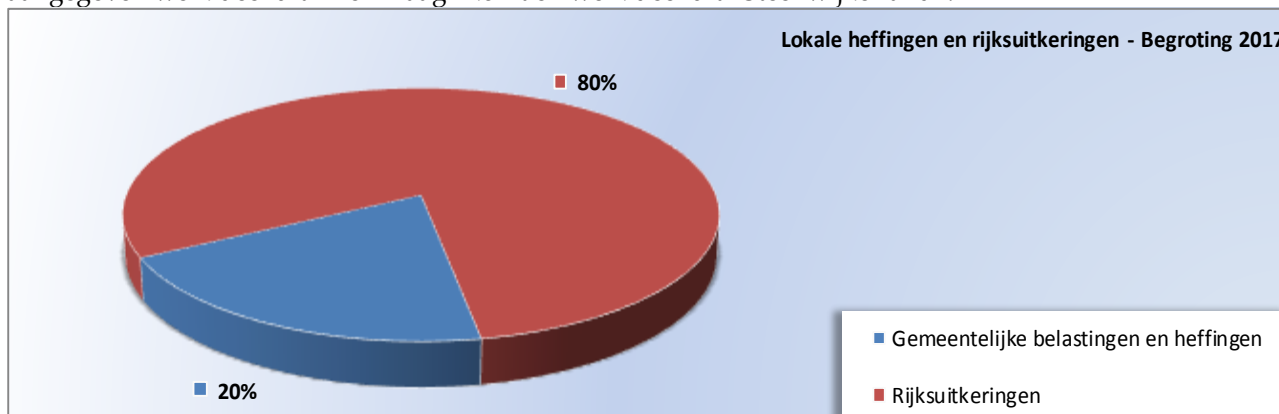
4. Specifieke paragrafen

4.1. Lokale heffingen

4.1.1. Inleiding

De gemeente heeft voor het goed kunnen uitvoeren van haar taken geld nodig. Een groot deel van dit geld wordt ontvangen uit “Den Haag” door middel van de zogenaamde “Algemene Uitkering uit het Gemeentefonds”. Dit “Haagse” geld is echter onvoldoende om alle taken te kunnen uitvoeren. Daarom maakt de gemeente gebruik van haar bevoegdheid om inkomsten te verkrijgen via burgers en bedrijven. Dit gebeurt met behulp van onder meer lokale belastingen en heffingen.

In 2017 verwacht de gemeente Steenwijkerland in totaal een bedrag van bijna € 97 mln. aan inkomsten te ontvangen (gemeentelijke belastingen en heffingen en rijksuitkeringen). In onderstaande grafiek is aangegeven welk deel uit “Den Haag” komt en welk deel uit “Steenwijkerland”.

Zoals blijkt uit de grafiek vormen de lokale belastingen en heffingen zowel voor de gemeente als voor haar inwoners en ondernemers een serieuze aangelegenheid. In deze paragraaf wordt daarom stilgestaan bij de diverse aspecten die samengaan met dit onderwerp. Zo worden de uitgangspunten benoemd, die de gemeente hanteert bij het vaststellen van de tarieven. Ook wordt met behulp van tabellen de ontwikkeling getoond van de gemeentelijke belastingopbrengsten. Tenslotte wordt gekeken hoe “duur” Steenwijkerland is ten opzichte van omliggende en vergelijkbare gemeenten.

4.1.2. Belastingen en heffingen

Bij het verkrijgen van inkomsten van inwoners en ondernemers zijn gemeenten aan regels gebonden. Zo mogen gemeenten slechts een beperkt aantal belastingen heffen. Deze staan opgesomd in de Gemeentewet. Voor de tarieven geldt dat deze niet zijn gekoppeld aan de hoogte van de kosten van de gemeentelijke dienstverlening. Ook in de besteding van de belastingopbrengsten is de gemeente vrij. Voorbeelden zijn de onroerende-zaakbelastingen (OZB), hondenbelasting en de toeristenbelasting. De gemeentelijke belastingen die in 2017 in de gemeente Steenwijkerland worden geheven zijn:

- Onroerende-zaakbelastingen
- Hondenbelasting
- Toeristenbelasting

- Forensenbelasting

Naast belastingen rekent de gemeente heffingen. Dit zijn kosten voor individuele dienstverlening aan burgers en ondernemers. Voor de tarieven van deze heffingen geldt dat de opbrengsten de kosten van de dienstverlening op begrotingsbasis niet mogen overschrijden.

De gemeentelijke heffingen die in 2017 in de gemeente Steenwijkerland worden geheven zijn:

- Rioolrechten
- Afvalstoffenheffing
- Begraafrechten
- Overige rechten

4.1.3. Uitgangspunten

De gemeente werkt voortdurend aan een goed leefklimaat voor haar inwoners, ondernemers en bezoekers. Dit vraagt de nodige inspanningen van de gemeente. Inspanningen die veel geld kosten, getuige deze begroting. Welke bijdrage jaarlijks wordt gevraagd van de inwoners en ondernemers van Steenwijkerland bepaalt de gemeenteraad. Zij stelt namelijk de nieuwe tarieven vast voor de lokale belastingen en heffingen. De gemeenteraad heeft hierbij weliswaar een grote mate van vrijheid, maar is zich bewust dat een goed leefklimaat hand in hand gaat met een verantwoord belastingbeleid. Zo is in het collegeprogramma afgesproken, dat de tarieven van de gemeentelijke belastingen niet meer dan trendmatig worden verhoogd.

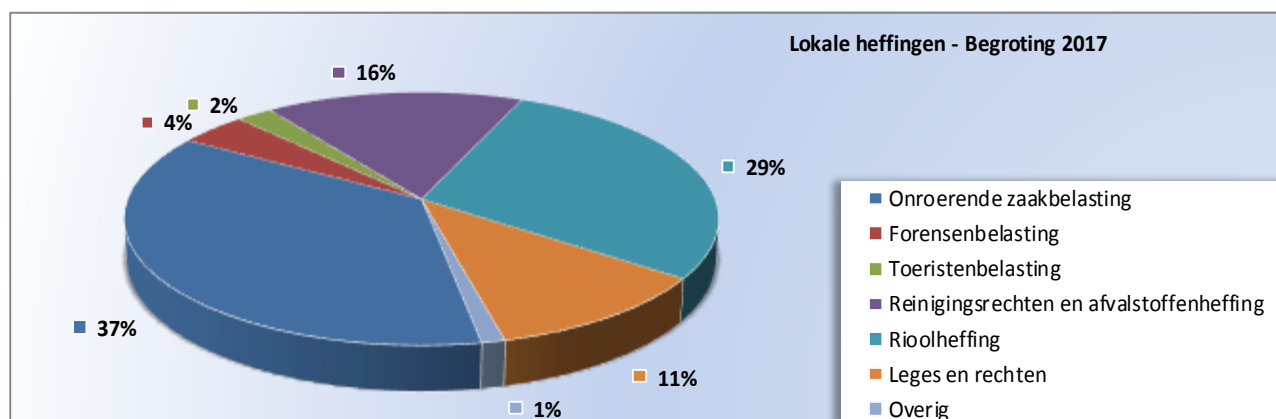
4.1.4. Overzicht belastingopbrengsten

De totale opbrengst voor belastingen en heffingen in 2017 bedraagt 19,3 mln. Verwezen wordt naar onderstaande specificatie.

bedragen x € 1.000

Lokale belastingen en heffingen	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	MJR 2018	MJR 2019	MJR 2020
Belastingen						
Onroerende zaakbelasting eigenaren	5.758	5.809	5.890	5.885	5.885	5.885
Onroerende zaakbelasting gebruikers	1.092	1.136	1.147	1.147	1.147	1.147
Forensenbelasting	832	801	826	826	826	826
Toeristenbelasting	482	442	442	442	442	442
Hondenbelasting	187	194	197	197	197	197
Totaal Belastingen	8.351	8.381	8.502	8.496	8.496	8.496
Heffingen						
Reinigingsrechten en afvalstoffenheffing	2.981	3.171	3.149	3.149	3.149	3.149
Rioolheffing	5.473	5.426	5.533	5.533	5.533	5.533
Marktgeden	22	18	18	18	18	18
Totaal Heffingen	8.476	8.615	8.700	8.700	8.700	8.700
Leges en rechten						
Secretarieleges burgerzaken	427	416	422	422	422	422
Begraafplaatsrechten	409	433	438	438	438	438
Overige leges en rechten	1.232	1.359	1.299	1.339	1.339	1.339
Totaal Leges en rechten	2.068	2.208	2.159	2.199	2.199	2.199
Totaal lokale belastingen en heffingen	18.895	19.204	19.360	19.395	19.395	19.395

In onderstaande cirkeldiagram wordt het aandeel van de belastingsoorten en verschillende heffingen in het totaal van de gemeentelijke belastingen in beeld gebracht.

4.1.5. Lokale belastingdruk

Alle gemeenten in Nederland maken gebruik van hun bevoegdheid om inkomsten te verkrijgen via burgers en bedrijven. Binnen de grenzen van de wet bepalen de afzonderlijke gemeenteraden daarbij zelf welke belastingen zij heffen. Ook ten aanzien van de verschillende belastingtarieven hebben zij een grote mate van vrijheid. Dit heeft tot gevolg dat er grote verschillen zijn in de bedragen die gemeenten in rekening brengen bij hun inwoners en ondernemers. De gemeente Steenwijkerland voert een terughoudend beleid als het gaat om een meer dan trendmatige verhoging van de belastingtarieven. Voor de Afvalstoffenheffing en de Rioolrechten worden de wijzigingen in de kosten verhaald door de betreffende tarieven dienovereenkomstig aan te passen.

Voor de gemeente Steenwijkerland is de ontwikkeling van de lokale belastingdruk als volgt:

Woonlasten eigenaar en gebruiker	2016	2017	Lasten- stijging (€)	Lasten- stijging (%)
Eigenaar en gebruiker				
Onroerende-zaakbelastingen (eigenarendeel)	€ 209,63	€ 211,73	-€ 2,10	-1,0%
Afvalstoffenheffing	€ 163,63	€ 165,06	-€ 1,43	-0,9%
Rioolrechten	€ 247,50	€ 252,45	-€ 4,95	-2,0%
Woonlasten eigenaar en gebruiker	€ 620,76	€ 629,24	-€ 8,48	-1,3%
Gebruiker				
Afvalstoffenheffing	€ 163,63	€ 165,06	-€ 1,43	-0,9%
Rioolrechten	€ 247,50	€ 252,45	-€ 4,95	-2,0%
Woonlasten gebruiker	€ 411,13	€ 417,51	-€ 6,38	-1,5%

Bij de onroerende-zaakbelastingen is uitgegaan van een woning met een WOZ waarde van € 190.000 (waardepeildatum 1-1-2015). Geen rekening is gehouden met de effecten van de hertaxatie met waardepeildatum 1-1-2016.

Op basis van de COELO¹ atlas is de gemeente Steenwijkerland op de ranglijst voor 2016 t.o.v. 2015 gestegen (2015: 173^e plaats en 2016: 149^e plaats).

Ter vergelijking is een aantal omringende gemeenten in beeld gebracht voor 2016 en de plaats in de COELO atlas. Ook zijn de gemiddelde woonlasten van de provincie Overijssel en Nederland vermeld.

Woonlasten per gemeente	Woonlasten meerpersoonshuishouden	Positie
Meppel	€ 595	22
Weststellingwerf	€ 676	90
Westerveld	€ 691	106
Steenwijkerland	€ 718	149
Noordoostpolder	€ 735	179
Staphorst	€ 746	198
Zwartewaterland	€ 880	364
Provincie Overijssel	€ 745	
Nederland	€ 723	

4.1.6. Onroerende-zaakbelastingen

De wettelijke kaders van de onroerende-zaakbelastingen (OZB) zijn neergelegd in de artikelen 220 tot en met 220h van de Gemeentewet en de Wet waardering onroerende zaken (Wet WOZ). Voor binnen de gemeente gelegen onroerende zaken kunnen twee belastingen geheven worden: een eigenaren- en een gebruikersbelasting. De hoogte van de OZB is afhankelijk van de in het kader van de Wet WOZ aan de onroerende zaak toegekende waarde. Het tarief is een percentage van deze waarde. Er kunnen verschillende tarieven vastgesteld worden voor woningen en niet-woningen. Binnen deze groepen mag niet verder gedifferentieerd worden. Voor alle woningen en alle niet-woningen gelden dus dezelfde tarieven. Hiernaast kunnen verschillende tarieven vastgesteld worden voor de eigenarenbelastingen en de gebruikersbelasting. De OZB worden bestempeld als objectieve en zakelijke belastingen. "Objectief" houdt in dat het object het uitgangspunt van de heffing vormt en niet het subject (de persoon). Het feit dat het object, de onroerende zaak, binnen de gemeente is gelegen is bepalend, met de aard van de belastingplichtige wordt geen rekening gehouden. Met "zakelijk" wordt bedoeld dat de persoonlijke omstandigheden van de belastingplichtige geen invloed hebben op de hoogte van de belastingen.

Op dit ogenblik wordt de laatste hand gelegd aan de hertaxatie van het WOZ bestand met waardepeildatum 1 januari 2016. In de raadsvergadering van 13 december 2016 worden nadere voorstellen gepresenteerd over de tarieven voor 2017. Uitgangspunt daarbij is een gelijkblijvende opbrengst. Een daling van de waarde van het totale woningbestand leidt dan tot een gelijke stijging van de tarieven en omgekeerd.

¹ De COELO atlas wordt door het Centrum voor Onderzoek van de Economie voor Lagere Overheden uitgegeven en berekent op basis van door de gemeenten aangeleverde informatie de lasten voor de burger.

4.1.7. Rioolheffing

Het Gemeentelijk Watertakenplan is in oktober 2015 vastgesteld. Dit is een gezamenlijk plan van de 6 gemeenten in de regio Reest en Wieden en het waterschap. In dit Gemeentelijk Watertakenplan is een tariefstijging vanaf 2017 vastgelegd van 1% cumulatief tot en met 2021 en vanaf 2022 0,4% cumulatief tot en met 2024. Vanaf 2025 is geen tariefstijging meer voorzien.

Deze stijging is exclusief inflatie. De inflatie bedraagt voor 2017 1%. Voorgesteld wordt om de tarieven voor 2017 met 2% te laten stijgen. Op basis hiervan stijgt het tarief t.o.v. 2016 met € 4,95, oftewel 2% inclusief inflatie. Het tarief komt voor 2017 op € 252,45.

Berekening kostendekkendheid riolering	Begroting 2016	Begroting 2017
Lasten heffing		
Netto lasten		
Lasten, incl. (omslag)rente	5.085	5.231
Baten, excl. Heffingen	-	-
Netto lasten	5.085	5.231
Toe te rekenen lasten		
Overhead, incl. (omslag)rente	502	495
BTW *1)	776	803
Toe te rekenen lasten taakveld	1.278	1.298
Totale lasten heffing	6.363	6.529
Totale baten heffing	5.426	5.533
Dekkingspercentage heffing	85,3%	84,7%
Tarief woning nominaal (€)	€ 247,50	€ 252,45
Tarief in % (2014 = 100)	98,5%	100,5%

*1) De BTW zoals opgenomen in de tabel betreft (via BCF compensabele) BTW over gemaakte kosten

N.B. Als referentietarief is uitgegaan van een eigen woning, dus de som van het eigenarendeel en het gebruikersdeel, zijnde € 251,26.

De kosten voor het taakveld riolering zijn voor 100% doorberekend in de rioolheffing. Dit betreft onder meer kosten voor onderzoek, planvorming en onderhoud. De kosten voor het taakveld waterwegen zijn voor 59% doorberekend in de riolering. Dit betreft kosten voor het baggeren van watergangen, onderhoud en vervangen van beschoeiingen en onderhoud van sloten. Het baggeren is noodzakelijk om de doorstroming van de watergangen te garanderen, daarnaast om ernstige vervuiling vanuit de riool overstorten en met regenwater meegespoelde sediment te verwijderen. Het onderhoud en vervangen van oeverbeschermingen is noodzakelijk om de oevers op hun plaats te houden en om te voorkomen dat de watergang haar inrichting en bergend vermogen verliest. Daarnaast is er extra geld beschikbaar gesteld om groot onderhoud uit te voeren aan de oever- constructies. Het onderhouden van de sloten betreft jaarlijkse

onderhoudswerkzaamheden (door derden) om de berging en afvoer van sloten te garanderen en om de sloten op diepte te houden.

In het vGRP 2009-2015 was vastgelegd dat alle middelen inclusief investeringen ook voor deze periode werden vrijgegeven door de Raad. Door middel van het uitvoeringsplan, dat jaarlijks ter kennisname wordt gebracht van de Raad, werd de Raad op de hoogte gehouden van de voorgenomen uitgaven inclusief investeringen. Bij de vaststelling van het Gemeentelijk Watertakenplan is dit niet opnieuw vastgelegd. Dit is de reden dat wij de investeringen die voor 2017 op de planning staan bij de Programmabegroting 2017-2020 willen vastleggen door aan de raad voor te stellen een krediet van in totaal € 3.939.000 beschikbaar te stellen. Het krediet is bedoeld voor de volgende investeringen:

Lozing/uitstoot afvalwater: Bilderdijkstraat € 45.000;

Lozing/uitstoot afvalwater: Torenlanden € 671.000;

Wateroverlast: de Hare € 100.000;

Kwalitatief vrijerval riolering: Belt Schutsloot € 231.000;

Kwalitatief vrijerval riolering: Blankenham € 497.000 en € 603.000;

Kwalitatief vrijerval riolering: Torenlanden € 1.292.000;

Kwalitatief vrijerval riolering: Vollenhove fase 4 € 100.000;

Voor de gemalen staat voor 2017 een investering geraamd van € 400.000.

Bij de bepaling van de tarieven voor de rioolrechten is rekening gehouden met de (kapitaal)lasten, die voortvloeien uit vorengenoemde investeringen.

In het uitvoeringsplan Openbare Ruimte, dat in het eerste kwartaal 2017 ter kennisname wordt gebracht van de Raad, worden deze projecten verder toegelicht.

De overhead is becijferd op 13%. Indien dit percentage zou worden doorberekend aan de riolering stijgen de lasten voor de overhead ten opzichte van de Programmabegroting 2016-2019, jaarschijf 2017 met € 185.000. Aangezien wij het niet opportuun achten een stijging van de lasten door veranderde begrotingsvoorschriften via een verhoging van het tarief in rekening te brengen bij onze inwoners is het bedrag voor overhead, zoals opgenomen in de Programmabegroting 2016-2019, jaarschijf 2017, gehandhaafd.

In tegenstelling tot voorgaande jaren is bij de berekening van het dekkingspercentage rekening gehouden met de compensabele BTW. Daardoor daalt het dekkingspercentage. Indien de BTW buiten beschouwing blijft is het dekkingspercentage 96,6% en komt nagenoeg overeen met het percentage zoals opgenomen in de Programmabegroting 2016-2019, jaarschijf 2017.

Egalisatievoorziening riolering investeringen

De egalisatievoorziening riolering investeringen is gevormd uit de vrijvallende kapitaallasten. Binnen de voorziening mag worden gespaard voor vervangingsinvesteringen. Bij de samenstelling van de jaarrekening worden vrijvallende kapitaallasten gestort in de voorziening.

bedragen x € 1.000

Voorziening riolering (investeringen)	Begroting 2016	Begroting 2017	MJR 2018	MJR 2019	MJR 2020
Stand per 1 januari	1.373	1.212	1.019	705	378
Toevoeging	-	-	-	-	-
Onttrekking	- 161	- 193	- 314	- 327	- 375
Stand per 31 december, exclusief watertakenplan	1.212	1.019	705	378	3
Invloed watertakenplan, tariefsverhoging 1%			55	166	334
Stand per 31 december (na doorvoering tariefsverhoging 1%)	1.212	1.019	760	544	337

Egalisatievoorziening riolering exploitatie

In de nota Reserves en Voorzieningen 2011-2015 is ten aanzien van de omvang van de egalisatievoorziening bepaald dat een negatieve ondergrens van 5% en een positieve bovengrens van 10% van de inkomsten moet worden gehanteerd v.w.b. de omvang van de voorziening. Bovendien mag de voorziening maximaal 3 jaar negatief staan. De ondergrens bedraagt 5% van € 5.533.000 en is € 277.000, terwijl de bovengrens 10% is dan € 553.000 bedraagt. De voorziening beweegt zich binnen deze grens.

bedragen x € 1.000

Voorziening riolering (exploitatie)	Begroting 2016	Begroting 2017	MJR 2018	MJR 2019	MJR 2020
Stand per 1 januari	804	366	366	366	366
Toevoeging	1	-	-	-	-
Onttrekking	- 439	-	-	-	-
Stand per 31 december	366	366	366	366	366

4.1.8. Afvalstoffenheffing

Ontwikkeling baten en lasten 2017

Voor 2017 zijn de uitgaven met 1% verhoogd. Hiervan is afgeweken voor zover de ROVA bij de gemeente andere tarieven in rekening brengt.

Berekening kostendekkendheid afval	Begroting 2016	Begroting 2017
Lasten heffing		
Netto lasten		
Lasten, incl. (omslag)rente	4.186	4.109
Baten, excl. Heffingen	- 851	- 1.086
Netto lasten	3.335	3.023
Toe te rekenen lasten		
Overhead, incl. (omslag)rente	166	165
BTW *1)	761	787
Toe te rekenen lasten taakveld	927	952
Totale lasten heffing	4.262	3.975
Totale baten heffing	3.151	3.139
Dekkingspercentage heffing	73,9%	79,0%

Berekening kostendekkendheid afval	Begroting 2016	Begroting 2017
Tarief woning nominaal (€)	€ 163,63	€ 165,06
Tarief in % (2014 = 100)	91,0%	91,8%

*1) De BTW zoals opgenomen in de tabel betreft (via BCF compensabele) BTW over gemaakte kosten

N.B. Als referentietarief (2014) is uitgegaan van de vaste kosten en de gemiddelde variabele kosten per aansluiting zijnde € 179,90 (2014).

Zoals uit de tabel kan worden afgeleid, vindt in 2017 een stijging van de gemiddelde inkomsten per aansluiting plaats van € 163,63 naar € 165,06 (0,9%).

Het vaste tarief stijgt met € 1,43. Deze stijging is conform de stijging met het inflatiepercentage.

Vanaf 2017 staat nog een bezuinigingstaakstelling binnen afval open van € 200.000 (oorspronkelijk € 383.000). De ROVA is voornemens om de tarieven met ingang van 2017 met een bedrag per aansluiting van € 4 a € 5 te laten dalen. In februari/maart 2017 valt hier een definitief besluit over. Met deze tariefsverlaging kan ca. € 100.000 van de taakstelling worden ingevuld, waarna nog € 100.000 resteert.

De overhead is becijferd op 13%. Indien dit percentage zou worden doorberekend aan afval stijgen de lasten voor overhead ten opzichte van de Programmabegroting 2016-2019, jaarschijf 2017 met € 100.000. Aangezien wij het niet opportuun achten een stijging van de lasten door veranderde begrotingsvoorschriften via een verhoging van het tarief in rekening te brengen bij onze inwoners is het bedrag voor overhead, zoals opgenomen in de Programmabegroting 2016-2019, jaarschijf 2017, gehandhaafd.

In tegenstelling tot voorgaande jaren is bij de berekening van het dekkingspercentage rekening gehouden met de compensabele BTW. Daardoor daalt het dekkingspercentage. Indien de BTW buiten beschouwing blijft is het dekkingspercentage 98,4% en komt nagenoeg overeen met het percentage zoals opgenomen in de Programmabegroting 2016-2019, jaarschijf 2017.

Ontwikkeling egalisatievoorziening Reiniging

Zoals in bijgaande tabel is weergegeven vindt per saldo in 2016 een storting plaats van € 557.000. In 2016 is er een eenmalig bedrag uitgekeerd aan de gemeente van ca. € 915.000 voor de verkoop van het CV kapitaal Essent. Daarnaast hebben we een bedrag terug gekregen van de verbrandingsbelasting van € 39.000. Binnen de reguliere bedrijfsvoering zijn de uitgaven echter hoger dan de inkomsten (nadeel van € 350.000 wegens niet 100% kostendekkend). Ook het project duurzaam afvalbeheer was nog niet afgerond en hiervoor is nog € 47.000 bestemd. In 2017 zijn de lasten hoger dan de baten waardoor er een bedrag van € 50.000 dient te worden onttrokken.

In de nota Reserves en Voorzieningen 2011-2015 staat vermeld dat de egalisatievoorziening Reiniging een negatieve ondergrens en een positieve bovengrens kent van respectievelijk 5% en 10% van de jaarlijkse inkomsten en bovendien maximaal 3 jaar negatief mag staan. De ondergrens bedraagt 5% van € 3.139.000 en is € 157.000, terwijl de bovengrens 10% is dan € 314.000 bedraagt. Dit betekent dat we ons meerjarig net boven de bovengrens bewegen. Gezien het feit dat er nog een taakstelling binnen afval staat, achten wij dit aanvaardbaar.

bedragen x € 1.000

Egalisatievoorziening reiniging	Begroting 2016	Begroting 2017	MJR 2018	MJR 2019	MJR 2020
Stand per 1 januari	349	906	856	755	607
Toevoeging	1.370	416	416	416	416
Onttrekking	- 813	- 466	- 517	- 564	- 633
Stand per 31 december	906	856	755	607	391

4.1.9. Lijkbezorging

Ten opzichte van de Programmabegroting 2016-2019 is het dekkingspercentage gestegen met 13,2%, en is nu 58,6%. Dit komt doordat de overhead nu anders is becijferd. De overhead is becijferd op 13%. De berekening van dit percentage wordt toegelicht in hoofdstuk 2.11.

Berekening kostendekkendheid begraafplaatsen en crematoria	Begroting 2016	Begroting 2017
Lasten heffing		
Netto lasten		
Lasten, incl. (omslag)rente	639	660
Baten, excl. Heffingen	-	-
Netto lasten	639	660
Toe te rekenen lasten		
Overhead, incl. (omslag)rente	314	86
BTW *1)	-	-
Toe te rekenen lasten taakveld	314	86
Totale lasten heffing	953	746
Totale baten heffing	433	437
Dekkingspercentage heffing	45,4%	58,6%

*1) De BTW zoals opgenomen in de tabel betreft (via BCF compensabele) BTW over gemaakte kosten

4.1.10. Kwijtschelding gemeentelijke belastingen

De gemeente Steenwijkerland verleent voor 100% kwijtschelding aan de burger voor de volgende belastingsoorten:

- afvalstoffenheffing (voor de vaste component en voor het aanbieden van maximaal 13 zakken a € 1,16)
- rioolrechten
- onroerende-zaakbelasting

Honorering van een kwijtscheldingsverzoek is met name afhankelijk van het inkomen, het vermogen en de uitgaven van de aanvrager.

De aanvragen worden beoordeeld op basis van de door het Rijk vastgestelde normen en richtlijnen (Uitvoeringsregeling Invorderingswet 1990).

De budgetten voor kwijtschelding zijn verdisconteerd in de tarieven van de betreffende belastingsoorten. In vergelijking met 2016 verwachten wij een stabiel aantal (geheel of gedeeltelijk) toe te wijzen kwijtscheldingsverzoeken. Dit is gebaseerd op de tot op heden gehonoreerde verzoeken (stand per 1 juli 2016) en de verwachting voor het restant van dit jaar.

Kwijtscheldingsverzoeken	Rekening	Rekening	Begroting	Begroting	MJR
	2014	2015	2016	2017	2018
Bedrag	- 225	- 213	- 228	- 228	- 228
Aantal (deels) gehonoreerde verzoeken	906	924	900	900	900

bedragen x € 1.000

Jaarlijks wordt een steekproef gehouden onder de groep huishoudens die elk jaar automatisch kwijtschelding ontvangen. Criterium daarbij is dat als iemand gedurende 2 achtereenvolgende jaren kwijtschelding heeft ontvangen, hij/zij geen aanvraag meer hoeft in te dienen.

4.2. Weerstandsvermogen en risicobeheersing

4.2.1. Algemeen

Op basis van een goede en betrouwbare risicocontrol kan tot een juiste analyse, beoordeling en beheersing van de risico's worden gekomen. Daarbij is het van belang dat het optreden van risico's op de uitvoering van het bestaande beleid en de bestaande voorzieningen geen invloed heeft. De risico's moeten onlosmakelijk deel uitmaken van de beleidsprocessen. Hoewel in de afgelopen jaren reeds de nodige aandacht is besteed aan risicocontrol moeten wij constateren dat het bewust denken in risico's als onderdeel van de beleidsprocessen nog verder moeten worden ontwikkeld. In het vervolg van dit hoofdstuk wordt hierop nader ingegaan.

De paragraaf weerstandsvermogen geeft aan hoe robuust de begroting is. Dit is van belang wanneer er zich een financiële tegenvaller voordoet. Door aandacht voor het weerstandsvermogen kan worden voorkomen dat elke financiële tegenvaller dwingt tot bezuinigen. De paragraaf betreffende het weerstandsvermogen bevat ten minste:

- a. een inventarisatie van de weerstandscapaciteit;
- b. een inventarisatie van de risico's;
- c. het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en de risico's.

4.2.2. Inventarisatie weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden waarover de gemeente de beschikking heeft, c.q. kan beschikken om onverwachte tegenvallers op te vangen mochten deze zich voordoen.

De weerstandscapaciteit van de gemeente Steenwijkerland is als volgt opgebouwd:

Algemene reserve

In de nota "Reserves en voorzieningen 2011-2015" is aangegeven dat de Algemene reserve vaste buffer uitsluitend kan worden ingezet voor uitzonderlijke situaties (soort ijzeren voorraad voor het opvangen van calamiteiten). De omvang van deze reserve bedraagt per ultimo 2016 € 7,5 mln.

In de nota "Weerstandsvermogen en risicomanagement gemeente Steenwijkerland 2006" zijn de criteria vermeld die de gemeente hanteert voor de berekening van het weerstandsvermogen, te weten:

1. Onroerende-zaakbelasting (OZB)
2. Onvoorzien

1. Onroerende-zaakbelasting (OZB)

De onbenutte belastingcapaciteit wordt gerelateerd aan de norm die het Rijk hanteert voor toelating tot artikel 12 van de Financiële Verhoudingswet (FVW).

Indien het normtarief van het Rijk hoger is als het door de gemeente Steenwijkerland gehanteerde gemiddelde tarief is er sprake van onbenutte belastingcapaciteit. Het Rijk heeft het normtarief in de mei-circulaire voor toelating tot artikel 12 van de FVW vastgesteld op 0,1927% van de WOZ waarde. Voor de WOZ waarde is als peildatum 1 januari 2015 gehanteerd.

Voor 2017 bedraagt de onbenutte belastingcapaciteit afgerond € 3,9 mln. en is als volgt gespecificeerd.

Onbenutte belastingcapaciteit 2017	WOZ waarde in mln. €	Bedrag in mln. €
WOZ waarde woningen	3.836	
WOZ waarde niet-woningen eigenaar	976	
WOZ waarde niet-woningen gebruiker	858	
Totaal	5.671	
Percentage art. 12 Financiële Verhoudingswet	0,1927%	
Maximale opbrengst volgens art. 12 Fvw		10.928
Totale opbrengst 2017		7.037
Onbenutte belastingcapaciteit		3.891

2. Onvoorzien

In de Programmabegroting 2012-2015 was voor onvoorzien uitgaven structureel € 45.000 (€ 1,00 per inwoner) geraamd. Bij de bezuinigingsbesprekingen is genoemd budget geschrapt.

De totale weerstandscapaciteit per inwoner bedraagt:

	bedragen x € 1.000	
Weerstandscapaciteit	Begroting 2016	Begroting 2017
Weerstandscapaciteit vermogen		
Algemene reserve vaste buffer	7.471	7.475
Weerstandscapaciteit exploitatie		
Onbenutte belastingcapaciteit	3.464	3.891
Totaal weerstandscapaciteit	10.935	11.366
Aantal inwoners	43.216	43.330
Weerstandscapaciteit per inwoner	253	262

4.2.3. Inventarisatie risico's

In dit hoofdstuk worden de risico's vermeld die tot het moment van het aanbieden van de programmabegroting bekend zijn. In dit verband wordt onder risico verstaan "alle voorzienbare risico's,

waarvoor geen voorzieningen zijn gevormd of die niet tot afwaardering van activa hebben geleid en die niet van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot het balanstotaal of de financiële positie”.

De risicokans is uitgedrukt in klassen. Aan deze klassen is een rekenpercentage per risico gekoppeld.

Vervolgens is een indeling gemaakt van de geldgevolgen.

Rekenpercentage	Laag 10-25%	Ruim 25-50%	Hoog 50-75%
Rekenpercentage per risico	20%	40%	60%

bedragen x € 1.000

Risicoprofiel	Laag 10-25%	Ruim 25-50%	Hoog 50-75%
Omvang risico: < € 200.000			
Minimabeleid	93		
Participatiewet (reintegratie en WSW)	pm		
Omvang risico: > € 200.000 - < € 500.000			
Achterstallig onderhoud openbare ruimte		250	
WMO		pm	
Jeugdzorg		pm	
Invoering vennootschapsbelasting		pm	
Omvang risico: > € 500.000			
WWB (onderdeel rijksbudget)			1.100
WWB (onderdeel verstrekte uitkeringen)			1.000
Investeringsprojecten ruimtelijk domein			2.500
Ontwikkeling algemene uitkering uit het gemeentefonds		pm	
Wettelijk opgelegde fysieke RUD i.p.v. netwerkvariant	pm		
Totaal omvang risico:	93	250	4.600

bedragen x € 1.000

Risicoprofiel	Laag 10-25%	Ruim 25-50%	Hoog 50-75%
Omvang risico			
Omvang risico: < € 200.000	93	-	-
Omvang risico: > € 200.000 - < € 500.000	-	250	-
Omvang risico: > € 500.000	-	-	4.600
Totaal omvang risico	93	250	4.600
Rekenpercentage	20%	40%	60%
Omvang risico x rekenpercentage			
Omvang risico: < € 200.000	19	-	-
Omvang risico: > € 200.000 - < € 500.000	-	100	-
Omvang risico: > € 500.000	-	-	2.760
Totaal omvang risico x rekenpercentage	19	100	2.760

Korte toelichting.

Conform het in 2013 gewijzigde Besluit Begroting en Verantwoording Gemeenten (BBV) is de benaming van de paragraaf aangeduid als “Weerstandsvermogen en Risicobeheersing”. Met deze verandering wil het Rijk

de aandacht vestigen op het belang van een adequate risicobeheersing, zodat de paragraaf ook voldoende inzicht geeft in de niet-financiële maatregelen, die worden getroffen om de kans van optreden van geïdentificeerde risico's te beperken. Wij hebben hieraan invulling gegeven door naast een omschrijving van het risico ook aandacht te besteden aan de impact van het risico en de te treffen beheersmaatregelen. In aansluiting hierop zijn voor de diverse lopende projecten op basis van de Risman methode de risico's in beeld gebracht. Evenals bij de grondexploitaties wordt een onderscheid gemaakt in algemene en projectspecifieke risico's. Bij algemene risico's moet worden gedacht aan juridische, technische, ruimtelijke, maatschappelijke, organisatorische en financiële risico's.

Risico: Minimabeleid	
Omschrijving risico	Uitkeringen bijzondere bijstand en minimabeleid zijn zogenaamde open eind financieringen. Afhankelijk van het aantal aanvragen en hoogte van de uitkeringen kunnen er onder- dan wel overschrijdingen plaatsvinden. Het opgenomen budget in de begroting 2017 bedraagt € 930.000.
Impact	Het eventuele overschrijdingsrisico wordt ingeschat op 10%, in de categorie laag.
(Beheers)maatregelen	Periodieke monitoring via de P&C cyclus en tussentijdse rapportages van de IGSD.

Risico: Participatiewet (re-integratie en Wsw)	
Omschrijving risico	De invoering van de Participatiewet per 1 januari 2015 is gepaard gegaan met een forse korting op het beschikbare rijksbudget.
Impact	Ook al lijkt de economie zich iets te herstellen, er is nog steeds sprake van een economisch moeilijke tijd. Er is een ruime risicokans dat het beschikbare budget niet toereikend zal zijn, ondanks de voorgestelde maatregelen.
(Beheers)maatregelen	Er is een plan van aanpak opgesteld door de IGSD/NWG. Dit plan is eind 2015 door de raad vastgesteld. Dit plan van aanpak moet vanaf het jaar 2016 leiden tot een forse uitstroom. Periodieke monitoring via de P&C cyclus en tussentijdse rapportages van de IGSD/NWG.

Risico: Achterstallig onderhoud openbare ruimte	
Omschrijving risico	Voor het onderhoud van de kapitaalgoederen in de openbare ruimte wordt gebruik gemaakt van speciale computerprogramma's. De afgelopen jaren in hard gewerkt aan het op orde brengen van deze programma's. Ondertussen is het gehele areaal ingevoerd. D.m.v. inspecties wordt de staat van onderhoud bepaald. Op basis van deze gegevens wordt de besteding van het jaarlijkse onderhoudsbudget bepaald. Het risico van schade als gevolg van achterstallig onderhoud is afhankelijk van de gekozen frequentie van inspecteren. Voor de frequentie die op dit moment wordt gehanteerd is een schade van 4% van het onderhoudsbudget reëel. Het totale onderhoudsbudget bedraagt ongeveer € 6 mln., zodat rekening moet worden gehouden met een bedrag van afgerond

Risico: Achterstallig onderhoud openbare ruimte	
	€ 250.000.
Impact	Financieel
(Beheers)maatregelen	Periodieke monitoring en rapporteren in tussenrapportages

Risico: Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo)	
Omschrijving risico	<p>Binnen de nieuwe Wmo worden drie risico's onderkend.</p> <p>Voor de langere termijn is de hoogte van de rijksvergoeding voor de uitvoering van de Wmo een groot risico. In de meicirculaire van 2016 wordt aangegeven dat de bijdrage van het Rijk in 2020 ten opzichte van 2016 bijna € 1,4 miljoen lager ligt.</p> <p>Ook het feit dat mensen (met een zorgvraag) langer thuis moeten of willen blijven wonen levert risico's op. Deze groep groeit en hiermee wordt een groter beroep op de gemeente gedaan en wijzigt ook de aard en intensiteit van de hulpvraag aan de gemeente.</p> <p>De laatste risicofactor binnen de Wmo ligt in het verlengde van de schoonmaakondersteuning. De uitspraak van de Centrale Raad van Beroep heeft ertoe geleid dat de schoonmaakondersteuning anders ingericht moet worden dan de algemene voorziening die deze was in 2015 en 2016. Er is een inschatting gemaakt van de kosten die met deze wijziging gepaard gaan, maar het gaat daarbij om een inschatting. Pas na de uitkomsten van de aanbesteding en het daadwerkelijk gebruik zal duidelijk worden wat de wijze van aanbieden van schoonmaakondersteuning gaat kosten.</p>
Impact	De risicokans wordt als ruim inschat, zonder dat hier op dit moment een bedrag aan gekoppeld kan worden.
(Beheers)maatregelen	<p>Periodieke monitoring via de P&C cyclus.</p> <p>Formuleren van een inkoopkader waarin bezuinigingsmogelijkheden zijn meegenomen.</p> <p>Verdere invulling van het beleidsplan Sociaal domein 2017-2020 door middel van de transformatie agenda.</p> <p>De raad heeft een 'Reserve opvang effecten decentralisaties (3D's)' in het leven geroepen. In deze reserve is een bedrag van € 3 miljoen gestort. Eventuele budgetoverschrijdingen kunnen hiermee worden opgevangen.</p>

Risico: Jeugdzorg	
Omschrijving risico	<p>Bij de inwerkingtreding van de Jeugdwet (2015) kunnen de volgende risico's worden onderkend:</p> <p>Ten eerste is de gemeente afhankelijk van de uitkomsten van de Algemene Uitkering uit het Gemeentefonds. In 2015 was er nog sprake van een korting op het budget. Uit de meicirculaire 2016 mag opgemaakt worden dat er na 2016 weer gesproken kan worden van olopemde budgetten. Uiteraard is het laatste beeld meer welkom dan het eerste, maar het laat zien hoe grillig de rijksbijdrage kan zijn.</p> <p>Een ander risico is dat voor de jaren 2015 en 2016 de gemeenten in de Jeugdzorgregio IJsselland onderlinge financiële solidariteit ('verevening') hebben afgesproken over de totale uitgaven voor individuele voorzieningen jeugdhulp. Over het al dan niet voortzetten van de verevening vindt in het vierde kwartaal van 2016 besluitvorming plaats in alle 11 gemeenteraden. Indien besloten wordt tot het loslaten van de verevening, nemen de financiële risico's voor de afzonderlijke gemeenten toe.</p> <p>Relevant daarbij is het feit dat de gemeente de wettelijk plicht heeft om jeugdhulp te verstrekken (indien nodig) en het feit dat ook anderen (artsen en gecertificeerde instellingen) mogen verwijzen naar jeugdhulp. Tot slot hebben machtigingen van de rechter (opleggen van een jeugdbeschermings- en of jeugdreclasseringmaatregel) rechtstreeks invloed op de gemeentelijke uitgaven aan jeugdhulp.</p>
Impact	De risicokans wordt als ruim inschat, zonder dat hier op dit moment bedragen aan gekoppeld kunnen worden.
(Beheers)maatregelen	<p>Periodieke monitoring via de P&C cyclus.</p> <p>Formuleren van een inkoopkader waarin bezuinigingsmogelijkheden zijn meegenomen.</p> <p>Verdere invulling van het beleidsplan Sociaal domein 2017-2020 door middel van de transformatie agenda.</p> <p>De raad heeft een 'Reserve opvang effecten decentralisaties (3D's)' in het leven geroepen. In deze reserve is een bedrag van € 3 miljoen gestort. Eventuele budgetoverschrijdingen kunnen hiermee worden opgevangen.</p>

Risico: Invoering vennootschapsbelasting	
Omschrijving risico	<p>Met ingang van 1 januari 2016 geldt voor de gemeente een vennootschapsbelastingplicht. Een inventarisatie is gemaakt van de activiteiten die hieronder vallen. De activiteiten van de gemeente zullen continu gemonitord moeten worden op de fiscale consequenties om fouten te voorkomen, de juiste beslissingen te nemen en alleen terecht deze belasting te betalen. Het is daarom zaak feiten en omstandigheden op de juiste wijze te presenteren en alert te zijn op (wijzigingen in) bijvoorbeeld het gemeentelijk vastgoedbeleid. Dit geldt tevens voor activiteiten, zoals detachering van personeel, werkzaamheden voor derden en samenwerkingsovereenkomsten.</p>

Impact	De invoering vergt een flinke investering voor de gemeente door de extra (structurele) werkzaamheden, benodigde inhuur van externe adviseurs en opleidingen van personeel. In 2017 wordt de eerste aangifte over 2016 ingediend. Het te betalen bedrag aan vennootschapsbelasting op de grondexploitaties is op korte termijn beperkt. Naarmate er tijd verstrijkt neemt het risico op een hoger te betalen bedrag aan vennootschapsbelasting toe.
(Beheers)maatregelen	De gemeente laat zich begeleiden door een extern bureau zodat het fiscale resultaat op een juiste manier kan worden vastgesteld. Daarnaast wordt geïnvesteerd in het helder documenteren en vastleggen van het werkproces via een grondslagendocument en mogelijk ook via een fiscaal beheersysteem.

Risico: Wet Werk en Bijstand	
Omschrijving risico	De gemeente is volledig financieel verantwoordelijk voor het bijstandsgedeelte van de wet. Van het rijk wordt hiervoor jaarlijks wel een bijdrage ontvangen. Het in de begroting opgenomen te ontvangen budget betreft een voorlopig inschatting van hetgeen door het rijk toegekend gaat worden. In oktober van het begrotingsjaar wordt het definitieve budget pas bekend gemaakt. De hoogte van het budget is afhankelijk van de conjuncturele ontwikkelingen op landelijk niveau. Bij minder verstrekte bijstandsuitkeringen dan van te voren is ingeschat wordt het budget naar beneden bijgesteld, bij meer verstrekte bijstandsuitkeringen wordt het budget naar boven bijgesteld. In de begroting 2017 wordt er verder rekening mee gehouden dat er in dat jaar gemiddeld 725 bijstandsuitkeringen worden verstrekt. Het geschatte gemiddelde bedrag van een verstrekte uitkering bedraagt € 14.000 per jaar. Deze aannames kunnen in werkelijk afwijken.
Impact	Ingeschat wordt dat de gemeente een risico loopt van 10% van het begrote te ontvangen rijksbudget (€ 11.344.000), met een ruime risicokans. De afwijking op de uitkeringen wordt berekend op 10% van het bedrag dat is opgenomen aan te verstrekken uitkeringen (€ 10.150.000), ook met een ruime risicokans. Bij een forse overschrijding van het budget kan overigens een beroep worden gedaan op de ingebouwde Vangnetregeling bij het rijk.
(Beheers)maatregelen	Periodieke monitoring via de P&C cyclus en tussentijdse rapportages van de IGSD. Er is een plan van aanpak opgesteld door de IGSD. Dit plan is eind 2015 door de raad vastgesteld. Dit plan van aanpak zal vanaf het jaar 2016 moeten leiden tot een forse uitstroom van het aantal WWB'ers naar werk.

Risico: Investeringsprojecten ruimtelijk domein	
Omschrijving risico	Voor de aanleg en instandhouding van voorzieningen in de omgeving zijn investeringen noodzakelijk. De kredieten die met deze investeringen zijn gemoeid worden projectmatig aangevraagd en gemonitord. Een totaaloverzicht van de lopende projecten is door middel van een projectenlijst inzichtelijk. De

Risico: Investeringsprojecten ruimtelijk domein	
	aard en omvang van deze projecten kunnen erg verschillen en daarmee ook de risico's die per project worden gelopen. Om op projectniveau de risico's inzichtelijk te kunnen maken is de zogenaamde prescan ingevoerd. Hierbij wordt niet alleen gekeken naar financiële risico's, maar ook naar bijvoorbeeld organisatorische, juridische en maatschappelijke risico's. In de prescan wordt voor het inschatten van de kans van voorkomen gebruikt gemaakt van drie niveaus (klein, gemiddeld en groot). Voor het totaal van de risico's van alle projecten kan worden uitgegaan van een gemiddelde kans van voorkomen. Dit komt overeen met het kans-niveau 'ruim' en een rekenpercentage van 40%.
Impact	Om in zijn algemeenheid iets te kunnen zeggen over de financiële risico's van alle lopende investeringsprojecten kan worden uitgegaan van een gemiddelde impact van ca. 25% van de totale investerings-omvang. De totale omvang van de investeringsprojecten die vanuit het beheer openbare ruimte (excl. riolering) en vanuit ontwikkeling worden geïnitieerd bedraagt op dit moment € 10 miljoen. De impact van de risico's wordt momenteel dus geraamd op € 2,5 miljoen.
(Beheers)maatregelen	Afhankelijk van de risico's worden beheersmaatregelen ingezet. Door middel van kwartaalrapportages wordt de voortgang van het project en de beheersing van de risico's gemonitord.

Risico: Ontwikkeling Algemene Uitkering uit het Gemeentefonds	
Omschrijving risico	De inkomsten uit de Algemene Uitkering hebben de afgelopen jaren geen enkele stabiliteit laten zien. Het ene moment is er een flinke tegenvaller, korte termijn later gevolgd door een flinke meevaller. Het is dan ook zeer lastig hier iedere keer op te anticiperen.
Impact	Aangezien de gemeente voor een groot gedeelte afhankelijk is van de inkomsten uit de Algemene Uitkering en er iedere keer flinke bijstellingen zijn, kan het betekenen dat iedere keer het beleid moet worden bijgesteld.
(Beheers)maatregelen	Het iedere keer weer bijstellen van de begroting na de ontvangst van nieuwe circulaire's.

Risico: Wettelijk opgelegde fysieke RUD i.p.v. netwerkvariant	
Omschrijving risico	Sinds juni 2015 is bekend dat de netwerkorganisatie voor de uitvoering van de milieutaken moet worden omgezet naar een gemeenschappelijke regeling. De Regionale Uitvoeringsdienst IJsselnd (OD) zal worden omgezet naar een Omgevingsdienst IJsselnd met ingang van 1 januari 2018. Dat betekent dat ca. 8 fte over zal gaan naar de OD. Dit zal gepaard gaan met mogelijk forse (frictie)kosten.

Risico: Wettelijk opgelegde fysieke RUD i.p.v. netwerkvariant	
Impact	Met de vorming van de OD zal milieukennis uit de organisatie verdwijnen en zal in nauwe samenwerking met de OD taken worden overgedragen en uitgevoerd door de OD. Door bezuinigingen die de afgelopen jaren zijn doorgevoerd in het veld van vergunningen, toezicht en handhaving is geen (financieel, organisatorisch, personeel) ruimte aanwezig om dit structureel op te vangen.
(Beheers)maatregelen	De samenwerking met de OD zal veel aandacht geven aan werkprocessen, overdracht van taken en verantwoordelijkheden (mandaat).

4.2.4. Het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en de risico's

Nu de weerstandscapaciteit is bepaald en de omvang van de te lopen risico's kunnen beide met elkaar worden geconfronteerd. Ook al is de omvang van een risico niet exact te becijferen, in ieder geval hebben we ze als p.m. benoemd, zodat inzicht ontstaat in welke risico's de gemeente loopt. Daarbij kunnen zich de volgende scenario's voordoen:

- uitkomst inventarisatie risico's/weerstandscapaciteit > 1, er is onvoldoende weerstandscapaciteit aanwezig
- uitkomst inventarisatie risico's/weerstandscapaciteit < 1, er zijn overtollige middelen (die alternatief kunnen worden aangewend)
- uitkomst inventarisatie risico's/weerstandscapaciteit = 0, risico's en middelen zijn voldoende (wordt meer beschouwd als een theoretische situatie).

Op basis van de in het risicoprofiel opgenomen risico's, die gekwantificeerd kunnen worden bedraagt het totale risicobedrag afgerond € 5 mln. Voor de overige risico's is dit nog niet concreet aan te geven, maar het belangrijkste is dat ze worden benoemd. Op basis van de wegingsfactoren bedraagt het risicobedrag afgerond € 2,9 mln.

Worden ook de p.m. posten bij de afweging betrokken dan is de indicatie toch, dat er voldoende structurele en incidentele weerstandscapaciteit (€ 11,4 mln.) aanwezig is.

4.2.5. Diverse kengetallen

4.2.5.1. Inleiding

Nieuw in deze paragraaf is een vijftal kengetallen, die inzicht geven in de ontwikkeling van geldstromen en de hoogte van de schuld. Deze kengetallen zijn op 15 juli 2015 via het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) door het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties vastgesteld, en dienen in de begroting en het jaarverslag te worden opgenomen. Het betreft de kengetallen:

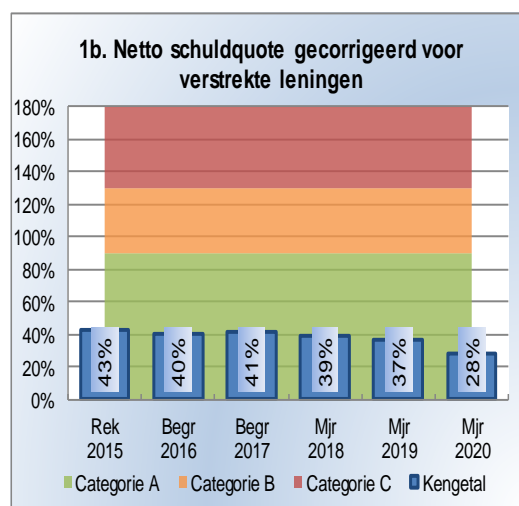
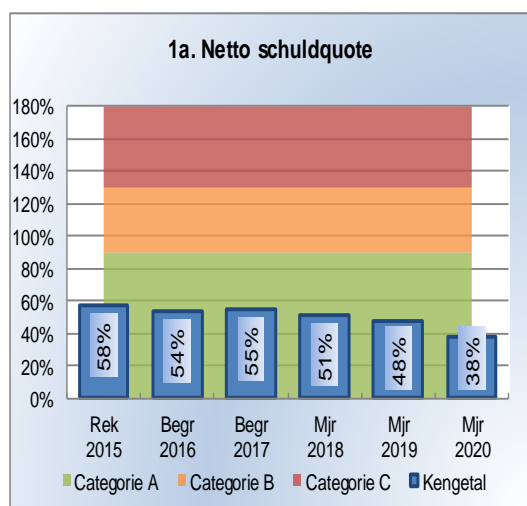
1. Netto schuldquote & netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen
2. Solvabiliteitsratio
3. Grondexploitatie
4. Structurele exploitatieruimte
5. Belastingcapaciteit

Ervaring met het werken met deze indicatoren moeten we nog opdoen en onze werkwijze zal dan ook nog verder ontwikkeld moeten worden. Daarvoor vragen wij u als raad om hierin mee te denken. Vragen die hierbij meespelen zijn o.a. welke doelen zijn reëel, wat hebben we zelf in de hand en wat niet (bijv. effecten door rijksbeleid), welke (sturing)indicatoren vinden wij belangrijk en welke nuances dienen daarbij aangebracht te worden. In de vorige programmabegroting zijn wij gestart met een historische weergave van de kengetallen. Thans zijn de kengetallen ook meerjarig doorgetrokken, waarbij 3 categorieën groen (A), oranje (B) en rose (C) worden onderscheiden. Categorie C is daarbij het meest en A het minst risicovol. Het Rijk hanteert deze indeling voor de beoordeling van de financiële positie van de gemeenten. Voor vier van de vijf kengetallen scoort de gemeente Steenwijkerland in het groene vlak. Geconstateerd mag dan ook worden dat de gemeente Steenwijkerland een degelijke financiële positie heeft.

4.2.5.2. Netto schuldquote & netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen

De netto schuldquote geeft inzicht in het niveau van de schulden ten opzichte van de eigen inkomsten, terwijl bij de netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen rekening wordt gehouden met de door de gemeente verstrekte leningen aan bijvoorbeeld woningbouwcorporaties.

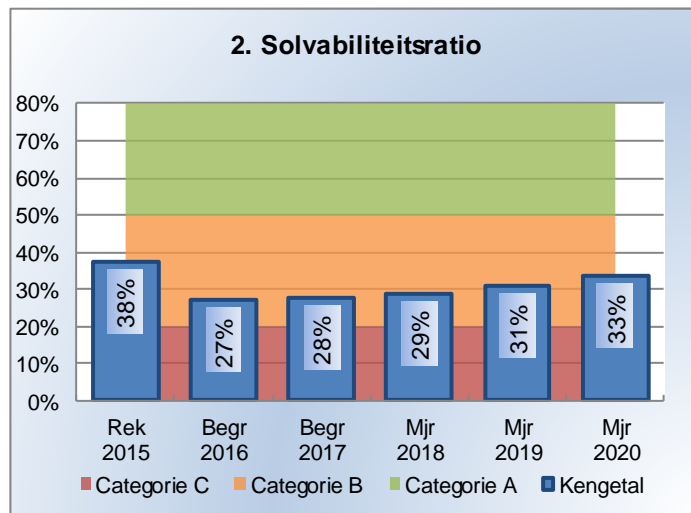
In de volgende grafieken wordt de verwachte ontwikkeling van beide schuldquotes weergegeven. Bij beide schuldquotes zijn wij een forse daling van de percentages.

4.2.5.3. Solvabiliteitsratio

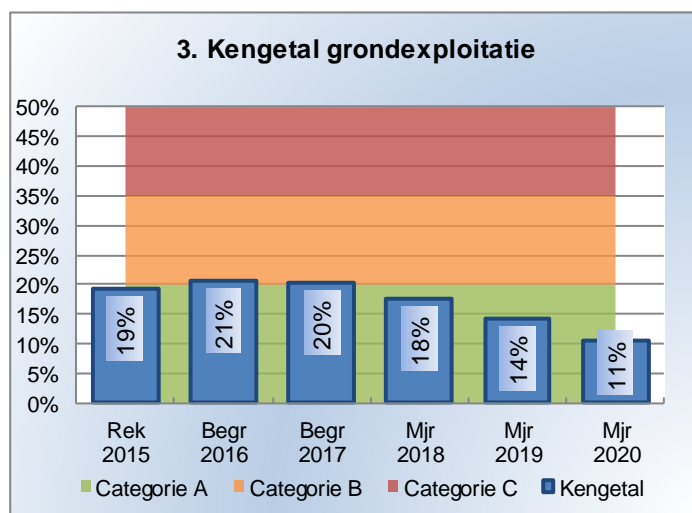
De solvabiliteitsratio geeft aan in hoeverre het bezit op de balans is afbetaald. Bij een hoog solvabiliteitspercentage is er sprake van dat de gemeente geen of weinig schulden heeft. Bij een laag percentage geldt uiteraard het omgekeerde of met andere woorden het eigen vermogen wordt uitgedrukt in een percentage van het totale vermogen.

Het percentage voor de gemeente Steenwijkerland is stijgende. Voor 2017 wordt een solvabiliteitsratio verwacht van 28%, terwijl voor 2020 33% wordt gecalculeerd, hetgeen dus een verbetering van het aandeel van eigen vermogen in het totale vermogen betekent.

4.2.5.4. Grondexploitatie

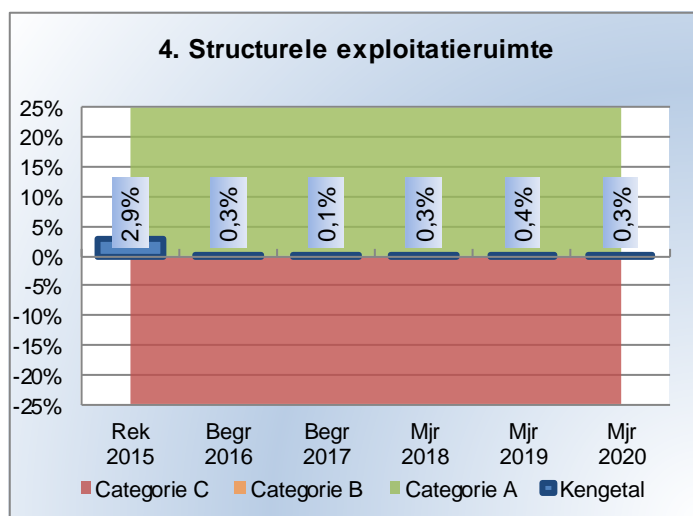
Het aanhouden van voorraden bouwgrond betekent een risico. Het is immers altijd de vraag of de bouwgrond met winst verkocht kan worden. Om de hoogte van dit financiële risico in beeld te brengen, is het kengetal grondexploitatie vastgesteld. Het kengetal geeft de verhouding aan tussen de waarde van de voorraden bouwgrond en de jaarlijkse gemeentelijke inkomsten. Hoe hoger dit kengetal hoe meer risico wordt gelopen. Er is een dalende tendens waar te nemen voor wat betreft de ontwikkeling van het kengetal voornamelijk veroorzaakt door een afname van de voorraad bouwgrond. De gemeente Steenwijkerland voert namelijk een faciliterend en geen actief grondbeleid.

4.2.5.5. Structurele exploitatieruimte

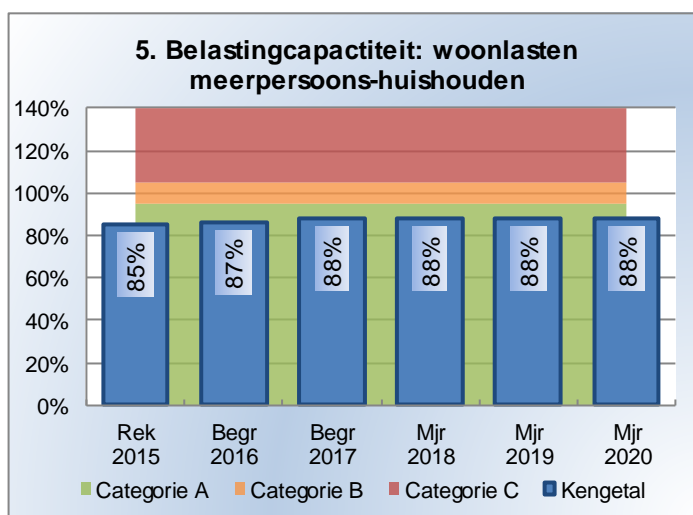
De structurele exploitatieruimte is van belang om te kunnen beoordelen welke structurele ruimte er is om de eigen lasten te dragen, of welke structurele stijging van de baten of structurele daling van de lasten daarvoor nodig is. De structurele exploitatieruimte wordt berekend door het saldo van de structurele baten en lasten en het saldo van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves te delen door de totale baten. Zo ontstaat een percentage: als dit positief is, betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten te dekken. Zoals uit de navolgende grafiek blijkt verwachten wij voor de komende jaren dat de

structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten ter dekken. Overigens blijkt dit ook uit het materieel resultaat voor de verschillende planjaren.

4.2.5.6. Belastingcapaciteit

Het kengetal belastingcapaciteit geeft inzicht in de mate waarin een financiële tegenvaller in het volgende begrotingsjaar kan worden opgevangen of waarin er ruimte is voor nieuw beleid. Door de hoogte van de woonlasten (OZB, rioolheffing en afvalstoffenheffing) in de gemeente te vergelijken met het landelijk gemiddelde kan een indicatie gegeven worden van de belastingcapaciteit. Het kengetal vergelijkt de woonlasten in jaar t met de landelijk gemiddelde woonlasten (COELO) in jaar (t-1). Voor 2017 komt dit cijfer uit op 88%. De woonlasten van Steenwijkerland liggen met dit percentage beneden het landelijk gemiddelde van 95%. Wij gaan ervan uit dat de woonlasten (en daarmee de belastingcapaciteit) de komende jaren onder het landelijk gemiddelde zullen blijven.

Resumé

Kengetallen	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	MJR 2018	MJR 2019	MJR 2020
Netto schuldquote	58%	54%	55%	51%	48%	38%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	43%	40%	41%	39%	37%	28%
Solvabiliteitsratio	38%	27%	28%	29%	31%	33%
Grondexploitatie	19%	21%	20%	18%	14%	11%
Structurele exploitatieruimte	4%	1%	0%	0%	0%	0%
Gemeentelijke belastingcapaciteit	85%	87%	88%	88%	88%	88%

4.3. Meerjaren auditplan

In de raadsvergadering van 28 oktober 2014 heeft u het meerjarig auditplan 2015-2018 vastgesteld.

In dit plan zijn de te onderzoeken processen voor de periode 2015-2018 opgenomen en voorzien van een doelstelling en een planning. Tevens is per proces aangegeven of het onderzoek is gericht op de kwaliteit van de beheersing van het proces, de beoordeling van de doelmatigheid, (financiële) rechtmatigheid of een combinatie hiervan. Met deze inhoud wordt beoogd voor de jaren 2015-2018 een volledig audit programma aan te bieden als fundament voor de interne controle. In bijlage 3 zijn de te onderzoeken processen voor 2017 opgenomen.

Met het vaststellen van de programmabegroting door de gemeenteraad wordt de onderzoeksopdracht voor het college voor dat jaar bekrachtigd.

4.4. Onderhoud kapitaalgoederen

Algemeen

De kapitaalgoederen van de gemeente zijn voorzieningen in de openbare ruimte waarvoor investeringen zijn gedaan. Het gaat hierbij om voorzieningen zoals wegen, groen, water, riolering en gebouwen. Het onderhoud aan deze voorzieningen is van groot belang voor het optimaal functioneren van de gemeente, bijvoorbeeld op het gebied van leefbaarheid, veiligheid, vervoer en recreatie. Het onderhoud is ook nodig om kapitaalvernietiging te voorkomen.

Voor het goed onderhouden van de kapitaalgoederen is een aantal zaken belangrijk. Allereerst is het van belang dat bekend is wat moet worden onderhouden en wat de huidige staat van onderhoud is. Hiervoor maakt de gemeente gebruik van een beheerpakket dat aan de hand van inventarisaties en inspecties in het veld up-to-date wordt gehouden. Vervolgens moet eenduidig bekend zijn wat het gewenste kwaliteitsniveau is. Dit is vastgelegd in de Integrale Visie Openbare Ruimte (IVOR), die in 2007 door de gemeenteraad is vastgesteld, en in beleidsdocumenten die per onderdeel beschikbaar zijn.

Om de aansluiting van de activiteiten op het gebied van beheer en onderhoud met de bestuurlijke ambities en de wensen van de stakeholders te verbeteren en te borgen wordt op dit moment gewerkt aan de implementatie van een assetmanagementsysteem.

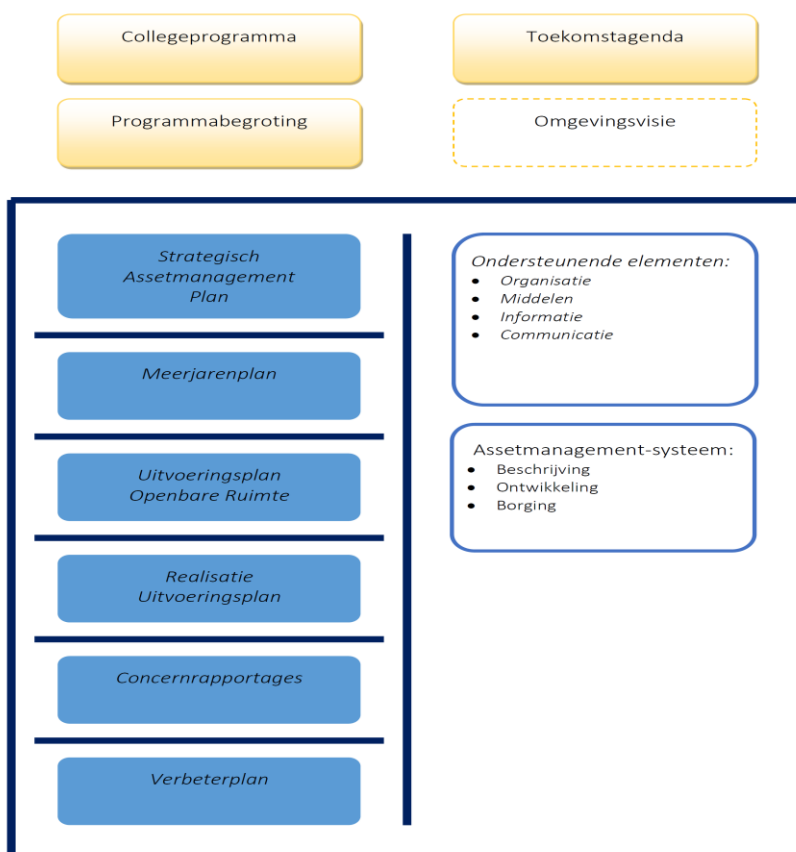
In deze paragraaf wordt eerst een korte beschrijving gegeven van het assetmanagementsysteem. Vervolgens worden de verschillende onderdelen nader uitgewerkt. De uitwerking vindt plaats volgens de volgende stappen:

- Waar gaat het over (areaal)?;
- Wat zijn de doelstellingen (beleidskader)?;
- Wat zijn de financiële consequenties van deze doelstellingen?;
- Zijn deze consequenties geborgd in de begroting?

Assetmanagement

In 2015 is de gemeente gestart met de implementatie van een assetmanagementsysteem op basis van NEN-ISO 55000. In onderstaande figuur zijn de onderdelen van het systeem in de weergegeven.

De architectuur van het systeem, zoals weergegeven in de figuur is ondertussen vastgesteld. De figuur stelt een open kast voor, waarbij de kast niet alleen een afkorting is van ‘kapitaalgoederen Steenwijkerland’, maar ook symbool staat voor het open karakter van het systeem. Het systeem is open in de zin van flexibel, maar ook in de zin van transparant en toegankelijk.

De implementatie van het assetmanagementsysteem vindt op een organische wijze plaats. Er wordt aan alle onderdelen tegelijkertijd gewerkt. Op natuurlijke momenten wordt een stap gezet in het vaststellen van een volgende ontwikkelingsfase van een onderdeel. Het vaststellen van het watertakenplan (in 2015) en het beleidsplan wegen (gepland voor 2017) zijn voorbeelden van dergelijke natuurlijke momenten.

Binnen het assetmanagementsysteem is een belangrijke plaats ingeruimd voor het Strategisch Assetmanagement Plan. In dit plan wordt een inhoudelijke en procesmatige vertaling gemaakt van de bestuurlijke ambities uit het collegeprogramma naar de activiteiten die nodig zijn om deze ambities waar te maken.

maken. De bedoeling is om in het plan ook een Nota Onderhoud Kapitaalgoederen op te nemen dat als kader dient voor de jaarlijkse paragraaf onderhoud kapitaalgoederen.

Wegen

Areaal

Het wegenareaal bestaat uit:

Areaal Wegen	Aantal	%
• Asphalt	173	49
• Cementbeton	11	3
• Elementen	158	45
• Onverhard	12	3
	354	100

Beleidskader

Het beleidskader voor het onderhoud van de wegen, voet- en fietspaden wordt op dit moment nog gevormd door het 'Onderhoudsbeleidsplan wegen 2005-2008'. De gemeenteraad heeft bij het vaststellen van dit plan gekozen voor het scenario waarbij het kwaliteitsniveau van 2004 van de wegen wordt gehandhaafd. Voor de fietspaden is het kwaliteitsniveau 'comfortabel' het uitgangspunt. Het opstellen van een nieuw beleidsplan bevindt zich ondertussen in een afrondende fase en zal begin 2017 ter vaststelling worden aangeboden aan de gemeenteraad.

Uit het beleidskader voortvloeiende financiële consequenties

In het 'Onderhoudsbeleidsplan wegen 2005-2008' zijn de financiële consequenties van het vastgestelde kwaliteitsniveau berekend. Concreet betekende dit dat in 2005 een jaarlijks budget nodig was van ca. € 1,6 mln. Het vastgestelde beleid uit 2005 is in 2017 nog de leidraad voor het onderhoud. Door middel van jaarlijkse inspecties wordt de houdbaarheid van het beleid regelmatig tegen het licht gehouden. Iedere weg wordt minimaal eens per twee jaar geïnspecteerd, waarbij de wegen worden beoordeeld op verschillende shadebeelden. De inspectiegegevens worden met het geautomatiseerde wegbeheerpakket vertaald naar benodigde maatregelen. De afgelopen jaren is duidelijk geworden dat gezien de leeftijd van het areaal een herijking van het beleid noodzakelijk is. Het is op dit moment nog niet bekend wat de financiële consequenties van deze herijking zullen zijn.

Vertaling van de financiële consequenties in de begroting

Met het vaststellen van het beleidskader in 2005 heeft de gemeenteraad ook ingestemd met een verhoging van het wegenbudget naar ca. € 1,6 mln.. Dit bedrag is ook nu nog de basis voor het onderhoud van de wegen. In 2013 is wel een structurele bezuiniging op het budget doorgevoerd van € 250.000,-. De bezuiniging kon worden doorgevoerd zonder het verlaten van het afgesproken kwaliteitsniveau. Door slimmer aan te besteden kon worden geprofiteerd van de marktwerking. Daarnaast kon een efficiëncyslag worden gemaakt door werkzaamheden te combineren en integraal op de markt te brengen. De vertaling van e.e.a. in de begroting van 2017 is als volgt.

Basisbedrag uit 2005	€ 1,60 mln.
Indexering en areaaluitbreiding	€ 0,35 mln.
Bezuiniging 2013	€ 0,25 mln. (-)
Overige kosten *)	€ 0,7 mln.
Totale budget wegen in 2017	€ 2,40 mln.

*) het gaat hierbij o.a. om directe kosten, kapitaallasten en belastingen

Met ingang van 2016 is gestopt met het chemisch bestrijden van onkruid op de verharding. Geconstateerd is dat het beschikbare budget ontoereikend is om het onkruid op een meer duurzame manier te bestrijden. Vooralsnog wordt het tekort geraamd op € 100.000,-. In deze begroting (Bestedingsplan 2017-2020) wordt daarom een voorstel gedaan om het wegbudget structureel met dit bedrag te verhogen.

Riolering

Areaal

De areaalgegevens van het riool (peildatum 19-09-2016) zijn als volgt:

Areaal Riool	Aantal	Eenheid
• Vrijverval riolering	420	km
• Persleiding	61	km
• Drukriolering	341	km
• Gemalen	144	stuks
• Randvoorzieningen	12	stuks
• Minigemalen	1.150	stuks

Beleidskader

De beleidskaders voor de riolering zijn vastgesteld in het Watertakenplan Fluvius 2016-2021, dat is opgesteld met het waterschap Reest en Wieden en de zes inliggende gemeenten van het beheergebied van het waterschap. Voor de gemeentelijke watertaken zijn de volgende vijf bestuurlijke doelen gedefinieerd:

1. Risico's voor de volksgezondheid door aanraking met schadelijke stoffen en geur-overlast maximaal beperken.
2. Beperk wateroverlast door water op straat en beperk overstroming maximaal.
3. Beperk hinder door falen van riolen en door verstopping of werkzaamheden.
4. Zorg voor goede oppervlaktewater-kwaliteit, voer zo weinig mogelijk schoon water af naar de zuivering.
5. De klant staat voorop. Aantal klachten zit onder het landelijk gemiddelde.

Twee doelen richten zich op communicatie, meldingen, klachten en afhandeling hiervan. Het betreft doel 1: 'bescherm de volksgezondheid' en doel 5: 'zorgvuldige dienstverlening'. De overige drie doelen (doel 2: beperk wateroverlast, doel 3: beperk hinder en doel 4: spaar het milieu) bepalen in grote mate de inzet van menskracht en middelen. Daartoe wordt een aantal strategische keuzes gemaakt:

- Inzetten op assetmanagement en een sterke betrokkenheid van inwoners en bedrijven.
- Inzetten op versterken van de duurzaamheid.
- Maatregelen afleiden uit de ketenbenadering en de bestuurlijke doelen. Daarbij zijn de zorgplichten leidend voor de mate waarin de gemeente haar verantwoordelijkheid invult:
 - Aanleg van nieuwe voorzieningen;
 - Gegevensbeheer;
 - Aansluiting op riolering of IBA;
 - Onderhoudswerkzaamheden;
 - Kwaliteit van riolering;
 - Functioneren van riolering;
 - Aanpak knelpunten;
 - Communicatie;
 - Klimaatverandering;
 - Afkoppelen;
 - Overdracht stedelijk water;

- Zorgplicht grondwater.

Uit het beleidskader voortvloeiende financiële consequenties

In het watertakenplan is niet alleen het beleidskader vastgelegd, maar zijn ook de financiële consequenties bepaald. Per jaar worden de concrete plannen die gebaseerd zijn op het watertakenplan opgenomen in het Uitvoeringsplan Openbare Ruimte.

Vertaling van de financiële consequenties in de begroting

De financiële consequenties van het watertakenplan zijn één op één verwerkt in de Programmabegroting 2017-2020. De (globale) opbouw van het budget riolering is in onderstaande tabel weergegeven.

Onderzoek en planvorming	€ 0,27 mln.
Onderhoud riolering	€ 0,54 mln.
Overige kosten *)	€ 3,41 mln.
Vaste lasten **)	€ 0,38 mln.
<i>Totale budget exploitatie riolering in 2017</i>	<i>€ 4,60 mln.</i>

*) het gaat hierbij voornamelijk om directe kosten, overhead en kapitaallasten

***) vaste lasten zijn o.a. energiekosten, kwijscheldingen en telefoonkosten

Water en kunstwerken

Areaal

Het areaal water- en kunstwerken bestaat uit:

Kunstwerken	Aantal	Eenheid
• Kunstwerken (bruggen, steigers en voorzieningen)	335	stuks
• Havens	11	stuks
• Beschoeiing	ca. 100	km

Water	Aantal	Eenheid
• Watergangen stedelijk gebied	46	km
• Niet schouwsloten	119	km
• Schouwsloten	207	km
• Greppels	100	km
• Duikers	1.500	stuks

Beleidskader

Het gewenste kwaliteitsniveau van de water- en kunstwerken in de gemeente is vastgelegd in diverse beleidnota's en plannen. De volgende documenten liggen ten grondslag aan het nagestreefde kwaliteitsniveau:

- Beleidsnota Kunstwerkenbeheer, DHV 2004;
- Beleidsplan oeverconstructies Steenwijkerland (2016-2020);
- Watertakenplan Fluvius 2016-2021;

In de beleidsnota Kunstwerkenbeheer is een analyse gemaakt van de staat van onderhoud van de kunstwerken, waarbij een aantal scenario's voor het meerjarenonderhoud is doorgerekend. In 2004 werd geconstateerd dat het onderhoudsniveau van de kunstwerken als redelijk goed kon worden bestempeld en

dat het toenmalige budget op de korte termijn toereikend zou zijn. Op de langere termijn werd een tekort voorzien voor met name het onderhoud van de beschoeiing.

In 2015 is een beleidsplan oeverconstructies vastgesteld. In dit beleidsplan is op basis van voor- en nadelen van verschillende scenario's gekozen voor een variant waarbij daar waar beschoeiing echt nodig is bij vervanging gekozen wordt voor kunststof. Dit is een duurzaam en financieel gunstig scenario. Dit betekent dat er bij constatering van een matige, slechte of zeer slechte kwaliteit dient te worden gekeken of:

1. De beschoeiing onder verantwoordelijkheid van de gemeente valt (als het onder particuliere verantwoordelijkheid valt dan dient de gemeente de particulier aan te schrijven en te wijzen op de slechte staat van de beschoeiing, maar verder geen actie te ondernemen);
2. De locatie vraagt om beschoeiing of dat kan worden volstaan met een natuurlijke oever (als de huidige beschoeiing kan worden vervangen door ene natuurlijke oever dan is dat een duurzamere invulling);
3. De beschoeiing kan worden vervangen door een duurzame kunststof beschoeiing (als er toch beschoeiing dient te komen dan heeft een kunststof toepassing de voorkeur boven hout als de omstandigheden dit toelaten).

Op dit moment wordt gewerkt aan een nieuw beleidsplan voor de oeververbindingen. De planning is dat dit in 2017 door de raad wordt vastgesteld.

Uit het beleidskader voortvloeiende financiële consequenties

In de beleidsnota Kunstwerkbeheer 2004 wordt voor het gekozen kwaliteitsniveau een benodigd budget voor oeverconstructies en de havens van € 300.000,- berekend. Doorvertaling van het beleid uit 2004 naar 2017 leidt (globaal) tot de volgende bedragen.

Bedragen x € 1.000,-	Inschatting 2004	Indexering en areaaluitbreiding	Inschatting 2017
Oeververbindingen*	250	85	335
Havens**	50	15	65

*) De afgelopen jaren heeft zich een aantal incidenten met kunstwerken voorgedaan waaruit de conclusie is getrokken dat de houdbaarheid van de beleidsnota uit 2004 is verstreken. In 2016 is daarom gestart met het opstellen van een nieuw beleidsplan voor de oeververbindingen. De verwachting is dat dit plan in 2017 aan de raad kan worden aangeboden.

In het beleidsplan oeverconstructies is geconstateerd dat er sprake is van achterstallig onderhoud door uitgestelde vervanging. In het stuk worden op basis van het vastgestelde onderhoudsniveau onderstaande financiële consequenties becijferd.

Bedragen x € 1.000,-	2016-2020
Oeverconstructies:	
- Uitgestelde vervangingen	300
- Planmatig onderhoud	300
<i>Totaal jaarlijks</i>	<i>600</i>

Voor het onderhouden van de waterpartijen van de gemeente is in het Watertakenplan 2016-2021 uitgegaan van de gegevens van het verbreed GRP van de vorige planperiode (2009-2015). De kosten voor dit onderhoud zijn als volgt:

Bedragen x € 1.000,-	Raming jaarlijkse kosten x € 1.000,-
Baggeren	950
Maaien en onderhouden sloten	280
<i>Totaal benodigd op basis van watertakenplan</i>	1.230

Vertaling van de financiële consequenties in de begroting

In onderstaand overzicht is weergegeven hoe de benodigde bedragen zijn vertaald in de Programmabegroting 2017-2020.

<i>Oeververbindingen</i>	
Onderhoud en vervanging	€ 0,33 mln.
Overige kosten *)	€ 0,23 mln.
<i>Totale budget oeververbindingen in 2017</i>	<i>€ 0,56 mln.</i>
<i>Recreatieve voorzieningen</i>	
Jachthavens **)	€ 0,05 mln.
Recreatieve vijvers	€ 0,05 mln.
Overige kosten *)	€ 0,02 mln. (-)
<i>Totale budget recreatieve voorzieningen in 2017</i>	<i>€ 0,08 mln.</i>
<i>Waterwegen (stedelijk water)</i>	
Onderhoud beschoeiingen	€ 0,60 mln.
Baggeren***)	€ 0,48 mln.
Maaien sloten	€ 0,28 mln.
Overige kosten *)	-
<i>Totale budget waterwegen in 2017</i>	<i>€ 1,36 mln.</i>

*) Overige kosten bestaan uit directe kosten en kapitaallasten

**) Voor het beheer en onderhoud van de jachthavens wordt samengewerkt met een exploitant. Met de deze exploitant worden afspraken gemaakt over de besteding van liggelden ten gunste van het onderhoud van de havens.

***) De intentie is om evenals het afgelopen jaar in samenwerking met de provincie en het waterschap werken uit te voeren tot het totaal benodigde bedrag van € 950.000.

Openbaar groen en speelvoorzieningen

Areaal

Het areaal groen, sport- en speelvoorzieningen bestaat uit:

Areaal Groen- en speelvoorzieningen	Aantal	Eenheid
• Bomen	34.000	stuks
• Gazon	100	ha
• Extensief beheerd gras	95	ha
• Bermen	235	ha
• Hagen	29.000	m2
• Plantsoen	15	ha
• Landschappelijk groen (bos en houtwallen)	87	ha
• Speelplekken	170	stuks

Beleidskader

Openbaar groen heeft betrekking op boombeheer, plantsoenbeheer, maaibeheer en dierenweides. Hierbij zijn de volgende nota's en plannen van belang:

- De Integrale Visie Openbare Ruimte (IVOR);
- Beleidsnota Groen, 2007;
- Meerjarenprogramma Groen (MJP Groen), 2011;
- Landschapsonwikkelingsplan (LOP), 2005;
- Kwaliteitshandboek onderhoud openbare ruimte gemeente Steenwijkerland.

Voor de speelvoorzieningen zijn de volgende nota's van belang:

- Speelplekkenbeleid (2009);
- Meerjarenplan Spelen (2014).

In het landschapontwikkelingsplan is aangegeven hoe het landschap ontwikkeld en beheerd kan worden. In de beleidsnota Groen worden de beheerambities met betrekking tot het groen beschreven. Een basis onderhoudsniveau is daarbij het uitgangspunt. Naast het dagelijks beheer zijn er ambities op het gebied van duurzaamheid, streekeigen beplanting en een schone, hele en veilige omgeving. Het Meerjarenplan Groen geeft aan hoe aan deze ambitie de komende jaren invulling wordt gegeven.

In 2014 heeft de gemeenteraad op basis van een evaluatie besloten om de lijn van het speelplekkenbeleid uit 2009 ('Plekken om (mee) te spelen') te continueren. In dit plan is vastgesteld dat de gemeente spelen en bewegen stimuleert en dat daarvoor voldoende speelruimte aangeboden wordt. Om het buitenspelen te stimuleren zijn er uitdagende natuurspeelplekken ontwikkeld gericht op beweging en het prikkelen van de fantasie. Bij het ontwerpen van speelplekken wordt rekening gehouden met medegebruik door kinderen met een beperking. Open schoolpleinen dragen bij in de behoefte aan speelruimte. Er zijn daarover met diverse scholen afspraken gemaakt. Bij het ontwerp en onderhoud van de openbare ruimte in het algemeen wordt nagegaan hoe de bespeelbaarheid verhoogd kan worden. Het onderhoud van de speelvoorzieningen zal op het basisniveau van 'schoon heel en veilig' worden uitgevoerd.

Uit het beleidskader voortvloeiende financiële consequenties

In het Meerjarenplan Groen is becijferd dat om de ambities die in het beleid zijn vastgelegd te kunnen waarmaken er een extra investering nodig is van € 1,1 mln. verdeeld over vier jaren. Daartegenover staat een structurele bezuiniging op het reguliere budget, die oploopt tot € 45.000,- in 2014.

In het Meerjarenplan Spelen is voor een periode van 10 jaren becijferd hoeveel geld er nodig is om op het vastgestelde beleid te kunnen uitvoeren. In onderstaande tabel zijn de bedragen voor de komende vier jaren weergegeven.

(bedragen x € 1.000,-)	2017	2018	2019	2020
<i>Totale benodigde onderhouds- en investeringskosten</i>	143	295	270	202

Vertaling van de financiële consequenties in de begroting

Met het vaststellen van het MJP Groen heeft de gemeenteraad het hierboven genoemde investeringsbedrag voor de jaren 2011 t/m 2014 vrijgegeven. In 2016 vindt de afronding van deze investering plaats.

In de begroting van 2014 is een structurele bezuiniging op het groenbudget doorgevoerd van € 150.000,-. Vooralnog is het uitgangspunt dat de gewenste beeldkwaliteit van het groen kan worden gehandhaafd door slimmer aan te besteden en door (markt)partijen te betrekken bij de wijze waarop de beeldkwaliteit kan worden gerealiseerd. De verdeling van het beschikbare budget voor het groenonderhoud is als weergegeven in onderstaande tabel.

Openbaar groen in eigen beheer	€ 0,36 mln.
Openbaar groen NoordWestGroep	€ 0,68 mln.
Onderhoud bermen	€ 0,31 mln.
Onderhoud bomen	€ 0,13 mln.
Interne kosten	€ 0,9 mln.
<i>Totale budget groen</i>	<i>€ 2,38 mln.</i>

In 2014 is voor het onderhoud van de speelvoorzieningen besloten tot het instellen van een voorziening, met als doel kosten die in de toekomst worden verwacht te kunnen opvangen. Zo is in 2016 het verschil tussen het beschikbare budget en het benodigde bedrag, zijnde € 194.000,- minus € 134.000,-, is € 60.000,- toegevoegd aan de voorziening.

Gebouwen

Areaal

Hieronder is een overzicht gegeven van de verschillende gebouwen die door de gemeente worden beheerd:

Gemeentelijke gebouwen	Aantal	Eenheid
• Binnensport accommodaties	8	stuks
• Buitensport accommodaties	16	stuks
• Gemeentelijke panden	1	stuks
• Werkplaatsen	3	stuks
• Brandweer	6	stuks
• Musea	5	stuks
• Wijkgebouwen	4	stuks
• Peuterspeelzalen	4	stuks
• Jeugdthonken	2	stuks
• Begraafplaatsen	16	stuks
• Woningen	5	stuks
• Recreatie	12	stuks
• MFC	1	stuks
• Theater	1	stuks
• Overige panden	42	stuks

Beleidskader

Van de gebouwen die de gemeente in onderhoud heeft zijn onderhoudsplannen opgesteld. Hierin is het te verrichten onderhoud voor meerdere jaren vastgelegd inclusief de onderhoudskosten waarmee rekening moet worden gehouden. Uitgegaan wordt van drie categorieën onderhoud. Het klachtenonderhoud betreft dagelijks voorkomende calamiteiten en storingen. Daarnaast is er het onderhoud waarvoor servicecontracten zijn afgesloten. Dit betreft voornamelijk technische installaties. Tenslotte is er het planmatig onderhoud.

Uit het beleidskader voortvloeiende financiële consequenties

Op basis van bovengenoemde onderhoudsplannen is voor de periode van 2016 – 2025 een Meerjarenplan Maatschappelijk Vastgoed opgesteld. Deze plannen worden ieder jaar bij de jaarrekening geactualiseerd. Bij de laatste actualisatie is becijferd dat de jaarlijkse kosten aan planmatig onderhoud gemiddeld € 817.000,- bedragen. Uitbreidingen en duurzame maatregelen vallen buiten dit planmatig onderhoud en zullen via investeringen moeten worden gerealiseerd.

Vertaling van de financiële consequenties in de begroting

Het Meerjarenplan Maatschappelijk Vastgoed is verwerkt in de begroting. De maatregelen voor 2017 worden vastgelegd in het Uitvoeringsplan Maatschappelijk Vastgoed 2017.

Voor het Maatschappelijk Vastgoed is een voorziening ingesteld. Bij de jaarrekening wordt ieder jaar beoordeeld of er voldoende budget is. Dit tekort/overschot wordt verwerkt in de jaarrekening.

4.5. Financiering

Ambitie

Het streven is naar een optimale financiering van de gemeentelijke inkomsten en uitgaven op korte en lange termijn. Om deze treasuryfunctie goed uit te voeren, wordt gekeken naar de renteontwikkelingen op de geld- en kapitaalmarkt in Nederland. De treasuryfunctie wordt uitgevoerd binnen de normen van de Wet FIDO, de Wet HOF en het financieringsstatuut.

Doelstellingen

Bij de begroting wordt afgewogen welke investeringen er op korte en lange termijn plaatsvinden. Het is vervolgens onze taak om deze investeringen conform de kaders te financieren. We beperken ons tot de publieke taak en hanteren hierbij de volgende doelstellingen:

- Er is voldoende financiering op korte en lange termijn; zodoende kunnen wij te allen tijde aan onze betaalverplichtingen voldoen.
- De risico's die aan financiële transacties verbonden zijn worden beheerst en beperkt. Te denken valt onder andere aan renterisico's, koersrisico's en debiteuren-/crediteurenrisico's.
- De rentekosten van de leningen worden zoveel mogelijk beperkt.
- De interne verwerkingskosten en externe kosten bij het beheren van de geldstromen en financiële posities worden zoveel mogelijk beperkt.

Onze inzet

We maken onderscheid tussen financiering en dekking. Bij financiering gaat het om de vraag hoe we aan onze financiële middelen komen (bijvoorbeeld door verkoop van gronden of door het aangaan van geldleningen). Bij dekking gaat het om de vraag hoe we de middelen kunnen aanwenden om de begroting sluitend te houden (bijvoorbeeld opbrengst uitkering gemeentefonds en belastingopbrengsten).

De uitvoering van het financieringsbeleid vindt plaats binnen de kaders van de Wet Financiering Decentrale Overheden (Wet FIDO) en de Wet Houdbare Overheids Financiën (Wet HOF). Om vooral de financieringsrisico's te beperken, staan in de Wet FIDO twee instrumenten genoemd, te weten de renterisiconorm en de kasgeldlimiet.

Renterisiconorm

De wettelijke renterisiconorm bepaalt dat jaarlijks maximaal 20% van het begrotingstotaal onderhevig mag zijn aan renteherziening en herfinanciering. Hiermee is een maximum gesteld aan het renterisico op de langlopende leningenportefeuille. Van renteherziening is sprake als in de leningsovereenkomst is bepaald dat de rente gedurende de looptijd in een bepaald jaar zal worden aangepast. Herfinanciering is het aangaan van een nieuwe lening om de oude lening af te lossen. De renterisiconorm beperkt dus de aflossingen op de bestaande leningenportefeuille. Op een begrotingstotaal in 2017 van € 110 miljoen bedraagt de renterisiconorm voor onze gemeente € 22 miljoen. In 2017 vindt voor een bedrag van € 4,750 miljoen aan

aflossingen en renteherzelingen van bestaande leningen plaats. Dit is inclusief de renteherziening van € 0,9 mln., welke is doorgeleend aan Wetland Wonen. We kunnen nog een nieuwe lening aantrekken voor een bedrag van € 17,4 miljoen.

bedragen x € 1.000

Renterisiconorm		Begroting 2017	MJR 2018	MJR 2019	MJR 2020
Renterisico					
(1)	Renteherzelingen (o/g)	-	-	-	683
(2)	Betaalde aflossingen	4.750	4.021	3.982	3.597
(3) = (1) + (2)	Renterisico	4.750	4.021	3.982	4.280
Renterisico norm					
(4a)	Begrotingstotaal	111.177	110.432	109.830	111.646
(4b)	Percentage regeling	20%	20%	20%	20%
(4) = (4a) * (4b)	Toegestane renterisiconorm	22.235	22.086	21.966	22.329
Toets renterisico norm					
(5a) = (4>3)	Ruimte onder renterisiconorm	17.485	18.065	17.984	18.049
(5b) = (3>4)	Overschrijding renterisiconorm				

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet is in de Wet FIDO opgenomen om de directe gevolgen van een snelle rentestijging te beperken. De kasgeldlimiet bepaalt dat gemeenten hun financieringsbehoefte voor slechts een beperkt bedrag met kort geld (looptijd korter dan 1 jaar) mogen financieren. Hierdoor worden de renterisico's op korte termijn beperkt. De norm is in de wet gesteld op 8,5% van het begrotingstotaal aan lasten. Voor de gemeente Steenwijkerland bedraagt de limiet in 2017 afgerond € 9,4 miljoen. De kasgeldlimiet wordt optimaal benut vanuit de gedachte dat rente van kortlopend geld (bijvoorbeeld daggeld en kasgeld) de laatste jaren lager is dan van langlopende leningen.

Debiteuren-/crediteurenrisico

Onder debiteurenrisico wordt hier verstaan het risico dat uitgezette geldleningen niet worden terugontvangen van marktpartijen. Crediteuren worden binnen 28 dagen betaald, als de factuur binnen deze periode is geaccordeerd.

Schatkistbankieren

De Wet HOF verplicht lagere overheden alle geldelijke overschotten bij het Ministerie van Financiën te beleggen, om zo het overheidstekort binnen de grenzen van Europese doelstellingen te brengen en te houden. De Wet biedt, onder bepaalde voorwaarden, (lagere) overheden de mogelijkheid elkaar leningen te verstrekken. Dit kan voor beide partijen leiden tot gunstige rentecondities.

Uit oogpunt van doelmatigheid is in de Wet een drempelbedrag opgenomen. Hiermee kan een bepaald bedrag buiten de schatkist worden gehouden. Tot een begrotingstotaal van € 500 miljoen is het drempelbedrag bepaald op 0,75% met een minimum van € 250.000. Voor begrotingstotalen boven € 500 miljoen geldt een additionele drempel van 0,2% over dat deel dat de € 500 miljoen overstijgt. Voor de gemeente Steenwijkerland geldt als drempel voor 2017 0,75% van € 110 mln., ofwel € 0,825 mln. Wij mogen dus een positief rekening-courantsaldo hebben van € 0,825 miljoen, voordat wij moeten beleggen in de schatkist. Gelet op onze rekening-courantpositie en de geraamde financieringsbehoefte gaan wij ervan uit dat we in 2017 slechts zeer incidenteel gebruik zullen maken van schatkistbankieren.

Leningenportefeuille

Wij maken op dit moment optimaal gebruik van de kasgeldlimiet met name als gevolg van nieuwe investeringen en aflossingen op bestaande leningen. Deze vlottende schuld (looptijd < 1 jaar) moet bij overschrijding van de kasgeldlimiet gedurende een langere termijn worden omgezet in een schuld voor langere termijn (looptijd > 1 jaar) in de vorm van het aantrekken van een langlopende geldlening.

bedragen x € 1.000

Ontwikkeling leningenportefeuille o/g	2.017	2.018	2.019	2.020
Schuldrestant per 1 januari	56.738	52.518	49.038	45.609
Nieuw aangetrokken leningen	-	-	-	-
Reguliere aflossingen	4.220	3.480	3.429	3.032
Schuldrestant per 31 december	52.518	49.038	45.609	42.577
Verschuldigde rente	1.701	1.552	1.441	1.332
Gemiddeld rentepercentage	3,24	3,16	3,16	3,13

In het overzicht zijn niet meegenomen de opgenomen leningen, die zijn doorgesluisd naar woningcorporatie Wetland Wonen Groep. Het schuldrestant van deze doorgesluisde leningen bedraagt per 1 januari 2017 € 9,7 mln. Alle leningen zijn opgenomen bij de BNG Bank. In 2017 moet een totaalbedrag van plm. € 2 mln. worden betaald wegens verschuldigde rentekosten. Dit is inclusief de rentelasten van afgerond € 0,3 mln. voor de doorgesluisde leningen aan Wetland Wonen. Wij lopen een risico als de woningcorporatie haar betalingsverplichtingen niet nakomt. Het Waarborgfonds Sociale Woningen staat garant voor de betalingen van rente en aflossingen van 8 van de 9 verstrekte leningen. Volgens de nota Rentetoerekeningsbeleid 2006 wordt bij de bepaling van het renteomslagpercentage rekening gehouden met de opgenomen langlopende en kortlopende geldleningen per 1 januari 2016 voor het begrotingsjaar 2017. Op basis van deze berekening komt het omslagpercentage afgerond uit op 3% voor 2017. Echter volgens het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) moet het renteomslagpercentage in de komende jaren worden gebaseerd op de (verwachte) werkelijke rentelasten. Wij verwijzen u naar de volgende paragraaf.

Treasury.

Bij de wijzigingen van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) voor gemeenten is de toerekening van rente een belangrijk aandachtspunt. Doelstelling van de wijzigingen zijn met name het bevorderen van een eenduidige handelwijze met betrekking tot rente door gemeenten (harmonisering), stimuleren dat gemeenten de (verwachte) werkelijke rentelasten opnemen in de begroting en jaarstukken en het eenduidig inzichtelijk maken van de wijze waarop de gemeenten met rente zijn omgegaan (transparantie).

De bepalingen en de richtlijnen van de door de commissie BBV opgestelde notitie Rente 2017 treden in werking met ingang van het begrotingsjaar 2018. Echter de wettelijke bepalingen die in het Wijzigingsbesluit vernieuwing BBV zijn opgenomen inzake rente moeten wel verplicht met ingang van 2017 worden toegepast. Zo moet de rente vanaf 2017 worden toegerekend aan de taakvelden. In het renteschema hebben wij invulling gegeven aan de doorbelasting van de rentelasten naar de taakvelden. De bepaling van het omslagpercentage is nog niet gebaseerd op de (verwachte) werkelijke rentelasten, maar op de door u vastgestelde Kadernota en berekend op 3%.

Bovendien is in tegenstelling tot voorgaande jaren geen rekening gehouden met de bespaarde rente over het eigen vermogen en voorzieningen. De systematiek van de bespaarde rente over het eigen vermogen en de voorzieningen creëert volgens de commissie BBV een fictieve rentelast en leidt tot het (onnodig) opblazen

van de programmalasten en gaat daarmee ten koste van de eenvoud en transparantie. De commissie beveelt daarom ook aan om geen rente over het eigen vermogen en voorzieningen te berekenen. Het is zelfs niet uit te sluiten dat bij de eerstvolgende aanpassing van de notitie Rente het toerekenen van bespaarde rente niet langer toegestaan is. Het niet langer toerekenen van bespaarde rente betekent dat de (verwachte) werkelijke rentelasten lager uitvallen, hetgeen een lager omslagpercentage tot gevolg zou hebben.

Door het omslagpercentage overeenkomstig de Kadernota vast te stellen en niet langer bespaarde rente over het eigen vermogen en voorzieningen toe te rekenen ontstaat een aanzienlijk saldo op het taakveld Treasury. Per saldo wordt de programmabegroting echter wel belast met de (verwachte) werkelijke rente ter grootte van € 1.538.000.

bedragen x € 1.000

Renteschema		Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017
a. Externe rentelasten over de korte en lange financiering	(+)	-	-	2.166
b. Externe rentebaten	(-)	-	-	490
Totaal door te rekenen externe rente		-	-	1.676
c1. Rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	(-)	-	-	138
c2. Rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	(-)	-	-	275
c3 De rentebaar van doorverstrekte leningen indien daar een specifieke lening voor is aangetrokken	(+)	-	-	275
Saldo door te rekenen externe rente		-	-	1.538
d1. Rente over eigen vermogen	(+)	-	-	-
d2. Rente over voorzieningen (contante waarde)	(+)	-	-	-
Aan taakvelden (programma's inclusief overhead) toe te rekenen rente		-	-	1.538
e. Werkelijk aan taakvelden (programma's inclusief overhead) toegerekende rente (renteomslag)	(-)	-	-	3.193
f. Renteresultaat op het taakveld treasury		-	-	- 1.655

Kredietrisico's

Dit is het risico dat de gemeente loopt wanneer geldleningen worden verstrekt aan rechtspersonen, c.q. publieke instellingen die in voorkomende gevallen in financiële problemen zouden kunnen komen.

Onze gemeente zal in het begrotingsjaar 2017 in beperkte mate te maken hebben met kredietrisico's. De totale omvang van deze leningen per 1-1-2017 bedraagt afgerond € 14 mln.

De ontwikkeling van de verstrekte leningenportefeuille ziet er als volgt uit.

bedragen x € 1.000

Verstrekte leningen	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Vordering op Enexis N.V.	608	608	608	-
Vitens N.V.	1.319	1.055	792	528
Stichting roeiaccommodatie 't Diep	38	33	28	23
Stichting Woonconcept	839	559	280	-

Verstrekte leningen	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Wetland Wonen Groep	9.965	9.165	8.624	8.071
IGSD	225	150	75	-
N.V. Rova Holding	1.011	1.011	1.011	1.011
Div. verstrekte hypotheke gemeentepersoneel	65	57	49	41
Totaal verstrekte leningen	14.070	12.638	11.467	9.674
Rentevergoeding	540	488	446	319
Gemiddeld rentepercentage	3,84	3,86	3,89	3,30

Voor 2017 is een rentevergoeding van afgerond € 0,54 mln. begroot. Hieronder volgt een korte samenvatting.

bedragen x € 1.000

Ontvangen rente	Bedrag
Vordering op Enexis N.V.	77
Vitens N.V.	37
Stichting roeiaccommodatie 't Diep	1
Stichting Woonconcept	59
Wetland Wonen Groep	275
IGSD	9
N.V. Rova Holding	81
Div. verstrekte hypotheke gemeentepersoneel	1
Totaal ontvangen rente	540

Liquiditeitsplanning

De planning van de liquiditeiten heeft betrekking op toekomstige inkomsten en uitgaven van de gemeente. Voor het opstellen van deze planning is het nodig dat er een liquiditeitsprognose wordt gemaakt. In deze prognose moeten de ontvangsten en uitgaven in een bepaalde periode worden vermeld. Dit zal uiteindelijk leiden tot een verwachting van de benodigde liquiditeit. De Wet FIDO stelt eisen aan het actief beheren van toekomstige renterisico's. De gemeente wordt daarom gedwongen om een systematische planning hiervoor te ontwikkelen en bij te houden.

Financiering

Binnen de gemeente wordt een omslagrente in rekening gebracht bij de investeringen en de projecten van 3% (2016: 3,25%).

Financieringspositie

Het verschil tussen de financieringsbehoefte en de aanwezige beschikbare financieringsmiddelen (langlopende opgenomen geldleningen plus reserves en voorzieningen) is het financieringstekort of -overschot. De boekwaarde van de investeringen wordt per 1 januari 2017 geraamd op € 135 mln.

bedragen x € 1.000

Financieringsbehoefte	01-01-2017	01-01-2018	01-01-2019	01-01-2020
Boekwaarde				
Boekwaarde vaste activa incl. voorraden	119.177	122.661	115.155	107.447
Boekwaarde leningen u/g	16.368	15.207	14.034	12.169
Totaal boekwaarde	135.545	137.868	129.189	119.616
Aanwezige financieringsmiddelen				
Eigen vermogen				
Algemene reserves	24.488	24.844	24.313	24.071
Bestemmingsreserves	16.144	17.678	17.593	17.378
Totaal eigen vermogen	40.632	42.522	41.906	41.449
Vreemd vermogen				
Voorzieningen	5.347	4.980	4.504	3.957
Langlopende leningen	66.432	61.682	57.661	53.680
Totaal vreemd vermogen	71.779	66.662	62.165	57.637
Totaal financieringsmiddelen	112.411	109.184	104.072	99.086
Financieringstekort (-/-) c.q. overschot (+/+)	- 23.134	- 28.684	- 25.117	- 20.530

Financieringstekort

Bij de aanvang van dit begrotingsjaar ramen wij een financieringstekort van € 23 miljoen.

Dit tekort ontstaat doordat de som van de reserves en voorzieningen en de opgenomen geldleningen per 1 januari 2017 lager is dan de boekwaarde van de investeringen per 1 januari 2017.

Rentevisie

De Europese Centrale Bank (ECB) zal een ruim monetair beleid blijven voeren. De centrale bank koopt tot maart 2017 maandelijks voor een bedrag van € 80 miljard aan staatsleningen en andere effecten op. Het depositotarief wordt naar verwachting nog met 10 basispunten verlaagd naar -0,5%. De overige officiële tarieven blijven onveranderd. Het ruime monetaire beleid ondersteunt de economische groei in het eurogebied. De lange rentetarieven zullen mede onder invloed van een hogere inflatie naar verwachting wat gaan oplopen.

Relatiebeheer

Evenals voorgaande jaren is de BNG onze huisbankier. Nagenoeg alle transacties vinden plaats via deze bank. Eind 2014 is een nieuwe dienstverleningsovereenkomst gesloten. Hierin is geregeld dat wij tot een bedrag van € 12 miljoen "rood" mogen staan. Verder is er sprake van een basisrente van 1 maands Euribor met een spread² van 0,40% (was 0,21% tot en met 31 december 2011) tot en met 31 december 2015. De spread kan na afloop van de looptijd, waarvoor deze is vastgesteld, door de BNG voor een nader te bepalen looptijd worden gewijzigd. De excedentrente³ bedraagt 5% (was 5%). Wel kan nu deze rente van tijd tot tijd worden aangepast door de bank. De gemeente heeft voorts een rekening-courantovereenkomst met de Rabobank "Meppel-Steenwijkerland".

² Spread is de debetopslag op het 1-maands Euribor-tarief.

³ Excedentrente is de extra toeslag op de debetrente die de BNG bank in rekening brengt bij het overschrijden van de kredietlimiet in rekening-courant.

Prognose Meerjarenbalans

Op grond van de aangepaste BBV voorschriften moet voor de programmabegroting een meerjarige geprognosticeerde balans worden opgesteld, die aansluit op de jaarrekening 2015. De meerjarige geprognosticeerde balans laat met name het verloop zien van de investeringen, de aangetrokken geldleningen en de mutaties in de reserves en voorzieningen. Er is dus rekening gehouden met de geplande investeringen van het Bestedingsplan 2017-2020.

In de geprognosticeerde balans is rekening gehouden met de geraamde financieringsbehoefte voor de komende jaren. Voorts is een zeer ruwe schatting gemaakt van de overlopende passiva en de vlottende schuld met een looptijd < 1 jaar.

De geprognosticeerde balans is nog in ontwikkeling. In de komende jaren wordt nader invulling gegeven aan de kaders en richtlijnen voor de samenstelling van de geprognosticeerde balans. Met name de relatie met het EMU saldo vereist nog de nodige aandacht.

bedragen x € 1.000

Prognose meerjarenbalans	Realisatie Ultimo 2015	Begroting Ultimo 2016	Begroting Ultimo 2017	MJR Ultimo 2018	MJR Ultimo 2019	MJR Ultimo 2020
Activa						
Vaste Activa						
Immateriële vaste activa	-	-	-	-	-	-
Materiële vaste activa	92.165	93.254	99.205	94.877	90.800	86.952
Financiële vaste activa	19.483	17.206	16.045	14.872	13.007	12.164
Totaal vaste activa	111.648	110.460	115.250	109.749	103.807	99.116
Vlottende Activa						
Vorraden	24.444	25.085	22.618	19.440	15.809	10.549
Uitzettingen met een rentetyp. looptijd < 1 jaar	13.182	13.182	13.182	13.182	13.182	13.182
Liquide middelen	61	61	61	61	61	61
Overlopende activa	2.187	2.187	2.187	2.187	2.187	2.187
Totaal vlottende activa	39.875	40.516	38.049	34.871	31.240	25.980
Totaal activa	151.523	150.976	153.299	144.620	135.047	125.096
Passiva						
Vaste Passiva						
Eigen vermogen	57.011	40.632	42.522	41.906	41.449	41.862
Voorzieningen	5.398	5.347	4.980	4.504	3.957	3.540
Financieringsbehoefte		23.134	28.684	25.117	20.530	20.530
Vaste Schuld met een rentetyp. looptijd > 1 jaar	71.739	66.432	61.682	57.661	53.680	50.082
Totaal vaste passiva	134.148	135.545	137.868	129.189	119.616	116.014
Vlottende Passiva						
Vlottende schuld met een rentetyp. looptijd < 1 jaar	11.316	9.371	9.000	9.000	9.000	9.000
Overlopende passiva	6.060	6.060	6.431	6.431	6.431	82
Totaal vlottende passiva	17.375	15.431	15.431	15.431	15.431	9.082
Totaal passiva	151.523	150.976	153.299	144.620	135.047	125.096

EMU-saldo

In het Bestuurlijk overleg financiële verhoudingen (Bofv) van 28 september 2016 wordt overleg gevoerd over de EMU-tekortnorm voor 2017 en de onderlinge verdeling naar overheidslaag. De minister van Financiën zal

hierna de Staten-Generaal informeren over de uitkomst en de afgesproken EMU-norm voor 2017. Tegelijkertijd zullen ook de gemeenten worden geïnformeerd over de gevolgen.

bedragen x € 1.000

EMU-saldo			Begroting 2016	Begroting 2017	MJR 2018	MJR 2019	MJR 2020
1.	(+)	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	- 14.074	2.021	- 254	- 38	745
2.	(+)	Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	- 4.298	- 4.763	- 4.339	- 4.126	- 3.909
3.	(+)	Bruto dotatie aan voorzieningen ten laste van de exploitatie	1.829	146	75	75	183
4.	(-)	Investerings in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	8.203	12.038	53	-	-
5.	(+)	Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4	-	404	-	-	-
6.	(+)	Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa. Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op exploitatie verantwoord	352	-	-	-	-
7.	(-)	Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)	4.361	- 2.467	- 3.177	- 3.631	- 5.260
8.	(+)	Baten bouwgrondexploitatie. Baten voor zover transacties niet op exploitatie verantwoord	3.721	-	-	-	-
9.	(-)	Lasten op balanspost Voorzieningen voor zover deze transacties met derden betreffen	211	114	-	-	-
10.	(-)	Lasten i.v.m. transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van bovenstaande posten	-	-	-	-	-
11a.		Worden er deelnemingen en/of aandelen verkocht?	nee	nee	nee	nee	nee
11b.	(-)	Boekwinst bij verkoop van deelnemingen en aandelen in jaar	-	-	-	-	-
Berekend EMU-saldo			- 25.248	- 11.878	- 1.394	- 458	2.280

4.6. Bedrijfsvoering

Onze inwoners geven het geheel van de gemeentelijke organisatie (ambtenaren, B&W en gemeenteraad) een gemiddeld rapportcijfer van 6,1 (2015). Wij werken er op vele manieren aan deze waardering op peil te houden en waar mogelijk verder te verhogen. Dit doen wij onder meer aan de hand van onze

Toekomstagenda, waar via 4 thema's wordt gewerkt aan de ontwikkeling van de organisatie. Deze thema's zijn achtereenvolgens participatie, dienstverlening, samenwerking en interne organisatie.

Thema	Participatie
Doelstelling	Het meer en beter betrekken van inwoners bij plannen, activiteiten en voorzieningen. Momenteel geeft 19% van de inwoners aan dat de gemeente dit in voldoende mate doet (bron: inwonersonderzoek 2015)
Toelichting	<p>Participatie als thema binnen de Toekomstagenda gaat over de veranderende rol van de gemeente.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➔ <i>Overheidsparticipatie</i>: het initiatief ligt bij de bewoner en de overheid participeert hierin. De overheid heeft hierbij een faciliterende en vaak bescheidene rol. ➔ <i>Burgerparticipatie</i>: het initiatief ligt bij de overheid en zij vraagt de inwoner mee te denken of te doen. <p>De samenleving verandert en wij maken, als onderdeel van die samenleving, deel uit van dat veranderingsproces. Steeds vaker nemen inwoners het initiatief en zoeken in de gemeentelijke organisatie een coöperatieve partner.</p> <p>Namens de organisatie is De Werkplaats als verkenner in dit veranderproces vooruit gestuurd. De Werkplaats is een organisatiebrede werkgroep die met allerlei initiatieven en activiteiten werkt aan een gemeente die:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ècht luistert en de bedoeling van initiatiefnemers centraal stelt; - denkt in mogelijkheden en ruimte biedt; - stimuleert dat inwoners de leefbaarheid in hun woon- en leefomgeving in eigen handen nemen. <p>De Werklieden zetten hun enthousiasme, kennis en ervaring in voor echte omslag in denken en handelen. Activiteiten in 2017 zijn onder meer het organiseren van workshops, het zijn van sparringpartner voor medewerkers en het bespreken van cases.</p>

Thema	Dienstverlening
Doelstelling	Het verbeteren van de dienstverlening, door aan te sluiten bij verwachtingen van inwoners en ondernemers. Vanuit dit thema richten we ons op de volgende doelstellingen: <ul style="list-style-type: none"> - Inwoners en ondernemers zijn tevreden over de dienstverlening van onze gemeente. - Wij zoeken meer persoonlijk contact met onze inwoners en ondernemers.
Toelichting	<p>De kwaliteit van dienstverlening wordt beter wanneer dit is afgestemd op de wensen en verwachtingen van onze inwoners en ondernemers. We brengen de verwachting in beeld door vanuit het perspectief van de klant naar onze dienstverlening te kijken. De uitkomsten vertalen wij in indicatoren waarop we de klanttevredenheid meten. De resultaten hiervan gebruiken we om de servicegerichtheid verder te ontwikkelen en verbeteringen in de processen door te voeren.</p> <p>Met persoonlijk contact is er sprake van interactie tussen gemeente en inwoner/ondernemer, zodat deze wordt geïnformeerd, de ruimte krijgt om vragen te stellen en een reactie te geven. Via persoonlijk contact kan de gemeente bovendien beter</p>

Thema	Dienstverlening
	aansluiten bij de verwachtingen/vragen van de inwoner/ondernemer. De digitale dienstverlening is erop gericht om de inwoner/ondernemer met een minimaal aantal vragen aan de voorkant optimale dienstverlening te bieden. Hiervoor worden gegevensbestanden aan elkaar gekoppeld, zodat de benodigde broninformatie makkelijk bereikbaar en beschikbaar is.

Thema	Samenwerking
Doelstelling	Daar waar wij kansen zien om meerwaarde te creëren zoeken wij onze samenwerkingspartners op. Het vergroten van de kwaliteit, het verminderen van de kwetsbaarheid en het zo mogelijk verlagen van kosten zijn bij samenwerking onze uitgangspunten.
Toelichting	<p>Lopende samenwerkingen worden voortgezet en waar dat meerwaarde oplevert verder uitgebouwd (b.v. bij het beheer openbare ruimte, inkoop, KCC). Soms blijkt uit onderzoek dat samenwerking geen meerwaarde biedt (bijvoorbeeld bij de uitvoering van de BGT). Wij bezien samenwerking vooral vanuit de urgentie van de maatschappelijke opgaven. Op het gebied van arbeidsparticipatie, woningmarkt, recreatie & toerisme, jeugdzorg zien wij daarin perspectief voor een sterke(re) oriëntatie op de regio Zwolle.</p> <p>Aan de hand van extern onderzoek verwachten wij met voorstellen voor mogelijke samenwerking te komen bij de specialistische taken van de sociale dienst in relatie tot de toekomst van de IGSD/NWG. Voor de virtuele RUD in regio IJsselland geldt dat deze per 1-1-2018 wordt omgezet in een fysieke GR. Daarin worden eerst alleen de milieutaken ondergebracht; in 2017 vindt een heroriëntatie plaats op de vraag in hoeverre Wabo-brede zaken zoals bouw, kapvergunningen en monumenten in de RUD kunnen worden ondergebracht.</p>

Thema	Interne organisatie
Doelstelling	We zijn een lerende organisatie die zich richt op wendbaarheid en verbinding. Een organisatie waar met plezier gewerkt wordt, in goede arbeidsomstandigheden.
Toelichting	Door met de vele ontwikkelingen mee te bewegen blijven we toekomstbestendig. We willen flexibel zijn en zoeken verbinding. Zowel met onze inwoners en ondernemers als binnen de eigen organisatie. Om dit op een goede manier te kunnen doen krijgen medewerkers de ruimte zich te ontwikkelen en werken we aan een goede inrichting van de organisatie. We investeren in een gedegen opleidingsprogramma en bieden kansen voor mobiliteit. Hierbij past ook aandacht voor een evenwichtige leeftijdsopbouw: de kennis van de iets oudere medewerker gekoppeld aan nieuwe ideeën van de starter op de arbeidsmarkt. Het Generatiepact biedt kansen voor het aannemen van trainees. In 2017 hopen wij weer een aantal medewerkers onder de 30 jaar te laten instromen. We zien graag een organisatie waar met plezier gewerkt wordt. Dit vertaalt zich onder meer in een laag ziekteverzuim, dat lager ligt dan het landelijk gemiddelde (5,3% in 2015). Een nieuwe, procesgerichte inrichting van de organisatie, die past bij de ambities die zijn benoemd in de Toekomstagenda, verwachten wij in 2017 te implementeren.

Thema	Interne organisatie
	<u>Uitbreiding</u> Naast een wijziging in de organisatie zal per 1 januari 2017 tevens uitbreiding plaatsvinden. De toegangstaken in het kader van de Jeugdwet worden dan uitgevoerd door medewerkers die in dienst zijn bij de gemeente. Door deze uitbreiding met ruim 9 fte zal de organisatie een bezetting van ca. 307 fte kennen.

4.7. Verbonden partijen

Inleiding

Verbonden partijen zijn privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisaties waarin de gemeente een bestuurlijk en financieel belang heeft. Bestuurlijk belang houdt in dat de gemeente een zetel in het bestuur heeft of stemrecht heeft bij de vergaderingen. Met financieel belang wordt bedoeld dat de gemeente financiële middelen in het bedrijf heeft geïnvesteerd, c.q. gestoken. Als het bedrijf failliet gaat, is de kans groot dat de gemeente de beschikbare financiële middelen kwijt is. Ook bij problemen bij de verbonden partij kan de gemeente aansprakelijk worden gesteld en kunnen kosten verhaald worden op de gemeente. Een partij die ieder jaar een subsidie krijgt, waar geen tegenprestatie tegenover staat is geen verbonden partij. In de “Nota Verbonden Partijen” zijn regels vermeld voor het aangaan van diverse nieuwe samenwerkingen. Het proces van deelnemingen is een dynamisch gebeuren. Daarom treft u net als vorig jaar weer een aantal wijzigingen, c.q. aanvullingen aan die passen binnen de huidige kaders van de “Nota Verbonden Partijen”.

Visie en beleid ten aanzien van verbonden partijen

Wij streven ernaar om het bestuurlijk en financieel belang te houden in die organisaties die een bijdrage leveren aan het openbaar belang en waarvan de activiteiten aansluiten bij het beleid zoals dat door de gemeente wordt gevoerd. Beleidswijzigingen voor specifieke verbonden partijen worden voor zover nodig of wenselijk afzonderlijk aan de raad voorgelegd. De verbonden partijen die medio 2009 zijn gevormd in verband met de verkoop van Essent aan RWE zullen binnen enkele jaren worden opgeheven, c.q. worden verkocht. Op 24 november 2015 heeft het college besloten om de eeuwigdurende achtergestelde Edon-lening van Enexis om te zetten in aandelen.

Verbonden partijen waarin de gemeente Steenwijkerland deelneemt

De verbonden partijen van de gemeente Steenwijkerland bestaan uit de gemeenschappelijke regelingen, stichtingen, netwerkorganisatie en publiekrechtelijke rechtspersonen.

Voornemens tot het aangaan van nieuwe bestuurlijke participaties

Wij hebben geen voornemens om op korte termijn nieuwe bestuurlijke participaties aan te gaan. Wel vinden er diverse gesprekken met buurgemeenten plaats over samenwerking op het terrein van de bedrijfsvoering, te denken valt hierbij aan ICT en KCC. Verder heeft het college een besluit genomen om de heffing en inning van de gemeenschappelijke belastingen onder te brengen bij het Gemeenschappelijk Belastingkantoor Lococencis-Tricijn (GBLT) met ingang van 1 januari 2018.

Voornemens tot het beëindigen van bestaande participaties

Verwacht wordt dat de gemeente op korte termijn haar participaties, behoudens een aantal deelnemingen in verband met de afwikkeling van de verkoop van de aandelen Essent aan RWE, niet zal gaan beëindigen.

Wijzigingen bestaande participaties

RUD IJsselland

De Regionale Uitvoeringsdienst (RUD) zal met ingang van 1 januari 2018 worden omgezet van een netwerkorganisatie naar een gemeenschappelijke regeling. De omzetting heeft financiële consequenties voor de gemeente. De omvang van die financiële consequenties is afhankelijk van de keuze die gemaakt wordt.

Risico's

Bij het deelnemen in een verbonden partij kan de gemeente risico's lopen. Te denken valt onder andere aan:

- de hoogte van de dividenduitkering;
- aansprakelijkstelling bij faillissement en
- verplichte hogere bijdragen bij exploitatietekorten bij gemeenschappelijke regelingen.

Beheersmaatregelen

Om de risico's te beperken zijn de volgende maatregelen getroffen:

- de gemeenschappelijke regelingen moeten jaarlijks vóór 15 april hun ontwerpbegroting en voorlopige jaarrekening naar de gemeenteraden zenden;
- bij de rechtspersonen (onder andere nutsbedrijven) heeft de gemeente, via de portefeuillehouder inspraak bij de behandeling tijdens de aandeelhoudersvergaderingen.

Bij de verschillende programma's worden de specifieke risico's van de verbonden partijen vermeld. Verder treft u in bijlage 8 het overzicht aan van de verbonden partijen.

Resumé

Hieronder treft u een beknopt overzicht aan van dividenduitkeringen, rente-inkomsten en verschuldigde bijdragen aan gemeenschappelijke regelingen.

Dividend/rentevergoeding	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017
Steenwijkerl'ANDERS' doen het samen			
N.V. Noordwestgroep te Steenwijk	-	-	-
Intergemeentelijke sociale dienst te Steenwijk	16	12	9
Financiën en bedrijfsvoering			
Enexis N.V. te Arnhem	37	37	-
Enexis N.V. te Arnhem	258	217	217
Enexis N.V. te Arnhem (rente meegeleverd lening tranche D)			2
Enexis N.V. te Arnhem (suppletie afloss. Lening D)			26
Enexis N.V. te Arnhem (omzetting achtergestelde len. In aandelen)			9
Enexis N.V. te Arnhem (extra dividend)			5
Vordering op Enexis B.V. te Den Bosch	94	94	49
N.V. Vitens te Apeldoorn	71	52	37
Verkoop Vennootschap B.V. te Den Bosch	635	162	-

Dividend/rentevergoeding	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017
N.V. Vitens te Apeldoorn	175	231	148
N.V. Rendo te Meppel	-	1.499	1.499
Wadinko N.V. te Zwolle	65	65	65
Attero Holding N.V. te Haelen (opbrengst verkoop aandelen)	-	-	-
N.V. B.N.G. te Den Haag	74	132	132
N.V. Rova Holding te Zwolle	81	81	81
N.V. Rova Holding te Zwolle	281	324	270
N.V. Rova Holding te Zwolle (Opbrengst Cv kapitaal Essent)	-	915	-
N.V. Rova Holding te Zwolle (verbrandingsbel. Rova)	-	39	-
B.V. Dataland te Gouda			
Totaal dividend/rentevergoeding	1.787	3.860	2.549

Gemeentelijke bijdragen	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017
Steenwijker!'ANDERS' voelen zich thuis			
Veiligheidsregio IJsselland te Zwolle	2.454	2.712	2.745
Steenwijker!'ANDERS' doen het samen			
GGD IJsselland te Zwolle	701	735	744
BVO Jeugdzorg IJsselland	93	100	96
Steenwijker!'ANDERS' zijn actief			
Intergemeentelijke sociale dienst te Steenwijk	3.358	3.683	2.682
Totaal gemeentelijke bijdragen	6.606	7.230	6.267

4.8. Grondbeleid en ontwikkelingsinvesteringen

Algemeen

In de paragraaf Grondbeleid en ontwikkelingsinvesteringen wordt ingegaan op de vermogenspositie van het grondbedrijf op basis van geactualiseerde exploitatieopzetten van de diverse complexen. Tevens zijn de diverse risico's, waar het grondbedrijf mee te maken heeft, beschreven.

De resultaten van 2015 zijn verwerkt in de jaarrekening en hebben hun weerslag gehad op de grondexploitaties. Op basis van de bijgestelde grondexploitaties is de vermogenspositie van het grondbedrijf in beeld gebracht.

Nieuwe ontwikkelingen

Per 1 januari 2016 is de vennootschapsbelasting voor commerciële activiteiten van gemeenten ingevoerd. De activiteiten van het grondbedrijf zullen onder de vennootschapsbelasting gaan vallen. Dit betekent dat over de (fiscale) winsten 25% belasting verschuldigd is. Er wordt op dit moment nog steeds overleg gevoerd tussen de VNG, de Vereniging van Grondbedrijven en de belastingdienst over de exacte consequenties van de invoering van de vennootschapsbelasting. Voor de invoering van de vennootschapsbelasting moet een fiscale openingsbalans per 1-1-2016 worden opgesteld.

Daarnaast is door de commissie BBV (Besluit Begroting en Verantwoording) een wijziging doorgevoerd in de verslaggevingsregels van de grondexploitaties. Deze wijzigingen zijn eveneens ingegaan per 1 januari 2016. De belangrijkste wijzigingen die van invloed zijn op de grondexploitaties zijn de aanpassing van de rentetoerekening, de kostentoerekening en het afschaffen van de NIEGG's (Niet In Exploitatie Genomen Gronden). Daarnaast is bij het vaststellen van de Nota Grond- en Ontwikkelbeleid de wijze van winstnemen aangepast.

10-jaars termijn

In het aangepaste BBV is opgenomen dat de looptijd van een grondexploitatiecomplex maximaal 10 jaar mag bedragen. Dit om de risico's die samenhangen met zeer lang lopende projecten te beperken. Deze 10 jaar dient te worden gehanteerd als richttermijn, die voortschrijdend moet worden gezien en waar alleen gemotiveerd van kan worden afgeweken. Een gemotiveerde afwijking houdt in dat deze motivatie is geautoriseerd door de raad en overeenkomstig wordt verantwoord in de begroting en de jaarstukken. Binnen de gemeente Steenwijkerland zijn twee grondexploitaties die op dit moment een looptijd hebben van langer dan 10 jaar. Dit betreft de complexen Noordermaten en Noordwal.

Het complex Noordwal West heeft op 1 januari 2016 een boekwaarde van ca. € 818.000 en een looptijd tot en met 2030. Er wordt hierbij zeer behouden rekening gehouden met de verkoop van ca. 3 kavels per jaar over de gehele looptijd. Afgelopen jaren, en ook in 2016, zijn er meer kavels verkocht dan begroot. De boekwaarde van het complex loopt jaarlijks sterk terug. Na de 10 jaarstermijn staan nog ca. € 1,3 miljoen aan opbrengsten begroot, ten opzichte van € 500.000 aan nog te maken kosten.

Het complex Noordermaten heeft op 1 januari 2016 een boekwaarde van ca. € 78.000 en een looptijd tot en met 2035. Ook hier wordt, zeer behouden, rekening gehouden met de verkoop van ca. 1 kavel per jaar. Na de 10 jaarstermijn staan nog ca. € 435.000 aan opbrengsten begroot, ten opzichte van € 350.000 aan nog te maken kosten.

Doordat het uitgiftetempo van kavels zeer behouden is begroot, wordt de 10 jaarstermijn bij deze twee complexen overschreden. Aangezien de financiële omvang van deze 2 projecten na de 10 jaarstermijn beperkt is, wordt er bewust voor gekozen om de termijn te overschrijden. In de komende jaren zal dit risico nog verder afnemen omdat de BBV voorschriften een voortschrijdende termijn van 10 jaar hanteren.

Jaarlijks wordt op basis van de Risman methode het financiële risico van de grondexploitaties bepaald en in relatie gebracht met de omvang van de algemene reserve grondexploitatie.

Kostentoerekening

Bij de kostentoerekening binnen grondexploitaties die in exploitatie genomen zijn, is het verplicht geworden aan te sluiten op de kostenverhaalsmogelijkheden zoals genoemd in de Wet ruimtelijke ordening (Wro)/ het Besluit ruimtelijke ordening (Bro). Er mogen alleen kosten aan de exploitatie toegerekend worden, die ook in het kader van de Wro/Bro mogen worden toegerekend.

Kosten voor bouw- en woonrijp maken en reguliere plankosten binnen het project mogen gewoon worden toegerekend. Het is echter niet meer toegestaan om afdrachten aan reserves toe te rekenen aan de grondexploitaties, wanneer hier geen vastgesteld bestedingsplan voor ligt. Binnen de gemeente Steenwijkerland liggen deze bestedingsplannen er niet en mogen er dus ook geen afdrachten meer gedaan worden aan reserves. Bij de vaststelling van de nota Grond- en Ontwikkelbeleid is besloten de voeding vanuit de grondexploitaties aan de reserves Bovenwijkse voorzieningen, Planschade en Kunstobjecten, te schrappen.

Rentetoerekening

In de nieuwe richtlijnen van het BBV is ook de rentetoerekening nader geformuleerd. Aan de grondexploitaties mag maximaal de door de gemeente betaalde rente worden toegerekend in de verhouding vreemd vermogen/ totaalvermogen. Deze rekenregel betekent dat maximaal 0,6% rente aan de grondexploitaties is toegerekend in de Meerjarenbegroting 2017-2020. In de perspectiefnota en de onderhavige meerjarige begroting is met het vorenstaande rekening gehouden.

NIEGG's

Per 1 januari 2016 heeft de commissie BBV besloten om de categorie NIEGG (niet in exploitatie genomen gronden) in het BBV uiterlijk in 2019 niet meer toe te staan. Zolang gronden nog niet zijn te kwalificeren als bouwgrond in exploitaties, staan deze op de balans onder de materiële vaste activa (MVA) als 'strategische gronden'. De grondexploitaties die onder de NIEGG vielen zijn uiterlijk bij de jaarrekening 2015 overgebracht naar de MVA. Binnen de gemeente Steenwijkerland zijn de afgelopen jaren al NIEGG's overgebracht naar de MVA (zoals o.a. De Schans). Er zijn op dit moment geen NIEGG's meer binnen de gemeente.

Winstneming

In de nota Grond- en Ontwikkelbeleid 2016 – 2020 is een nieuwe manier van winstnemen vastgesteld. Hierdoor was het mogelijk om in de jaarrekening van 2015 voor een aantal projecten winsten te nemen. De nieuwe manier van winstnemen valt nog steeds binnen de conservatieve richtlijnen van het BBV.

Grondbeleid

Het grondbeleid van de gemeente Steenwijkerland is verwoord in de Nota Grond- en Ontwikkelbeleid. Deze nota is op 8 december 2015 vastgesteld door de gemeenteraad. Het grondbeleid is voor een periode van 4 jaar vastgesteld. De komende jaren zal de gemeente Steenwijkerland faciliterend grondbeleid voeren, tenzij vanwege volkshuisvestings- en economische redenen actief grondbeleid gewenst is. Voor verdere inhoud van het grondbeleid wordt verwezen naar de Nota Grond- en Ontwikkelbeleid.

Naast het gemeentelijk grondbeleid heeft de commissie BBV in maart 2016 ook een notitie Faciliterend Grondbeleid opgesteld. Hierin zijn de verslaggevingsregels vastgelegd voor het faciliterend grondbeleid dat de gemeente voert. Dit zal effect hebben voor bepaalde projecten binnen de gemeente. Op moment van schrijven wordt er overleg gevoerd met de accountant over hoe om te gaan met deze veranderde regelgeving.

Uitgifte bouwgrond in relatie tot de programma's.

Woningbouw

De fasering en planning in de grondexploitaties waar woningbouw wordt ontwikkeld is zoveel mogelijk gebaseerd op de Visie op Wonen en Leefbaarheid, die in het voorjaar van 2012 door de raad is vastgesteld. In 2016 wordt een nieuwe woonvisie ter vaststelling aan uw raad aangeboden.

Binnen de Visie op Wonen en Leefbaarheid wordt uitgegaan van een netto toevoeging van 125 woningen per jaar. Vanwege complexere regelgeving, een toename van de gevallen waarin bezwaar wordt gemaakt tegen gemeentelijke plannen en veranderende marktomstandigheden (lees veranderende vraag naar woningen) kan vanzelfsprekend een afwijking van de in de Visie op Wonen en Leefbaarheid geformuleerde doelstellingen optreden.

Bedrijven

De uitgifte van bedrijventerreinen is sterk afhankelijk van de economische omstandigheden. De verkoop van bedrijfskavels is de afgelopen jaren gestagneerd en het uitzicht op herstel is lastig in te schatten. Hierop zijn de betreffende exploitaties aangepast.

Het beleid omtrent de ontwikkeling van bedrijventerreinen maakt deel uit van het vigerende bestuursprogramma.

Wijzigingen in grondexploitaties

Gezien de huidige woningmarktomstandigheden en in het kader van risicobeheersing wordt op dit moment begrotingstechnisch uitgegaan van een toevoeging van 100 woningen per jaar. De verschillende grondexploitaties zijn hierop aangepast.

Voor woningbouwprojecten (onderhanden) en bedrijventerreinen (onderhanden) zijn de grondexploitaties door uw raad vastgesteld.

Resultaten grondexploitaties

In onderstaande tabel zijn de geprognosticeerde resultaten weergegeven van de grondexploitaties voor woningbouw, bedrijventerreinen en overige complexen.

bedragen x € 1.000

Resultaten grondexploitaties	Boekwaarde	Verwacht saldo (+ = positief; - = negatief)	
	1-jan-2016	Eindwaarde	Startwaarde
Woningbouw onderhanden	19.362	- 6.639	- 6.413
Woningbouw nog niet in ontwikkeling	-	-	-
Industrieterreinen onderhanden	3.001	- 1.624	- 1.574
Overige complexen	2.081	-	-
Totaal	24.444	- 8.263	- 7.987

Het verwachte resultaat op startwaarde per 1 januari 2016 van alle grondexploitaties woningbouw, bedrijventerreinen en overige complexen bedraagt € 8,0 miljoen voordelig. Ter vergelijking: het resultaat op startwaarde per 1 januari 2015 bedroeg € 7,3 miljoen voordelig.

Het positieve resultaat van € 8,0 miljoen toont dat de ontwikkelwinsten uit de toekomstige realisatie en uitgifte van woningbouwgebieden, bedrijventerreinen en mengvormen van deze beide voldoende zijn om de totale investeringskosten (inclusief de reeds gedane investeringen = de huidige boekwaarde per 1 januari 2016 à € 24,4 miljoen) terug te verdienen.

In deze resultaten is nog geen rekening gehouden met de effecten van de notitie Faciliterend Grondbeleid van de commissie BBV.

Risico's

Indien de uitgangspunten zoals die zijn opgenomen in de grondexploitatie wijzigen, dan heeft dat gevolgen voor de resultaten van de exploitaties. Gedacht kan worden aan vertraging in de gronduitgifte waardoor hogere renteverliezen ontstaan. Stagnerende of dalende grondprijzen waardoor de geplande opbrengsten en/of opbrengstenstijgingen niet gehaald kunnen worden. Hoge inflatie waardoor de civieltechnische kosten

hoger uitvallen dan geraamd. Of een stijging van het renteniveau waardoor eveneens hogere renteverliezen ontstaan.

Om de risico's op te kunnen vangen is er de Algemene Reserve Grondexploitatie (ARG). Winsten en verliezen in de projecten worden verrekend met de ARG. Om de gewenste hoogte van de ARG te bepalen wordt er, met het vaststellen van de Nota Grond- en Ontwikkelbeleid, gebruik gemaakt van de Risman-methode. Hierin wordt ingegaan op algemene risico's en projectspecifieke risico's. Van de projectspecifieke risico's wordt vervolgens aangegeven of deze kwantitatief of kwalitatief van aard zijn. Beoordeling van beide soorten risico's wordt omgezet in een bedrag voor de hoogte van het risico per project. Uitgangspunt is dat de kans dat alle onderkende risico's zich op exact hetzelfde moment zullen voordoen 75% is. Dit percentage is overeenkomstig de richtlijnen die worden gehanteerd door de Vereniging van Grondbedrijven (70-80%). Dit leidt vervolgens tot de risicobepaling. De risicobepaling van alle grondexploitaties tezamen vormt de gewenste hoogte van de ARG.

De werkelijke hoogte van de ARG per 1 januari 2016 bedroeg € 4.000.000. Bij de Perspectiefnota is besloten om deze te verlagen naar € 3.500.000. Hieronder is in tabel 2 een overzicht te zien van de risicobepaling. Het werkelijke risicoprofiel van het grondbedrijf bedraagt ca. € 3.235.000. De ARG is dus voldoende om de risico's binnen het grondbedrijf op te vangen.

bedragen x € 1.000

Risico's grondexploitatie	Risicobepaling
Woningbouw	2.737
Industrieterreinen	399
Overige complexen	98
Totaal	3.234

Vermogenspositie

De Algemene Reserve Grondexploitatie (ARG) is vooral gevormd door de in het verleden afgesloten complexen, waarbij de winsten in deze reserve zijn gestort en de verliezen ten laste van deze reserve zijn gebracht. Daarnaast wordt de reserve gevoed door het saldo van voorlopige winst- en verliesnemingen. Het saldo van de ARG bedroeg op 1 januari 2015 € 4.132.000. Bij de jaarrekening 2015 is per saldo een verlies genomen van ca. € 599.000. De Algemene Reserve Grondexploitatie bedroeg daardoor op 31 december 2015 ongeveer € 3.533.000. Bij de jaarrekening 2015 is besloten om de ARG aan te vullen tot de gewenste € 4.000.000. Bij de Perspectiefnota is besloten om de gewenste buffer te verlagen naar € 3.500.000. Dit is verantwoord aangezien het risicoprofiel van het grondbedrijf is verlaagd, met name door het afsluiten van een aantal projecten (o.a. De Schans).

bedragen x € 1.000

Verloop Algemene Reserve Grondexploitatie	2016
Saldo per 1 januari 2016	4.000
Winstnemingen	100
Saldo per 31 december 2016	4.100
Gewenste stand conform risicobepaling	3.235
Verschil	865
Vermindering bij Perspectiefnota	- 500
Huidig overschot	365

Op basis van deze tabel kan geconcludeerd worden dat de stand van de Algemene Reserve grondexploitatie in 2016 naar verwachting voldoende is.

Hieronder wordt het verwachte verloop van de ARG weergegeven.

bedragen x € 1.000

Meerjarige ontwikkeling Algemene reserve grondexploitatie	2016	2017	2018	2019	2020
Saldo ARG per 1 januari	4.000	3.600	3.924	4.058	4.220
Perspectiefnota	- 500				
Winstnemingen	100	324	134	163	972
Verliesnemingen	-	-	-	-	-
Overige onttrekkingen	-	-	-	-	-
Saldo ARG per 31 december	3.600	3.924	4.058	4.221	5.192

Bij deze tabel dient uitdrukkelijk vermeld te worden dat geen rekening is gehouden met de eventuele financiële effecten van de invoering van de vennootschapsbelasting (Vpb) en de voorgenomen wijzigingen van de verslaggevingsvoorschriften van de commissie BBV.

Conclusies

De volgende conclusies kunnen naar aanleiding van de meerjarenbegroting getrokken worden:

- Het resultaat op startwaarde per 1 januari 2016 van alle grondexploitaties bedraagt € 8,0 miljoen voordelig. Het resultaat van de Meerjarenbegroting 2016-2019 bedroeg € 7,3 miljoen voordelig. Het saldo is verbeterd met € 0,7 miljoen;
- Het saldo van de Algemene Reserve Grondexploitatie (ARG) bedraagt per 1 januari 2016 € 4 mln. voordelig. Bij de Perspectiefnota is besloten om de gewenste buffer te verlagen naar € 3,5 mln.;
- Het saldo van de ARG is naar verwachting eind 2016 voldoende om de gewenste buffer aan te houden. De precieze omvang van dit bedrag zal bij de jaarrekening 2016 opnieuw worden berekend.

5. Raadsbesluit

Steenwijk, Nummer: 2016/

Onderwerp: Programmabegroting 2017-2020

De raad van de gemeente Steenwijkerland;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van d.d. 11 oktober 2016, nummer 2016/ ;

b e s l u i t :

1. De tarieven voor gemeentelijke belastingen en rechten vast te stellen overeenkomstig onderstaande voorstellen:
 - a. de rioolrechten in 2017 met 2% te verhogen ten opzichte van 2016 en het dekkingspercentage voor 2017 te bepalen op 84,7%;
 - b. de afvalstoffenheffing in 2017 met 0,9% te verhogen ten opzichte van 2016 en het dekkingspercentage voor 2017 te bepalen op 79%;
 - c. de onroerende-zaakbelastingen in 2017 te verhogen met 1% ten opzichte van 2016;
 - d. de lijkbezorgingsrechten te verhogen met 1% ten opzichte van 2016 en het dekkingspercentage te bepalen op 58,6%.
2. Een krediet van € 1.108.000 beschikbaar te stellen voor de in bijlage 1 vermelde aanschaf/vervanging van bedrijfsmiddelen in 2017.
3. Een krediet van € 3.939.000 beschikbaar te stellen voor het uitvoeringsplan riolering 2017 zoals opgenomen in hoofdstuk 4.1.7.
4. Op basis van de Meerjarenbegroting Grondexploitaties 2017-2020, waarvan u de geheimhouding heeft bekrachtigd:
 - a. de grondexploitaties voor woningbouwprojecten en bedrijventerreinen die onderhanden zijn gewijzigd vast te stellen;
 - b. het college te machtigen, indien de markt- en economische omstandigheden daartoe aanleiding geven, tegen andere grondprijzen te verkopen dan opgenomen in de desbetreffende grondexploitaties onder de voorwaarde van een blijvend minimaal sluitende grondexploitatie.
5. De vijf bestuursprogramma's vast te stellen.

Bijlage 1. Vervangingsinvesteringen

Bedragen x € 1

Vervangingsinvesteringen	Investering	Begroting 2017	MJR 2018	MJR 2019	MJR 2020
DIRECTIE					
Openbare werken (Tractie)					
Te reserveren voor 2018- 2020	510.000	-	11.386	38.764	81.199
Beschikbaar te stellen voor 2017	644.000	94.249	92.001	89.753	87.505
Totaal benodigd	1.154.000	94.249	103.387	128.517	168.704
Totaal beschikbaar		96.298	100.003	125.360	152.761
Tekort (-) / Overschot (+) kapitaallasten		2.049	- 3.384	- 3.157	- 15.943
Ondersteuning (ICT)					
Te reserveren voor 2018- 2020	1.383.000		110.534	261.426	344.616
Beschikbaar te stellen voor 2017	410.000	108.467	105.582	102.697	99.812
Totaal benodigd	1.793.000	108.467	216.116	364.123	444.428
Totaal beschikbaar		171.774	252.710	401.213	498.662
Tekort (-) / Overschot (+) kapitaallasten		63.307	36.594	37.090	54.234
Ondersteuning (Huishoudelijke dienst)					
Te reserveren voor 2018- 2020	73.400			900	16.820
Beschikbaar te stellen voor 2017	24.000	6.720	6.540	6.360	6.180
Totaal benodigd	97.400	6.720	6.540	7.260	23.000
Totaal beschikbaar		6.780	6.585	7.278	21.080
Tekort (-) / Overschot (+) kapitaallasten		60	45	18	- 1.920
DIRECTIE: Tekort (-) / Overschot (+) kapitaallasten		65.416	33.255	33.951	36.371
BEGRAAFPLAATSEN					
Begraafplaatsen					
Te reserveren voor 2018- 2020	65.000	-	3.250	3.175	9.300
Beschikbaar te stellen voor 2017	30.000	4.650	4.538	4.426	4.314
Totaal benodigd	95.000	4.650	7.788	7.601	13.614
Totaal beschikbaar		11.349	11.349	11.349	11.349
BEGRAAFPLAATSEN: Tekort (-) / Overschot (+) kapitaallasten		6.699	3.561	3.748	- 2.265
TOTAAL: Tekort (-) / Overschot (+) kap.lasten, excl. Begraafpl.		65.416	33.255	33.951	36.371
TOTAAL: Beschikbaar te stellen krediet voor 2017		1.108.000			

Bijlage 2. Resultaat programmabegroting per taakveld

bedragen x € 1.000

Alle taakvelden	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	MJR 2018	MJR 2019	MJR 2020
Saldo van baten en lasten						
Lasten						
0.1 Bestuur	- 2.476	- 1.867	- 1.826	- 1.806	- 1.806	- 1.806
0.2 Burgerzaken	- 1.289	- 1.219	- 722	- 727	- 729	- 732
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	- 2.288	- 2.129	- 1.359	- 1.329	- 1.292	- 1.410
0.4 Overhead	- 55.746	- 59.760	- 16.091	- 15.611	- 15.708	- 15.547
0.5 Treasury	- 9.791	- 7.747	1.413	1.248	1.300	1.372
0.61 OZB woningen	- 522	- 680	- 480	- 486	- 487	- 489
0.63 Parkeerbelasting	- 0	-	-	-	-	-
0.64 Belastingen overig	- 6	- 15	- 15	- 15	- 15	- 15
0.8 Overige baten en lasten	- 701	- 2.379	1	-	-	-
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	- 2.759	- 2.788	- 2.828	- 2.818	- 2.815	- 2.812
1.2 Openbare orde en veiligheid	- 1.527	- 1.976	- 723	- 737	- 741	- 744
2.1 Verkeer en vervoer	- 5.737	- 6.320	- 3.970	- 4.091	- 4.092	- 4.093
2.2 Parkeren	- 294	- 207	- 126	- 127	- 127	- 128
2.3 Recreatieve havens	- 152	- 61	- 61	- 60	- 54	- 54
2.4 Economische havens en waterwegen	- 1.059	- 2.130	- 1.356	- 1.356	- 1.356	- 1.356
2.5 Openbaar vervoer	- 93	- 115	- 48	- 49	- 49	- 49
3.1 Economische ontwikkeling	- 743	- 1.719	- 790	- 1.011	- 1.022	- 964
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	- 267	- 327	- 649	- 830	- 800	- 2.438
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	- 947	- 224	- 27	- 27	- 27	- 27
3.4 Economische promotie	- 1.009	- 1.028	- 984	- 689	- 581	- 582
4.2 Onderwijshuisvesting	- 3.270	- 3.172	- 2.362	- 2.178	- 2.207	- 2.153
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	- 2.491	- 2.374	- 2.219	- 2.256	- 2.275	- 2.309
5.1 Sportbeleid en activering	- 743	- 1.018	- 463	- 466	- 466	- 467
5.2 Sportaccommodaties	- 4.613	- 4.099	- 2.256	- 2.417	- 2.392	- 2.378
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	- 898	- 959	- 923	- 922	- 922	- 921
5.4 Musea	- 892	- 923	- 470	- 474	- 476	- 477
5.5 Cultureel erfgoed	- 310	- 370	- 214	- 216	- 217	- 218
5.6 Media	- 907	- 893	- 886	- 883	- 883	- 883
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	- 5.996	- 6.213	- 2.907	- 3.029	- 3.009	- 2.946
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	- 6.119	- 6.140	- 3.068	- 2.846	- 2.832	- 2.832
6.2 Wijkteams	- 1.817	- 1.720	- 1.536	- 1.540	- 1.541	- 1.542
6.3 Inkomensregelingen	- 17.827	- 17.316	- 15.469	- 15.067	- 14.751	- 14.751
6.4 Begeleide participatie	- 9.111	- 8.491	- 8.163	- 7.717	- 7.228	- 6.816
6.5 Arbeidsparticipatie	- 1.541	- 1.422	- 1.408	- 1.479	- 1.528	- 1.528
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	- 1.920	- 1.686	- 1.467	- 1.467	- 1.467	- 1.468
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	- 8.519	- 9.517	- 10.267	- 10.172	- 10.110	- 10.130
6.72 Maatwerkdienstverlening 18-	- 8.842	- 8.434	- 8.338	- 8.342	- 8.344	- 8.345
6.81 Geëscaleerde zorg 18+	- 125	- 183	- 162	- 162	- 162	- 162
6.82 Geëscaleerde zorg 18-	- 333	- 578	- 375	- 379	- 380	- 381
7.1 Volksgezondheid	- 1.276	- 1.533	- 1.373	- 1.309	- 1.309	- 1.309
7.2 Riolering	- 4.716	- 4.492	- 4.108	- 4.240	- 4.257	- 4.308
7.3 Afval	- 5.060	- 4.451	- 4.131	- 4.136	- 4.120	- 4.121
7.4 Milieubeheer	- 1.567	- 1.994	- 1.516	- 1.096	- 909	- 913
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	- 971	- 975	- 680	- 631	- 616	- 612
8.1 Ruimtelijke ordening	- 1.684	- 1.659	- 700	- 653	- 657	- 661
8.2 Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	- 8.611	- 7.382	- 3.919	- 3.915	- 4.250	- 4.252
8.3 Wonen en bouwen	- 6.268	- 10.533	866	- 2.172	- 2.157	- 2.142
Totaal Lasten	- 193.830	- 201.214	- 109.156	- 110.686	- 109.868	- 110.900

bedragen x € 1.000

Alle taakvelden	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	MJR 2018	MJR 2019	MJR 2020
Baten						
0.1 Bestuur	375	-	-	-	-	-
0.2 Burgerzaken	708	593	600	600	600	600
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	1.922	1.478	448	325	362	291
0.4 Overhead	54.439	58.416	1.798	1.798	1.798	1.798
0.5 Treasury	14.168	12.098	2.560	2.523	2.506	2.395
0.61 OZB woningen	6.850	6.944	7.037	7.032	7.032	7.032
0.63 Parkeerbelasting	22	11	10	10	10	10
0.64 Belastingen overig	187	194	197	197	197	197
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	67.898	68.226	66.095	65.210	64.303	63.887
0.8 Overige baten en lasten	1.300	5	-	-	-	-
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	130	134	135	135	135	135
1.2 Openbare orde en veiligheid	22	310	27	27	27	27
2.1 Verkeer en vervoer	474	663	145	145	145	145
2.3 Recreatieve havens	49	53	54	54	54	54
2.4 Economische havens en waterwegen	53	530	1	1	1	1
2.5 Openbaar vervoer	10	34	5	5	5	5
3.1 Economische ontwikkeling	-0	-	-	-	-	-
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	165	9	824	884	839	2.758
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	416	173	19	19	19	19
3.4 Economische promotie	1.460	1.258	1.268	1.268	1.268	1.268
4.2 Onderwijshuisvesting	6	-	-	-	-	-
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	363	226	227	227	227	227
5.1 Sportbeleid en activering	26	4	3	3	3	3
5.2 Sportaccommodaties	800	566	572	572	572	572
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-	0	87	87	87	87
5.4 Musea	21	3	3	3	3	3
5.5 Cultureel erfgoed	6	4	4	4	4	4
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	586	1.208	16	118	93	25
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	2.303	303	111	133	133	133
6.2 Wijkteams	247	-	-	-	-	-
6.3 Inkomensregelingen	11.707	12.134	12.167	12.167	12.167	12.167
6.4 Begeleide participatie	17	-	-	-	-	-
6.5 Arbeidsparticipatie	607	-	-	-	-	-
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	3	-	-	-	-	-
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	532	500	800	800	800	800
7.2 Riolering	5.630	5.619	5.726	5.847	5.860	5.908
7.3 Afval	5.060	4.451	4.296	4.295	4.276	4.276
7.4 Milieubeheer	358	31	9	9	9	9
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	409	433	438	438	438	438
8.1 Ruimtelijke ordening	126	182	71	71	71	71
8.2 Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	8.008	7.443	4.001	3.978	4.356	4.887
8.3 Wonen en bouwen	3.227	2.904	1.424	1.449	1.433	1.416
Totaal Baten	190.690	187.140	111.177	110.432	109.830	111.646
Saldo van baten en lasten	- 3.140	- 14.074	2.021	- 254	- 38	745

bedragen x € 1.000

Alle taakvelden	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	MJR 2018	MJR 2019	MJR 2020
Mutatie reserves						
Toevoegingen						
0.10 Mutaties reserves	- 9.142	- 13.035	- 2.945	- 284	- 213	- 1.022
Totaal Toevoegingen	- 9.142	- 13.035	- 2.945	- 284	- 213	- 1.022
Onttrekkingen						
0.10 Mutaties reserves	17.809	29.414	1.055	900	670	609
Totaal Onttrekkingen	17.809	29.414	1.055	900	670	609
Mutatie reserves	8.667	16.379	- 1.890	616	457	- 413
Resultaat	5.528	2.305	130	361	419	333

Bijlage 3. Meerjarig audit-programma, jaarschijf 2017

Het fundament voor de interne controle, het meerjarig auditplan 2015-2018, heeft u in 2014 vastgesteld. In deze bijlage staan de processen die in 2017 onderzocht zullen worden. Met het vaststellen van deze programmabegroting door de gemeenteraad wordt de onderzoeksopdracht voor 2017 voor het college bekrachtigd.

AFD. WETTELIJKE VEREISTEN			
	Proces	Invalshoek	Doelstellingen
I&O	Kwaliteitsmonitor Uitgifte reisdocumenten	Beheersing	In beeld brengen of de beveiliging van afgifte van reisdocumenten voldoende is gewaarborgd o.g.v. onderzoeksprotocol ministerie.
OS I&O	GBA	Beheersing	In beeld brengen of de regelgeving rond GBA conform wordt uitgevoerd.
ALLE	SISA	Financiële rechtmatigheid	Beoordeling van de besteding van de specifieke uitkeringen van het Rijk.
FISCALE WET- EN REGELGEVING			
	Proces	Invalshoek	Doelstellingen
ALLE	BTW	Beheersing	In beeld brengen of de regelgeving rond BTW conform wordt uitgevoerd.
OS	Modelovereenkomst ZZP	Beheersing	In beeld brengen of de regelgeving rond de modelovereenkomsten conform wordt uitgevoerd.
OS	Registratieplicht uitzendbureaus	Beheersing	In beeld brengen of de regelgeving rond de registratieplicht uitzendbureaus conform wordt uitgevoerd.
ALLE	Nader te bepalen projecten (vanuit diverse disciplines mogelijk)		Elk jaar zal een nader te bepalen onderwerp op basis van relevantie worden gecontroleerd, bijv. vennootschapsbelasting, loonheffing, verhuurderheffing, wet markt & overheid, werkkostenregeling
SAMENLOOP ACCOUNTANTSCONTROLE			
	Proces	Invalshoek	Doelstellingen
OS I&O	Legesverordening	Beheersing	Inzichtelijk maken of tarieven conform de legesverordening in rekening worden gebracht.
		Financiële rechtmatigheid	Vaststellen dat de opbrengsten passen binnen de geautoriseerde begroting.
OS	Begroting en budgetbeheer	Beheersing	In beeld brengen van de werking van het huidige planning- en control instrumentarium.

OS	Activering	Beheersing Financiële rechtmatigheid	Vaststellen dat activering plaatsvindt o.b.v. de van toepassing zijnde nota afschrijvingsbeleid en waarderingsgrondslagen. Vaststellen dat de activa passen binnen de geautoriseerde begroting.
OS OW	Rioolheffing	Beheersing Financiële rechtmatigheid	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen (volledigheid van de opbrengst). Vaststellen dat de opbrengsten passen binnen de geautoriseerde begroting.
I&O	Omgevingsvergunning	Beheersing Financiële rechtmatigheid	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen. Vaststellen dat de opbrengsten passen binnen de geautoriseerde begroting.
OS OW	Afvalstoffenheffing	Beheersing Financiële rechtmatigheid	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen (volledigheid van de opbrengst). Vaststellen dat de opbrengsten passen binnen de geautoriseerde begroting.
SAMENLOOP ACCOUNTANTSCONTROLE			
	Proces	Invalshoek	Doelstellingen
OS	WOZ/OZB	Beheersing Financiële rechtmatigheid	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen (jaarlijkse herwaardering). Vaststellen dat de opbrengsten passen binnen de geautoriseerde begroting.
I&O	Kas(protocol) burgerzaken (halfjaarlijks)	Beheersing	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen.
MO	Subsidieverlening	Beheersing Financiële rechtmatigheid	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen. Vaststellen dat subsidie is verleend conform de in de subsidieverordening gestelde voorwaarden. Vaststellen dat er een juiste registratie plaatsvindt in de financiële administratie.
REO	Grondbedrijf	Beheersing Financiële rechtmatigheid	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen. Vaststellen dat de opbrengsten passen binnen de geautoriseerde begroting.

ALLE	Inkoop en aanbesteding	Beheersing Financiële rechtmatigheid	In beeld brengen of aanbestedingsprocedures worden gedaan conform de geldende interne en externe beheersingsmaatregelen. Controleren of (indien vereist) een aanbestedingsprocedure wordt gevolgd. Vaststellen dat de aankopen passen binnen de geautoriseerde begroting.
MO	WMO	Beheersing Financiële rechtmatigheid	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen. Vaststellen dat voorzieningen worden verleend conform de in de verordening gestelde voorwaarden.
MO	Jeugd	Beheersing Financiële rechtmatigheid	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen. Vaststellen dat voorzieningen worden verleend conform de in de verordening gestelde voorwaarden.
OS	Personeelskosten	Beheersing Financiële rechtmatigheid	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen. Vaststellen dat de kosten passen binnen de geautoriseerde begroting.
ALLE	Inkomende subsidies	Beheersing Financiële rechtmatigheid	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen. Vaststellen dat de opbrengsten passen binnen de geautoriseerde begroting.
OS	Automatisering	Beheersing	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen.
OS	Betalingsverkeer	Beheersing	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen.
OS	Treasury	Beheersing	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen.
OS	Memoriaal	Beheersing	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen.
ALLE	Wet normering toetsinkomens	Beheersing	In beeld brengen of de regelgeving rond WNT conform wordt uitgevoerd.
OS	Mutaties en Reserves	Beheersing	In beeld brengen van de werking van de

		Financiële rechtmatigheid	geldende beheersingsmaatregelen. Vaststellen dat mutaties in de reserves plaatsvinden conform de gestelde voorwaarden.
MO REO	Huren en Pachten	Beheersing Financiële rechtmatigheid	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen. Vaststellen dat de opbrengsten passen binnen de geautoriseerde begroting.
EIGEN VOORDRACHT			
	Proces	Invalshoek	Doelstellingen
	Nader te bepalen projecten. (vanuit diverse disciplines mogelijk)		Toets op financiële beheersing, doelmatigheid of rechtmatigheid. Project te selecteren afhankelijk van actualiteit.
VTH	Woonschepen	Beheersing	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen.
MO	Leerlingenvervoer	Beheersing	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen.

Bijlage 4. Verloop reserves en voorzieningen

bedragen x € 1.000

Reserves	Realisatie Ultimo 2015	Begroting Ultimo 2016	Begroting Ultimo 2017	MJR Ultimo 2018	MJR Ultimo 2019	MJR Ultimo 2020
Saldo rekening						
Te verdelen rekeningsaldo Steenwijk	5.528	0	0	0	0	0
Totaal Saldo rekening	5.528	0	0	0	0	0
Algemene reserve						
Algemene reserve - vaste buffer	7.471	7.475	7.475	7.475	7.475	7.475
Algemene reserve - vrij besteedbaar	12.315	12.913	12.945	12.280	11.875	11.500
Bedrijfsreserve	699	500	500	500	500	500
Totaal Algemene reserve	20.485	20.888	20.920	20.255	19.850	19.475
Algemene reserves grondexploitatie						
Algemene reserve Grondbedrijf	4.000	3.600	3.924	4.058	4.220	5.193
Totaal Algemene reserves grondexploitatie	4.000	3.600	3.924	4.058	4.220	5.193
Bestemmingsreserves onderwijs						
Decentralisatie huisvesting onderwijs	5.473	413	413	413	413	413
Totaal Bestemmingsreserves onderwijs	5.473	413	413	413	413	413
Bestemmingsreserves overig						
Fonds leader plus (Leader 2014-2020)	500	-	-	-	-	-
Kunstobjecten	445	451	472	493	513	534
Oudheidkamer	23	22	22	22	22	22
Reserve frictie samenvoeging IGSD/NWG	799	751	751	751	751	751
Reserve Gebiedsgerichte projecten	205	-	-	-	-	-
Reserve grote projecten	74	3	3	3	3	3
Reserve impuls gelden	-	71	156	156	156	156
Reserve kernenbeleid	215	98	236	331	326	321
Reserve koppengeld	287	218	245	245	245	245
Reserve leefbaarheidsprojecten	896	49	53	53	53	53
Reserve opbrengst Wavin-gelden	150	-	-	-	-	-
Reserve opvangen effecten decentralisatie's (3D's)	2.165	4.196	3.000	3.000	3.000	3.000
Reserve startersleningen	2.155	2.405	2.405	2.405	2.405	2.405
Reserve te bestemmen rekeningsaldo	1.862	-	-	-	-	-
Reserve volkshuisvesting	11.206	7.466	9.921	9.721	9.491	9.291
Reserve zorg & wonen voor bej.in vm. gem.IJsselham	544	-	-	-	-	-
Totaal Bestemmingsreserves overig	21.525	15.731	17.265	17.180	16.965	16.781
Totaal	57.011	40.632	42.522	41.906	41.449	41.862

bedragen x € 1.000

Voorzienenen	Realisatie Ultimo 2015	Begroting Ultimo 2016	Begroting Ultimo 2017	MJR Ultimo 2018	MJR Ultimo 2019	MJR Ultimo 2020
Voorzienenen						
Egalisatievoorziening reiniging	349	906	856	755	607	391
Voorziening Individueel keuzebudget	-	720	720	720	720	720
Voorziening riolering (exploitatie)	804	366	366	366	366	366
Voorziening riolering (investeringen)	1.373	1.212	1.019	705	378	3
Vz Algemeen Maatschappelijk Vastgoed	898	264	108	74	2	111
Vz betaalde pensioenen wethouders	419	419	419	419	419	419
Vz Buddenbaum	14	14	14	14	14	14
Vz onderhoud speelvoorzienenen	169	189	240	139	62	54
Vz overdracht wethouderspensioenen	1.048	1.143	1.238	1.313	1.388	1.463
Vz wachtgeldten collegeleden 2001-2006/2010-2014	325	114	-	-	-	-
Totaal Voorzienenen	5.398	5.347	4.980	4.504	3.957	3.540
Totaal	5.398	5.347	4.980	4.504	3.957	3.540

Bijlage 5. Incidentele baten en lasten per programma

bedragen x € 1.000

Incidentele lasten, baten en mutatie reserves - 2. Steenwijkerl'ANDERS' voelen zich thuis	Begroting 2017	MJR 2018	MJR 2019	MJR 2020
Saldo van baten en lasten (incidenteel)				
Incidentele lasten				
Uitvoering Wijkvisie Steenwijk-West	- 300	-	-	-
Uitvoeringsagenda binnenstad Steenwijk	- 410	- 625	- 635	- 575
Herinrichting mr. Z. ter Steghestraat, Steenwijk	70	-	-	-
Omgevingsplan	- 60	-	-	-
Eerste aanzet vervanging verlichting	20	-	-	-
Brugwachtershuisje Kooibrug	- 75	-	-	-
Vrijval budget van project verkeersveilige schoolomgeving	10	-	-	-
Veiligheidsdag	- 10	-	-	-
Realisatie zonneparken	- 300	-	-	-
Energie service company	- 30	- 30	-	-
Duurzame dorpen	- 100	-	-	-
Stadstuin en Onnastraat Steenwijk	- 150	-	-	-
Fonds stimuleren wonen en herverkaveling	- 200	-	-	-
Koloniën Weldadigheid	- 25	-	-	-
Activeren investeringen maatschappelijk nut	3.845	-	-	-
Totaal incidentele lasten	2.285	- 655	- 635	- 575
Incidentele baten				
Totaal incidentele baten	-	-	-	-
Saldo van baten en lasten (incidenteel)	2.285	- 655	- 635	- 575
Mutatie reserves (incidenteel)				
Incidentele toevoegingen				
Reserve kernenbeleid	- 100	- 100	-	-
Algemene reserve vrij besteedbaar	- 10	-	-	-
Totaal incidentele toevoegingen	- 110	- 100	-	-
Incidentele onttrekkingen				
Algemene reserve vrij besteedbaar	1.297	555	405	375
Reserve kernenbeleid	- 44	-	-	-
Reserve impuls gelden	475	-	-	-
Reserve koppengeld	- 27	-	-	-
Reserve leefbaarheidsprojecten	- 4	-	-	-
Reserve volkshuisvesting	- 2.455	200	230	200
Totaal incidentele onttrekkingen	- 758	755	635	575
Mutatie reserves (incidenteel)	- 868	655	635	575
Incidenteel resultaat	1.417	-	-	-

bedragen x € 1.000

Incidentele lasten, baten en mutatie reserves - 3. Steenwijkerl'ANDERS' doen het samen	Begroting 2017	MJR 2018	MJR 2019	MJR 2020
Saldo van baten en lasten (incidenteel)				
Incidentele lasten				
Zwembad Vollenhove en Waterwijck maatwerkvoorz. Wmo en jeugd	- 60	-	-	-
Activeren investeringen Maatschappelijk nut	500	-	-	-
Maatwerkvoorz. Hulp bij huishouden	232	-	-	-
Totaal incidentele lasten	- 596	-	-	-
Incidentele baten				
Totaal incidentele baten	-	-	-	-
Saldo van baten en lasten (incidenteel)	76	-	-	-
Mutatie reserves (incidenteel)				
Incidentele toevoegingen				
Totaal incidentele toevoegingen	-	-	-	-
Incidentele onttrekkingen				
Algemene reserve vrij besteedbaar	- 232	-	-	-
Reserve impuls gelden	65	-	-	-
Reserve opvangen effecten bestuursakkoord	596	-	-	-
Totaal incidentele onttrekkingen	429	-	-	-
Mutatie reserves (incidenteel)	429	-	-	-
Incidenteel resultaat	505	-	-	-

bedragen x € 1.000

Incidentele lasten, baten en mutatie reserves - 4. Steenwijkerl'ANDERS' zijn actief	Begroting 2017	MJR 2018	MJR 2019	MJR 2020
Saldo van baten en lasten (incidenteel)				
Incidentele lasten				
Parkmanagement	- 50	-	-	-
Poortenmodel Nationaal park	- 75	-	-	-
0-meting Nationaal park	- 25	-	-	-
Merkontwikkeling Nationaal park	- 75	-	-	-
Nationaal park Weerribben Wieden	- 235	- 110	-	-
Totaal incidentele lasten	- 460	- 110	-	-
Incidentele baten				
Totaal incidentele baten	-	-	-	-
Saldo van baten en lasten (incidenteel)	- 460	- 110	-	-
Mutatie reserves (incidenteel)				
Incidentele toevoegingen				
Totaal incidentele toevoegingen	-	-	-	-
Incidentele onttrekkingen				
Algemene reserve vrij besteedbaar	285	110	-	-

bedragen x € 1.000

Incidentele lasten, baten en mutatie reserves - 4. Steenwijkerl'ANDERS' zijn actief	Begroting 2017	MJR 2018	MJR 2019	MJR 2020
Reserve impuls gelden	175	-	-	-
Totaal incidentele onttrekkingen	460	110	-	-
Mutatie reserves (incidenteel)	460	110	-	-
Incidenteel resultaat	-	-	-	-

bedragen x € 1.000

Incidentele lasten, baten en mutatie reserves - 5. Financiën en bedrijfsvoering	Begroting 2017	MJR 2018	MJR 2019	MJR 2020
Saldo van baten en lasten (incidenteel)				
Incidentele lasten				
Doorontwikkeling Digitale dienstverlening	- 285	-	-	-
Totaal incidentele lasten	- 285	-	-	-
Incidentele baten				
Totaal incidentele baten	-	-	-	-
Saldo van baten en lasten (incidenteel)	- 285	-	-	-
Mutatie reserves (incidenteel)				
Incidentele toevoegingen				
Reserve Impuls gelden	- 800	-	-	-
Algemene reserve vrij besteedbaar	- 1.661	-	-	-
Totaal incidentele toevoegingen	- 2.461	-	-	-
Incidentele onttrekkingen				
Algemene reserve vrij besteedbaar	289	-	-	-
Reserve opvangen effecten bestuurs-akkoord	600	-	-	-
Totaal incidentele onttrekkingen	889	-	-	-
Mutatie reserves (incidenteel)	- 1.572	-	-	-
Incidenteel resultaat	- 1.857	-	-	-

bedragen x € 1.000

Totaal - Incidentele lasten, baten en mutatie reserves	Begroting 2017	MJR 2018	MJR 2019	MJR 2020
Saldo van baten en lasten (incidenteel)				
Incidentele lasten				
1. Steenwijkerl'ANDERS' voelen zich welkom	-	-	-	-
2. Steenwijkerl'ANDERS' voelen zich thuis	2.285	- 655	- 635	- 575
3. Steenwijkerl'ANDERS' doen het samen	76	-	-	-
4. Steenwijkerl'ANDERS' zijn actief	- 460	- 110	-	-
5. Financiën en bedrijfsvoering	- 285	-	-	-
Totaal incidentele lasten	1.616	- 765	- 635	- 575
Incidentele baten				
1. Steenwijkerl'ANDERS' voelen zich welkom	-	-	-	-
2. Steenwijkerl'ANDERS' voelen zich thuis	-	-	-	-

bedragen x € 1.000

Totaal - Incidentele lasten, baten en mutatie reserves	Begroting 2017	MJR 2018	MJR 2019	MJR 2020
3. Steenwijker'ANDERS' doen het samen	-	-	-	-
4. Steenwijker'ANDERS' zijn actief	-	-	-	-
5. Financiën en bedrijfsvoering	-	-	-	-
Totaal incidentele baten	-	-	-	-
Saldo van baten en lasten (incidenteel)	1.616	- 765	- 635	- 575
Mutatie reserves (incidenteel)				
Incidentele toevoegingen				
1. Steenwijker'ANDERS' voelen zich welkom	-	-	-	-
2. Steenwijker'ANDERS' voelen zich thuis	- 110	- 100	-	-
3. Steenwijker'ANDERS' doen het samen	-	-	-	-
4. Steenwijker'ANDERS' zijn actief	-	-	-	-
5. Financiën en bedrijfsvoering	- 2.461	-	-	-
Totaal incidentele toevoegingen	- 2.571	- 100	-	-
Incidentele onttrekkingen				
1. Steenwijker'ANDERS' voelen zich welkom	-	-	-	-
2. Steenwijker'ANDERS' voelen zich thuis	- 758	755	635	575
3. Steenwijker'ANDERS' doen het samen	429	-	-	-
4. Steenwijker'ANDERS' zijn actief	460	110	-	-
5. Financiën en bedrijfsvoering	889	-	-	-
Totaal incidentele onttrekkingen	1.020	865	635	575
Mutatie reserves (incidenteel)	- 1.551	765	635	575
Incidenteel resultaat	65	-	-	-

Bijlage 6. Structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves per programma

bedragen x € 1.000

Totaal - Structurele toevoegingen en onttrekkingen	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	MJR 2018	MJR 2019	MJR 2020
Structurele toevoegingen						
1. Steenwijker!'ANDERS' voelen zich welkom	-	-	-	-	-	-
2. Steenwijker!'ANDERS' voelen zich thuis	-	- 100	- 324	- 134	- 163	- 972
3. Steenwijker!'ANDERS' doen het samen	- 50	- 50	- 50	- 50	- 50	- 50
4. Steenwijker!'ANDERS' zijn actief	-	- 9	-	-	-	-
5. Financiën en bedrijfsvoering	-	- 176	-	-	-	-
Totaal Structurele toevoegingen	- 50	- 335	- 374	- 184	- 213	- 1.022
Structurele onttrekkingen						
1. Steenwijker!'ANDERS' voelen zich welkom	-	-	-	-	-	-
2. Steenwijker!'ANDERS' voelen zich thuis	7	7	6	5	5	5
3. Steenwijker!'ANDERS' doen het samen	13	29	29	29	29	29
4. Steenwijker!'ANDERS' zijn actief	-	-	-	-	-	-
5. Financiën en bedrijfsvoering	-	-	-	-	-	-
Totaal Structurele onttrekkingen	20	36	35	34	34	34
Totaal structurele mutatie reserves	- 30	- 299	- 339	- 150	- 179	- 988

Bijlage 7. Verbonden partijen

De bijlage is conform het raadsvoorstel van 9 februari 2016 opgesteld en wordt in de volgende categorieën gepresenteerd:

- vennootschappen en coöperaties
- stichtingen en verenigingen
- gemeenschappelijke regelingen en

De 4^e categorie, de “overige verbonden partijen” is momenteel niet voorradig.

Als beleidslijn voor de raming van het dividend wordt het werkelijk ontvangen dividend over het voorgaande jaar gehanteerd, tenzij het bestuur van de verbonden partij andere besluiten over het te voeren dividendbeleid heeft genomen. Verder is geprobeerd vooruit te kijken tot en met het komende begrotingsjaar. Een aantal verbonden partijen heeft deze gegevens niet verstrekt.

Vennootschappen en coöperaties

BNG

Verbonden partij	Bank Nederlandse Gemeenten N.V.
Activiteiten	De kerntaak van de BNG is om tegen lage tarieven te voorzien in kredietverlening aan decentrale overheden en in kredietverlening onder garantie van overheden.
Inhoudelijk belang	Het is een publiek belang dat de gemeente op een zo goedkoop mogelijke manier kan lenen om de rentekosten zo laag mogelijk te houden. Ook zijn de financiële zekerheden en stabiliteit van maatschappelijk belang.
Bestuursprogramma	Financiën en bedrijfsvoering
Deelnemende partijen	Nederlandse overheden (50% rijk, 50% gemeenten, provincies en waterschappen)
Aandeel en zeggenschap	De gemeente bezit 129.675 aandelen à € 2,50. Het aandeel in het totale aandelenvermogen is 0,24%.
Vertegenwoordiger	Algemene vergadering aandeelhouders: wethouder Brus

Financieel	Steenwijkerland	Vermogenspositie en bedrijfsresultaat			
		Eigen vermogen (31/12; * 1 mln.)	Vreemd vermogen (31/12; * 1 mln.)	Solvabiliteits- ratio	Bedrijfsresultaat (* 1 mln.)
Jaar	Dividend (*1.000)				
2013	165	3.425	127.727	24%	283
2014	74	3.582	149.891	24%	126
2015	132	4.163	145.317	23%	226
2016	*)	*)	*)	*)	*)
2017	*)	*)	*)	*)	*)

*) niet bekend.

Ontwikkelingen	De BNG Bank verwacht dat het renteresultaat de komende jaren lager zal komen dan voorgaande jaren. Gezien de aanhoudende onzekerheden acht de bank het niet verantwoord een uitspraak te doen over de te verwachten nettowinst over 2016.
----------------	---

Risico's	Beperkt, tot deelname aandelenkapitaal. Financiers hebben vertrouwen in de bank dat het risico van kredietverlening aan de BNG bank beperkt is, gezien het eigenaarschap van gemeenten, provincies en de staat.
----------	---

Enexis

Verbonden partij	Enexis Holding N.V.
Activiteiten	Enexis is verantwoordelijk voor: - Distribueren en transporteren van energie. - Het in stand houden, beheren, exploiteren en uitbreiden van distributie en transportnetten in relatie tot energie. - Het ontplooiën van andere operationele en ondersteunende activiteiten mits deze binnen de wettelijke grenzen vallen.
Inhoudelijk belang	Om de consument te beschermen tegen een monopolist is wettelijk bepaald dat netbeheerders in publieke handen moeten blijven.
Bestuursprogramma	Financiën en bedrijfsvoering
Deelnemende partijen	Provincies Noord-Brabant, Limburg, Overijssel, Drenthe, Groningen, Flevoland, Friesland en diverse gemeenten in deze provincies.
Aandeel en zeggenschap	De gemeente bezit 290.683 aandelen à € 1. Het aandeel in het totale aandelenvermogen is 0,19%.
Vertegenwoordiger	Algemene vergadering aandeelhouders: wethouder Brus

Financieel	Steenwijkerland	Vermogenspositie en bedrijfsresultaat			
Jaar	Dividend (*1.000)	Eigen vermogen (31/12; * 1 mln.)	Vreemd vermogen (31/12; * 1 mln.)	Solvabiliteitsratio	Bedrijfsresultaat (* 1 mln.)
2013	232	3.370	2.554	54%	239
2014	258	3.517	2.593	55%	2
2015	217	3.608	2.532	51%	223
2016	217	3.606	2.632	51%	200
2017	217	3.706	3.700		200

Ontwikkelingen	Enexis Holding N.V. opereert in een gereguleerde markt, onder toezicht van de Autoriteit Consumenten en Markt (ACM). De ACM stelt elke drie jaar de maximale tarieven vast. In die periode gaan de gereguleerde tarieven omlaag als gevolg van lager ingeschatte kapitaalkosten. Dit is een stimulans voor Enexis om te komen tot kostenbesparing, en zo toch de aandeelhouders een redelijk rendement te kunnen bieden.
Risico's	De afgelopen jaren zijn de financiële prestaties stabiel geweest. Conclusie is dat Enexis een financieel gezond bedrijf is. Wettelijk is minimaal 40% eigen vermogen vereist. Enexis heeft op dit moment meer dan 50% eigen vermogen. Gecombineerd met de achtergestelde status van de "Vordering op Enexis Vennootschap" levert dit een laag risico op voor de aandeelhouders.

Rendo Holding

Verbonden partij	N.V. Rendo Holding
Activiteiten	Rendo houdt zich als regionale netbeheerder van elektriciteit- en gasnetten primair bezig met het ontwerp, de bouw en het beheer van energienetwerken. Daarnaast houdt zij zich bezig met activiteiten gericht op onderhoud, verhuur en verkoop van energieverbruikstoestellen en adviseert of participeert o.a. in duurzaamheids- en innovatieprojecten op gebied van energie.
Inhoudelijk belang	Het is van een publiek belang dat er een betrouwbare, betaalbare en schone energievoorziening is op de korte en lange termijn. De wet verplicht een splitsing van gasbedrijven in een leverings- en productiedeel, waarbij het leveringsdeel in publieke handen moet blijven. Het publiek belang kan het best behartigd worden in een privaatrechtelijke deelname.
Bestuursprogramma	Financiën en bedrijfsvoering
Deelnemende partijen	Gemeenten Hoogeveen, Meppel, Staphorst, Zwartewaterland, Steenwijkerland, Coevorden, Hardenberg, Westerveld en De Wolden.
Aandeel en zeggenschap	De gemeente bezit 198 aandelen à € 453,78. Het aandeel in het totale aandelenvermogen is 19,98%.
Vertegenwoordiger	Algemene vergadering aandeelhouders: wethouder Brus

Financieel	Steenwijkerland	Vermogenspositie en bedrijfsresultaat			
Jaar	Dividend (*1.000)	Eigen vermogen (31/12; * 1 mln.)	Vreemd vermogen (31/12; * 1 mln.)	Solvabiliteits-ratio	Bedrijfsresultaat (* 1 mln.)
2013	1.998	57	86	40%	13,5
2014	1.998	58	77	40%	10,4
2015	1.498	61	72	46%	11,0
2016	1.498	63	72	45%	10,0
2017	1.498	65	73	45%	10,0

Ontwikkelingen	In de komende periode gaan de wettelijk gemaximeerde tarieven omlaag. Dit is een stimulans voor de Rendo om kosten te besparen. De komende jaren houdt Rendo rekening met een dividenduitkering van € 7,5 miljoen.
Risico's	N.V. Rendo Holding bestaat uit Rendo Netwerken en Rendo Duurzaam. Rendo Netwerken beheert en onderhoudt het gas- en elektriciteitsnetwerk. Rendo Duurzaam is actief in het ontwerpen, financieren, bouwen en exploiteren van duurzame energieprojecten. Daarnaast vindt er verhuur, verkoop en onderhoud plaats van energietoestellen. Gezien de aard van de activiteiten is Rendo Netwerken een vrij stabiele vennootschap en Rendo Duurzaam een vrij risicovolle onderneming. Bij een eventuele overname in verband met sectorordening vervalt het dividend. De opbrengst is naar verwachting (aanzienlijk) lager dan de huidige dividendopbrengst.

Vitens

Verbonden partij	Vitens N.V.
Activiteiten	Het doel van Vitens is een betrouwbare en onafhankelijke watervoorziening tegen de laagst mogelijke maatschappelijke kosten.
Inhoudelijk belang	Het is wettelijk vastgelegd dat de aandelen van waterbedrijven alleen in publieke handen mogen zijn, omdat de drinkwatervoorziening een publiek belang is. Het belang wordt het beste verwezenlijkt door middel van een privaatrechtelijke deelname.
Bestuursprogramma	Financiën en bedrijfsvoering
Deelnemende partijen	Provincies Overijssel, Utrecht, Flevoland, Gelderland, Drenthe en Friesland en gemeenten in deze provincies.
Aandeel en zeggenschap	De gemeente bezit 60.227 aandelen á € 56,50. Het aandeel in het totale aandelenvermogen is 1,042%.
Vertegenwoordiger	Algemene vergadering aandeelhouders: wethouder Brus

Financieel	Steenwijkerland	Vermogenspositie en bedrijfsresultaat			
Jaar	Dividend (*1.000)	Eigen vermogen (31/12; * 1 mln.)	Vreemd vermogen (31/12; * 1 mln.)	Solvabiliteitsratio	Bedrijfsresultaat (* 1 mln.)
2013	155	438	1.275	26%	39
2014	164	421	1.293	25%	42
2015	175	472	1.243	28%	55
2016	231	441	1.293	25%	36
2017	148	466	1.290	30%	29

Ontwikkelingen	Vitens werkt aan een verbeterde dienstverlening aan klanten, een grotere waardering voor het product en een goede bescherming van de drinkwaterbronnen. Verder werkt het bedrijf onder meer aan de implementatie van de nieuwe Omgevingswet.
Risico's	De deelneming brengt voor de gemeente een gering risico met zich mee. Vitens opereert maar zeer beperkt in een concurrerende omgeving, de marktrisico's zijn daarom beperkt. De operationele risico's zijn niet klein omdat het product moet voldoen aan hoge kwaliteitseisen.

Rova

Verbonden partij	N.V. Rova Holding
Activiteiten	Het op financieel, milieutechnisch en maatschappelijk verantwoorde wijze exploreren en exploiteren van afvalzorgplicht van gemeenten.
Inhoudelijk belang	Het is van een publiek belang dat de gemeente de afvalverwerking tegen de zo laag mogelijke maatschappelijke kosten uitvoert. Het publiek belang kan behartigd worden door middel van een publieksrechtelijk deelname op basis van de Wgr.
Bestuursprogramma	Financiën en bedrijfsvoering
Deelnemende partijen	Afvalverwijdering Utrecht, gemeenten in West Overijssel, Amersfoort, Meppel, Apeldoorn, Oost-Gelre, Twenterand, Urk, Aalten, Olst-Wijhe, Winterswijk en Westerveld.
Aandeel en zeggenschap	De gemeente bezit 579 aandelen (A) á € 113,45. Het aandeel in het totale aandelenvermogen is 6,69%.
Vertegenwoordiger	Algemene vergadering aandeelhouders: wethouder Brus

Financieel	Steenwijkerland	Vermogenspositie en bedrijfsresultaat			
Jaar	Dividend (*1.000)	Eigen vermogen (31/12; * 1 mln.)	Vreemd vermogen (31/12; * 1 mln.)	Solvabiliteitsratio	Bedrijfsresultaat (* 1 mln.)
2013	406(*)	26	32	28%	5,4
2014	281	24	30	30%	5,7
2015	324	26	30	30%	6,8
2016	270(**)	28	56	30%	4,6
2017	270	29	56	31%	4,6

(*) interim dividend á € 134.000 ontvangen door verkoopopbrengst Rova-bedrijven

(**) Opbrengst van € 915.000 in verband met uitkering CV kapitaal Essent

Ontwikkelingen	De behaalde resultaten in de transitie van afval naar grondstoffen (omgekeerd inzamelen) en de implementatie van de BOR-dienstverlening zijn positief te noemen. De Rova zal zich hierop blijven inzetten. Verder wordt gezocht door het uitbreiden van samenwerking met gemeenten, bijvoorbeeld op het terrein van beheer openbare ruimte en groenbeheer en is Rova actief rondom de implementatie van de participatiewet (bijvoorbeeld door het bieden van leerwerktrajecten voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt).
Risico's	Beperkt tot deelname aandelenkapitaal en een renterisico bij herziening van het percentage van de achtergestelde lening.

Wadinko

Verbonden partij	Wadinko N.V.
Activiteiten	Het deelnemen in en het directie voeren over andere ondernemingen die bij voorkeur werkzaam zijn in de provincie Overijssel, waaronder bedrijven die werkzaam zijn op het gebied van kunststoffen en milieutechnieken en het bevorderen van de werkgelegenheid in de provincie, één en ander in de ruimste zin van het woord.
Inhoudelijk belang	Wadinko heeft tot doel het creëren van werkgelegenheid door middel van het stimuleren van bedrijvigheid. Dit is van maatschappelijk belang, maar strikt genomen geen publiek belang omdat het een normale economische activiteit betreft. Er zijn concurrerende particuliere initiatieven die met vergelijkbare participaties hetzelfde doel bereiken. Het is daarmee niet optimaal om als gemeente in een privaatrechtelijke partij te participeren.
Bestuursprogramma	Financiën en bedrijfsvoering
Deelnemende partijen	Provincie Overijssel en 20 gemeenten in Overijssel plus gemeenten Meppel, Noordoostpolder, Urk en Westerveld.
Aandeel en zeggenschap	De gemeente bezit 130 aandelen á € 100. Het aandeel in het totale aandelenvermogen is 5%.
Vertegenwoordiger	Algemene vergadering aandeelhouders: wethouder Brus

Financieel	Steenwijkerland	Vermogenspositie en bedrijfsresultaat			
Jaar	Dividend (*1.000)	Eigen vermogen (31/12; * 1 mln.)	Vreemd vermogen (31/12; * 1 mln.)	Solvabiliteitsratio	Bedrijfsresultaat (* 1 mln.)
2013	65	54	n.v.t.		1,6
2014	65	60	n.v.t.		7,4
2015	65	65	n.v.t.		6,0
2016	65	66	n.v.t.		2,4
2017	65	68	n.v.t.		2,4

Ontwikkelingen	Het beleid voor de komende zal worden voortgezet met als doelstelling: <ul style="list-style-type: none"> - 5.000 arbeidsplaatsen in 2021 bij Wadinko participaties en - gemiddeld 4% rendement op eigen vermogen.
Risico's	<p>Verbonden met de taken van Wadinko zijn er ondernemingsrisico's. De participatiemaatschappij zorgt dat zij invloed uitoefent op de ondernemingen waarin zij participeert via een Raad van Commissarissen of een aandeelhoudersovereenkomst. Het is echter niet te zeggen welke risico's Wadinko precies loopt met betrekking tot de aangegeven participaties.</p> <p>De afgelopen jaren is een positief financieel resultaat gedraaid. Dit wil echter niet zeggen dat het bedrijf financieel gezond blijft, vanwege de afhankelijkheid van de financiële posities van de participerende partijen. Vooralsnog is het eigen vermogen (liquide middelen) hoog genoeg om risico's op te vangen.</p>

Noordwestgroep

Verbonden partij	Noordwestgroep N.V.
Activiteiten	Het doel van de vennootschap is op sociaal-economisch verantwoorde wijze inwoners van de gemeente Steenwijkerland met een grote afstand tot de arbeidsmarkt toe te leiden naar betaalde arbeid.
Inhoudelijk belang	Het publiek belang, mensen met een lichamelijke, verstandelijke of psychische beperking aan het arbeidsproces laten deelnemen, is wettelijk gezien een taak van de gemeente en wordt verwezenlijkt via de Noordwestgroep N.V.
Bestuursprogramma	Steenwijkerlanders zijn actief
Deelnemende partijen	Gemeente Steenwijkerland
Aandeel en zeggenschap	De gemeente bezit thans 100% van de uitgegeven aandelen, zijnde 1.200 à € 453,78 per aandeel.
Vertegenwoordiger	Algemene vergadering aandeelhouders: wethouder Dedden

Financieel	Steenwijkerland	Vermogenspositie en bedrijfsresultaat			
Jaar	Bijdrage (*1.000)	Eigen vermogen (31/12; * 1 mln.)	Vreemd vermogen (31/12; * 1 mln.)	Solvabiliteits- ratio	Bedrijfsresultaat (* 1 mln.)
2013	0,1	1,0	2,6		-0,3
2014	0,5	1,0	2,4		0
2015	0,3	1,0	2,4		0
2016	*)	*)	*)	*)	*)
2017	*)	*)	*)	*)	*)

*) niet bekend.

Ontwikkelingen	<p>Voor de komende jaren wordt geen rekening gehouden met een dividenduitkering. Wel wordt rekening gehouden met een te betalen bijdrage van € 220.000,-- in 2015 oplopend tot € 745.000,-- in 2018.</p> <p>Op lange termijn zal de sociale werkvoorziening worden teruggebracht tot 30% van het huidige bestand. Voor personen die zijn aangewezen op beschut werken zal dan nog een vergoeding worden ontvangen.</p>
Risico's	Jaarlijkse verlaging van de rijkssubsidie betekent een financieel risico voor de gemeente als Noordwestgroep hier geen nieuwe inkomsten tegenover zet.

Vennootschappen na verkoop Essent

In 2009 werd het productie- en leveringsdeel van Essent verkocht aan RWE. Bij de verkoop is een aantal tijdelijke B.V.'s opgericht om de belangen van de aandeelhouders te behartigen. In 2016 zullen CBL Vennootschap B.V., Verkoop Vennootschap B.V. en Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V. naar verwachting worden opgeheven.

Verbonden partij	Vordering op Enexis B.V.
Activiteiten en inhoudelijk belang	Essent heeft eind 2007 een herstructurering doorgevoerd waarbij de economische eigendom van de gas- en elektriciteitsnetten binnen de Essent-groep zijn verkocht en overgedragen aan Enexis. Enexis beschikte over onvoldoende contante middelen om de koopprijs te kunnen betalen. Dit bedrag is omgezet in een lening van de aandeelhouders van Essent. De B.V. is in het leven geroepen om de Aandeelhouderslening aan Enexis doelmatig en efficiënt te kunnen beheren.
Bestuursprogramma	Financiën en bedrijfsvoering
Deelnemende partijen	Provincies Noord-Brabant, Limburg, Overijssel, Drenthe, Groningen, Flevoland, Friesland en diverse gemeenten in deze provincies.
Aandeel en zeggenschap	De gemeente bezit 3.888 aandelen, zijnde een aandeel in het totaal aandelenvermogen van 0,1944%. De gemeente heeft nog 1 lening uitstaan: - Lening D, einddatum 2019, rente 7,20% € 680.000
Vertegenwoordiger	Wethouder Brus

Financieel	Steenwijkerland	Vermogenspositie en bedrijfsresultaat			
Jaar	Rente-inkomsten (*1.000)	Eigen vermogen (31/12; * 1 mln.)	Vreemd vermogen (31/12; * 1 mln.)	Solvabiliteits-ratio	Bedrijfsresultaat (* 1 mln.)
2015	95	0,045	860		0
2016	94	0,025	355		0
2017	49				

Ontwikkelingen	Lening D mag niet vervroegd worden afgelost. Afhankelijk van het resultaat van een aantal financiële ratio's zou deze tranche eventueel geconverteerd kunnen worden in eigen vermogen.
Risico's	Als aandeelhouder loopt de gemeente zeer beheerst geachte risico's op Enexis voor de niet-tijdige betaling van rente en/of aflossing en, in het ergste geval, faillissement van Enexis. Daarnaast is het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de aandeelhouders relatief gering en beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschap (ongeveer € 20.000,--).

Stichtingen en verenigingen

Stichting Dataland

Verbonden partij	Stichting administratiekantoor Dataland
Activiteiten	Dataland verzorgt de toegankelijkheid van gemeentelijke vastgoed, geo- en WOZ-informatie voor publieke en private afnemers in Nederland.
Inhoudelijk belang	Deelname is een vorm van samenwerking tussen gemeenten ter behartiging van het openbaar belang en met als resultaat efficiëntie en kennisvoordelen op het gebied van toegankelijkheid van overheidsinformatie. Dankzij de samenwerking met deelnemende gemeenten, vele afnemers en andere betrokkenen bij de overheidsinformatievoorziening is Dataland uitgegroeid tot het landelijke kennis- en dataknooppunt voor vastgoed, geo- en WOZ gerelateerde gemeentelijke gegevens.
Bestuursprogramma	Steenwijkerlanders voelen zich welkom
Deelnemende partijen	Diverse Nederlandse gemeenten
Aandeel en zeggenschap	De gemeente bezit 22.640 certificaten à € 0,10 per certificaat. Participatie geschiedt door de eenmalige aankoop van certificaten naar rato van het aantal gebouwen in de gemeente. Hiermee krijgt de gemeente zeggenschap over het beleid van Dataland.
Vertegenwoordiger	De gemeente is als participant vertegenwoordigd in de certificaathoudersvergadering.

Financieel	Steenwijkerland	Vermogenspositie en bedrijfsresultaat			
Jaar	Bijdrage (*1.000) (*)	Eigen vermogen (31/12; * 1 mln.)	Vreemd vermogen (31/12; * 1 mln.)	Solvabiliteitsratio	Bedrijfsresultaat (* 1 mln.)
2014	0,4	0,8	0,6		0,3
2015	0,3	0,9	0		0,2
2016	0,2	0,9	0		0,2
2017	0,2	0,9	0		0,2

(*) kosten voor gemeente als afnemer gegevens

Ontwikkelingen	Jaarlijks wordt een (zeer geringe) vergoeding aan deelnemende gemeenten uitgekeerd voor het leveren van de gemeentelijke gegevens. Het eventuele overschot aan inkomsten wordt daarnaast aan de certificaathoudende gemeenten uitgekeerd.
Risico's	Dataland is een stichting zonder winstoogmerk. Het financieel risico is laag en beperkt zich tot het in de certificaten geïnvesteerde bedrag.

Gemeenschappelijke regelingen

GGD IJsselland

Verbonden partij	Gemeenschappelijke gezondheidsdienst (GGD) IJsselland
Activiteiten	De GGD IJsselland bewaakt, beschermt en bevordert de gezondheid van de ruim 500.000 inwoners van 11 gemeenten in IJsselland
Inhoudelijk belang	De gemeente heeft de wettelijke taak om de gezondheid van de burgers te bevorderen en te beschermen tegen ziekten en calamiteiten. Daarnaast is de gemeente verplicht een gemeenschappelijke gezondheidsdienst te hebben. Het publiek belang kan het best gediend worden door middel van een publiekrechtelijke deelname op basis van de Wgr.
Bestuursprogramma	Steenwijkerlanders doen het samen
Deelnemende partijen	De gemeenten Dalfsen, Deventer, Hardenberg, Kampen, Ommen, Olst-Wijhe, Raalte, Staphorst, Steenwijkerland, Zwartewaterland en Zwolle.
Aandeel en zeggenschap	Gemeenten hebben zitting in het algemeen bestuur. Iedere gemeente heeft 1 stem. De (basis)bijdrage per gemeente wordt berekend aan de hand van het aantal inwoners.
Vertegenwoordiger	Algemeen bestuur: wethouder Frantzen

Financieel	Steenwijkerland	Vermogenspositie en bedrijfsresultaat			
Jaar	Bijdrage (*1 mln.)	Eigen vermogen (31/12; * 1 mln.)	Vreemd vermogen (31/12; * 1 mln.)	Solvabiliteitsratio	Bedrijfsresultaat (* 1 mln.)
2013	0,7	1,4	6,5		0,2
2014	0,7	1,9	6,3	16%	0,4
2015	0,7	2,8	6,1	16%	0,6
2016	0,7	1,8	5,9	8%	0
2017	0,7	0,7	5,7	13%	0

Ontwikkelingen	De vele veranderingen op het gebied van jeugdzorg, WMO, participatie en de beweging in het onderwijs vragen van de GGD IJsselland om mee te bewegen, in te spelen op vernieuwing en aan te passen.
Risico's	<p>In de begroting van de GGD worden de volgende risico's vermeld: publieke gezondheid asielzoekers, risico's voormalig regio IJssel-Vecht, forensische geneeskunde, extra inzet van medewerkers bij uitbraak infectieziekte en boventaligheid van personeel vanwege afnemende activiteiten.</p> <p>GGD IJsselland voert een actief financieel risicobeleid. De weerstandscapaciteit wordt geëvalueerd op basis van een financiële risico-inventarisatie. Op basis van de meerjarenraming is het risico voor de gemeente Steenwijkerland klein.</p>

Veiligheidsregio IJsselland

Verbonden partij	Veiligheidsregio IJsselland
Activiteiten	Veiligheidsregio IJsselland werkt met gemeenten en andere partners samen in het voorkomen, bestrijden en beperken van de gevolgen van branden, ongevallen, rampen en crisis in de regio IJsselland.
Inhoudelijk belang	De brandweezorg, rampenbestrijding en crisisbeheersing en het bieden van geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen zijn alle publieke belangen. Deze belangen kunnen het beste behartigd worden door middel van een gemeenschappelijke regeling op basis van de Wgr.
Bestuursprogramma	Steenwijkerlanders voelen zich thuis
Deelnemende partijen	De gemeenten Dalfsen, Deventer, Hardenberg, Kampen, Ommen, Olst-Wijhe, Raalte, Staphorst, Steenwijkerland, Zwartewaterland en Zwolle.
Aandeel en zeggenschap	Gemeenten hebben zitting in het algemeen bestuur. Iedere gemeente heeft 1 stem.
Vertegenwoordiger	Algemeen bestuur: burgemeester Bats

Financieel	Steenwijkerland	Vermogenspositie en bedrijfsresultaat			
Jaar	Bijdrage (*1 mln.)	Eigen vermogen (31/12; * 1 mln.)	Vreemd vermogen (31/12; * 1 mln.)	Solvabiliteitsratio	Bedrijfsresultaat (* 1 mln.)
2014	2,5	1,3	43,1		3,7
2015	2,7(*)	2,1	46,4		2,0
2016	2,7	2,3	25,2		0
2017	2,7	2,8	24,8	8%	0

(*) inclusief incidentele teruggaaf.

Ontwikkelingen	Er spelen diverse ontwikkelingen. Genoemd worden kunnen onder meer de samenvoeging van de meldkamers, landelijke bezuinigingen, de consequenties van de RUD's op de regio en diverse te verwachten financiële effecten (zoals herijking Brede doeluitkering, besluiten Veiligheidsberaad).
Risico's	Het grootste risico is wanneer de Veiligheidsregio wordt getroffen door een ramp of crisis, waarbij hoge niet-verhaalbare kosten moeten worden gemaakt. Deze kosten kunnen langdurige financiële gevolgen hebben. De gemeente kan –op basis van historische kosten- worden aangesproken op een eventueel exploitatietekort.

IGSD Steenwijkerland/Westerveld

Verbonden partij	Intergemeentelijke Sociale Dienst (IGSD) Steenwijkerland en Westerveld
Activiteiten	Uitvoering van de Wet Werk en Bijstand (WWB), de bijzondere bijstand, het minimabeleid en de participatiewet.
Inhoudelijk belang	Het samenwerkingsverband is ingesteld om door middel van vergaande samenwerking op het gebied van de uitvoering van Wet Werk en Bijstand en aanverwante wetten de kwaliteit van de dienstverlening te verbeteren, de kwetsbaarheid te verminderen en de efficiëncy te verhogen. Een gemeenschappelijke regeling op basis van de Wgr leent zich hier het best voor.
Bestuursprogramma	Steenwijkerlanders zijn actief
Deelnemende partijen	Gemeenten Steenwijkerland en Westerveld
Aandeel en zeggenschap	Steenwijkerland 75% en Westerveld 25%.
Vertegenwoordiger	Wethouder Frantzen lid Algemeen Bestuur (AB), Wethouder Dedden lid Dagelijks Bestuur (DB)

Financieel	Steenwijkerland	Vermogenspositie en bedrijfsresultaat			
Jaar	Bijdrage (*1 mln)	Eigen vermogen (31/12; * 1.000)	Vreemd vermogen (31/12; * 1.000)	Solvabiliteitsratio	Bedrijfsresultaat (* 1.000)
2013	2,8	3,8	1.953		-9,0
2014	3,3	9,3	2.395		5,5
2015	3,4	2,0	3.409		-7,2
2016	3,7				
2017	2,7				

Ontwikkelingen	Aandacht zal worden besteed om extra personen te laten uitstromen naar werk.
Risico's	De gemeenten zijn risicodragers voor de uitvoering van de taken van de IGSD. De belangrijkste risico's en onzekerheden waarmee de IGSD te maken heeft vloeien voort uit de Wet Werk en Bijstand, de bijzondere bijstand, het minimabeleid en de Participatiewet. Het is daarom van belang een dussdanige organisatie neer te zetten, die voldoende weerstand heeft om tegenvallers op te vangen. Het gaat dan om substantiële tegenvallers. Die weerstand kan bestaan uit bijvoorbeeld reserves en/of een structuur die de flexibiliteit heeft te reageren op veranderende omstandigheden.

Regionale Uitvoeringsdienst

Verbonden partij	Regionale Uitvoeringsdienst (RUD) IJsselland
Activiteiten	De RUD is een netwerkorganisatie op het gebied van de milieuwetgeving, -regelgeving en – handhaving.
Inhoudelijk belang	Het is een publiek belang dat de gemeente de wettelijke milieutaken uitvoert op een regionale schaal om zo minder kwetsbaar en meer efficiënt te zijn.
Bestuursprogramma	Steenwijker <i>landers</i> zijn actief
Deelnemende partijen	Provincie Overijssel en de gemeenten Dalfsen, Deventer, Hardenberg, Kampen, Olst-Wijhe, Ommen, Raalte, Staphorst, Steenwijkerland, Zwartewaterland en Zwolle.
Aandeel en zeggenschap	De gemeente heeft een zetel in het bestuur. Het bestuur bestaat uit de vertegenwoordigers van de colleges en gedeputeerde staten.
Vertegenwoordiger	Wethouder Wagteveld

Financieel	Steenwijkerland	Vermogenspositie en bedrijfsresultaat			
Jaar	Bijdrage (*1.000)	Eigen vermogen (31/12; * 1 mln.)	Vreemd vermogen (31/12; * 1 mln.)	Solvabiliteitsratio	Bedrijfsresultaat (* 1 mln.)
2013	50	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
2014	50	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
2015	54(*)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
2016	88	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
2017	92	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

(*) inclusief een bedrag van € 3.608 voor het strategisch opleidingsplan bij de RUD.

Ontwikkelingen	De huidige netwerkorganisatie zal moeten worden omgezet in een gemeenschappelijke regeling.
Risico's	<p>De netwerk RUD kan alleen goed functioneren als er voldoende (gelijkgestemde) ambitie en actieve deelname is, voldoende mandaat voor regionale aansturing en coördinatie, niet alleen gericht op de eigen opgaven maar op de regionale opgaven.</p> <p>Zoals hierboven gesteld moet de organisatievorm van de RUD aangepast te worden. De omzetting naar een openbaar lichaam vergt een vergelijkbaar traject als dat van de brandweer naar de veiligheidsregio, met aanverwante financiële consequenties.</p>

BVO Jeugd IJsselland

Verbonden partij	Bedrijfsvoeringsorganisatie (BVO) Jeugdzorg IJsselland
Activiteiten	De uitvoeringsorganisatie fungeert als aankoopcentrale voor gemeenten. Verder beheert de uitvoeringsorganisatie namens de gemeenten de in het kader van de inkoop gesloten overeenkomsten.
Inhoudelijk belang	Het is een publiek belang dat de gemeente de wettelijke jeugdzorgtaken uitvoert en daarbij regionaal samenwerkt om zo efficiënt mogelijk te zijn. Gekozen is voor een lichte vorm van samenwerking via een bedrijfsvoeringsorganisatie, ofwel de uitvoerende taken en niet de beleidsvormende taken.
Bestuursprogramma	Steenwijker <i>landers</i> doen het samen
Deelnemende partijen	De gemeenten Dalfsen, Deventer, Hardenberg, Kampen, Olst-Wijhe, Ommen, Raalte, Staphorst, Steenwijkerland, Zwartewaterland en Zwolle.
Aandeel en zeggenschap	Gemeenten hebben zitting in het algemeen bestuur. Iedere gemeente heeft 1 stem.
Vertegenwoordiger	Wethouder Frantzen

Financieel	Steenwijkerland	Vermogenspositie en bedrijfsresultaat			
Jaar	Bijdrage (*1 mln.)	Eigen vermogen (31/12; * 1 mln.)	Vreemd vermogen (31/12; * 1 mln.)	Solvabiliteitsratio	Bedrijfsresultaat (* 1 mln.)
2015	0,93	0			0
2016	0,93	0			0
2017	0,96	0			0

Ontwikkelingen	De gemeenschappelijke regeling geldt voorshands tot en met 31 december 2016. De samenwerking is nieuw en moet op een goede manier ingevuld worden. Met het vaststellen van de gemeenschappelijke regeling is het technische voertuig geregeld, maar de verhoudingen onderling krijgen in de praktijk vorm. Het gaat daarbij continu om de vraag voor welke onderwerpen afstemming nodig is op regionaal niveau en welke onderwerpen de reikwijdte niet verder gaat dan de gemeentegrenzen. Iedere gemeente geeft zelf invulling aan de decentralisatie.
Risico's	De BVO handelt namens deze gemeenten de facturen van de jeugdzorgaanbieders af, regelt de inkoop en het contractmanagement en levert managementinformatie. Om efficiënt en effectief binnen de jeugdzorg te kunnen opereren is een goed functionerende BVO essentieel.

Bijlage 8. Beleidsindicatoren

Op grond van het BBV dienen gemeenten vanaf het begrotingsjaar 2017 de effecten van beleid toe te lichten door een vaste set met beleidsindicatoren op te nemen in de begroting en de jaarrekening. De meeste van deze indicatoren zijn te vinden op www.waarstaatjegemeente.nl. Bij elk van deze indicatoren is een omschrijving en nadere toelichting vermeld. Voor een vijftal indicatoren is geen landelijke bron beschikbaar en deze kunnen dus niet via een landelijke bron worden ontsloten. Het betreffen de volgende indicatoren.

1. formatie
2. bezetting
3. apparaatskosten
4. externe inhuur
5. overheadkosten

Deze beleidsindicatoren zijn samengesteld uit de eigen gegevens van de gemeente.

De beleidsindicatoren zijn niet geïntegreerd in de bestuursprogramma's van de gemeente Steenwijkerland. In de huidige bestuursprogramma's zijn reeds de nodige (sub)doelstellingen en indicatoren opgenomen. Daarin passen in de meeste gevallen niet de beleidsindicatoren, die thans volgens het BBV worden voorgeschreven. Daarom zijn de beleidsindicatoren ook als bijlage opgenomen. Ons college is van mening dat integratie van de voorgeschreven beleidsindicatoren in de bestuursprogramma's plaats moet vinden bij de samenstelling van de bestuursprogramma's als uitwerking van een volgend collegeprogramma.

Beleidsindicator	Eenheid	Periode	Steenwijkerland	Nederland (gemiddeld)
0. Bestuur en ondersteuning				
0.01 Formatie	Fte per 1.000 inwoners	2017	7	
0.02 Bezetting	Fte per 1.000 inwoners	2017	7	
0.03 Apparaatskosten	Kosten per inwoner	2017	602	
0.04 Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	2017	3	
0.05 Overhead	% van totale lasten	2017	13	
1. Veiligheid				
1.01 Verwijzingen Halt	per 10.000 inw.	2014	109	140
1.02 Hardekern jongeren	per 10.000 inw.	2014	1	1
1.03 Winkeldiefstal	aantal per 1.000 inwoners	2015	1	2
1.04 Geweldsmisdrijven	aantal per 1.000 inwoners	2015	5	5
1.05 Diefstal uit woning	aantal per 1.000 inwoners	2015	2	4
1.06 Vernieling en beschadiging	aantal per 1.000 inwoners	2015	6	6
2. Verkeer en vervoer				
2.01 Ziekenhuisopname nav verkeersongeval met een motorvoertuig	%	2014	3	7
2.02 Ziekenhuisopname nav vervoersongeval met een fietser	%	2014	8	10
3. Economie				
3.01 Functiemenging	%	2015	44	51
3.02 Bruto gemeentelijk product (verwacht/gemeten)	index	2013	123	100
3.03 Vestigingen	per 1.000 inw 15-64jr	2015	131	122

Beleidsindicator	Eenheid	Periode	Steenwijkerland	Nederland (gemiddeld)
4. Onderwijs				
4.01 Absoluut verzuim	per 1.000 leerlingen	2014	1	5
4.02 Relatief verzuim	per 1.000 leerlingen	2014	48	60
4.03 Voortijdige schoolverlaters totaal (VO + MBO) %	%	2012	2	3
5. Sport, cultuur en recreatie				
5.01 Niet-sporters	%	2014	55	50
6. Sociaal domein				
6.01 Banen	per 1.000 inw 15-64jr	2015	565	722
6.02 Bijstandsuitkeringen	per 10.000 inw 18jr eo	2015	322	405
6.03 Lopende re-integratievoorzieningen	per 10.000 inw 15-65jr	2015	809	312
6.04 Wmo-cliënten met een maatwerkarrangement	per 10.000 inw	2015	630	567
6.05 Netto arbeidsparticipatie	%	2015	65	65
6.06 % kinderen in uitkeringsgezin	%	2012	4	6
6.07 % achterstandsleerlingen	%	2012	10	12
6.08 % werkloze jongeren	%	2012	2	1
6.09 Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	2015	8	10
6.10 Jongeren met jeugdbescherming	%	2015	2	1
6.11 Jongeren met delict voor rechter	%	2012	2	3
6.12 Jongeren met jeugdreclassering	%	2015	1	1
7. Volksgezondheid en milieu				
7.01 Huishoudelijk restafval	kg	2014	83	205
7.02 Hernieuwbare elektriciteit	%	2014	11	10
8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing				
8.01 WOZ-waarde woningen	dzd euro	2016	188	209
8.02 Nieuwbouw woningen	aantal per 1.000 woningen	2013	5	7
8.03 Demografische druk	%	2016	60	53
8.04 Woonlasten éénpersoonshuishouden	euro	2016	619	651
8.05 Woonlasten meerpersoonshuishouden	euro	2016	660	723